

ETNOLOG

GLASNIK KR. ETNOGRAFSKEGA MUZEJA
V LJUBLJANI

LA REVUE DU MUSÉE ETHNOGRAPHIQUE ROYAL
À LJUBLJANA

REDAKTOR:

DR. NIKO ŽUPANIČ

LETO II.

LJUBLJANA

1928

44061

~~48344~~

D. i.

Vsebina letnika II. (1928):

Sommaire II^a tome (1928):

	Stran		Pages
Dr. Stanko Vurnik: Slovenska peča	1— 25	La mouchoir de tête-slovène par S. Vurnik	1— 25
Dr. Niko Županić: The Serb Settlement in the Macedonian Town of Srbčiste in the VII th century and the Ethnological and Sociological Moment in the Report of Constantinus Porphyrogenetes concerning the Advent of Serbs and Croats .	26— 35	L' établissement des Serbes dans la ville macédonienne de Srbčiste VII siècle, et l' élément ethnologique et sociologique dans le rapport de Constantin Porphyrogénète sur l' arrivée des Serbes et des Croates pa N. Županić	26— 35
Dr. Mirko-Kus Nikolajev: Votivi nerotkinja . .	36— 45	L' origine des ex-votos contre la stérilité de femmes par M. Kus Nikolajev	36— 45
K. Oštir: Veneti in Anti .	46— 73	Les Venetes et les Antes par K. Oštir	46— 73
Dr. Niko Županić: Prvi nosilci etničnih imen Srb, Hrvat, Čeh in Ant . . .	74— 79	Les premiers porteurs des noms ethniques des Serbes, Croates, Tschèques et Antes par N. Županić	74— 79
Kronika, referati in kritike .	80—106	Chronique, compte-rendus et critiques	80—106

„Etnolog“ izhaja vsako leto v nedoločenem času. Izdajatelj in odgovorni urednik: Dr. Niko Županić. — Naslov uredništva in uprave: Dr. Niko Županić, Ljubljana, Bleiweisova cesta 24.

Slovenska peča.

(Donesek k studiju slovenskih ljudskih noš in k etnografski diferenciaciji ornamentalnega stila v slovenski ljudski umetnosti.)

Dr. Stanko Vurnik.

Ime.

Gre za žensko pokrivalo, imenovano »peča« ali »aptah«. Oboje nazivov sem našel tako na skrajnem severozapadnem, kakor na jugovzhodnem koncu Slovenije. Na Južnem Štajerskem se to pokrivalo često imenuje »adrica« ali »hadra«.

O imenu »peča« razpravlja že l. 1791. A. Linhart v svoji »Versuch einer Geschichte von Krain itd.« na str. 310 o priliki popisa stare noše »Kranjic«. Trdi, da so »Kranjice« nekdaž nosile na glavi »čepec«, kar izvaja od »čepeti« (na glavi). Ker se po njegovem ime »peča« ne da izvajati iz slovanskih jezikov, se zdi Linhartu verjetno, da gre le za zameno črk in da je pravilnejši naziv pravzaprav »čepa«.

Smatrati Linhartovo tezo za kaj več kakor samo tezo, zaenkrat še ni nobenega pravega vzroka. Že sto let pred Linhartovo brošuro namreč, v Valvasorjevem času, če ne še prej, so morali pokrivalo imenovati že z danes znanim imenom peča. Saj že Valvasor govori o »die Petschen«, imenujoč isti predmet tudi »die Leinwad (Leinwand)« in nobenega vzroka nimamo dvomiti o tem, da je Linhartova etimologija le gola, neosnovana kombinacija. Na drugi strani nimamo vzroka dvomiti o verjetnosti dr. W. Šmidove trditve v Carnioli II, l. 1909 (Über den Ursprung der krainischen Volkstracht, str. 42), da izhaja ime peča, o katerem trdi tudi Linhart, da se ne da izvajati iz slovanskih jezikov, iz italijanskega naziva pezzo ali pezza, kar pomeni isto kakor Valvasorjeva Leinwad (Leinwand), namreč kos platna. Če izhaja ime peča res iz italijanščine, si moremo to prav lahko razlagati v XVII. stoletju, ko se nam to ime prvič sporoča. Takrat, v dobi poplave naše kulture z italijanskimi

protireformacijskimi vplivi, ko so naši meščani radi govorili italijanski, ko so bile v modi italijanske noše (Valvasorjeva »Machiavellisterey«) in italijanske manire pri nas kakor tudi po vsej srednji Evropi, tedaj se pojavijo pri nas tudi nazivi kakor mežlan (mezza lana) i. dr.

Kar se tiče naziva »aptah«, je ta očitno nemškega izvora »Haupttuch« ali »Kopftuch«, dejstvo, da se rabita oba naziva, ni v Sloveniji, ki je stisnjena med ozemlja nemške in italijanske kulture, nič čudnega. Slovenci smo od nekdanj potrebovali nemških in italijanskih kulturnih »importov«, importirali smo kulturne pridobitve kulturno višje stoječih ozemelj in z njimi njih imena (v XVII. stol. n. pr. je ime za oljnato sliko pri nas vzeto iz ital. quadro). Izjavljati pa spričo tega, da se naše peče imenujejo z italijanskim in nemškim nazivom, da je naša ljudska kultura le nemška ali italijanska, je prav tako malo na mestu, kakor če bi rekli, da naš način pisave ni originalen, ker ga rabijo tudi drugi narodi. Dejstvo je torej, da so Slovenke nosile peče podobno kakor Nemke, Italijanke, Francozinje itd., da so jih za časa nemara, ko je bil pri nas vpliv nemške kulture odločilen, zvali morda »aptah«, za romanistične periode pa »peča«. V prvem primeru so jih Slovenke tudi več ali manj očitno zavezovale »nemški«, v drugem »italijanski — vezle so jih pa — po svojem

Glede štajerskega naziva za pečo »adrica« ali »hadra« ni dvoma, da je tudi to poslovenjena »die Hader«, t. j. krpa, ruta, Valvasorjeva »Leinwand«.

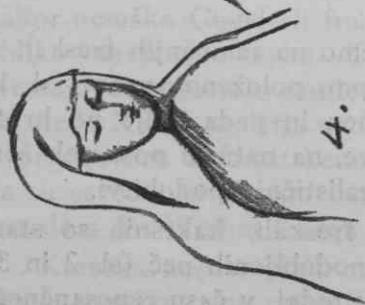
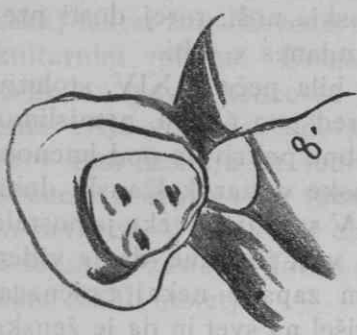
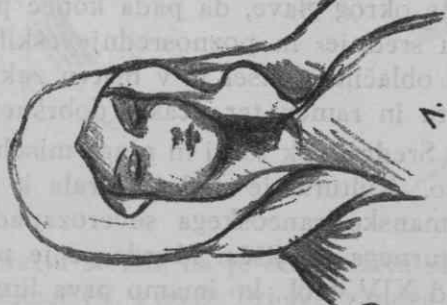
Zgodovina peče.

Peča je poleg šaplja eno izmed najstarejših ženskih pokrival, o katerih se nam je ohranilo sporočilo.

Prvič se omenja na glavah Slovenk v poročilu furlanskega zgodovinarja Francesca di Toppo, ki je l. 1334. videl in opisal v Ogleju za umeščanja patriarha Bertranda noše Slovenk. To velezanimivo poročilo iz sivega XIV. stoletja o naši peči se glasi:

»Žene s Kranjskega so nosile na glavi belo strnježo ruto, ki je visela doli po hrbtu in del tega zakrivala.«

Iz tega popisa ženskega pokrivala smemo skoro z gotovostjo sklepati, da gre tedaj že za prednico naše peče, ki se je poslej razvijala na glavah naših žensk prav do konca XIX. stol., ko je sredi XVIII. stol. dobila za vrstnico še avbo. Koncem pre-

teklega stoletja so slovenske »narodne« noše izumrle, umaknile so se današnji konvencionalni »francoski« noši, torej dosti prej ko v Hrvaški in Srbiji, kjer so še dandanes v rabi.

Če razmišljamo, odkod naj bi se bila peča v XIV. stoletju vzela in iščemo na zapadu »peč« še pred tem časom, pomislimo, da so že Rimljanke nosile pečam podobna pokrivala pod imenom flammeum. Za njimi so jih nosile ženske v starokrščanski dobi, da so si z njimi v cerkvi zavijale glave. V srednjem veku je postala ruta, ki zakrije in ovije žensko glavo, vrat in rame, da je viden komaj še glavni del obraza, po vsem zapadu nekaj tipičnega. V prepričanju, da je po ženski greh prišel na svet in da je ženska nečisto bitje, ki ga Bog ni ustvaril po svoji podobi, se je godilo tedaj to zavijanje glav kakor vsega telesnega, mesenega, po srednjem veku tako zaničevanega človeškega mesa. Zelo zgodaj čitamo že o paenuli, frankovski mafors.

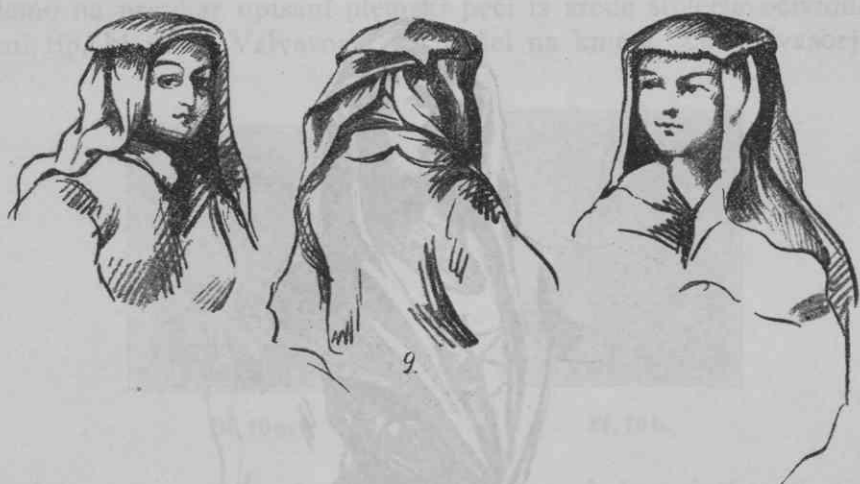
Že v X. stoletju srečamo pri Francozinjah naglavno tančico, imenovano Guimpel ali Wimpel, nedolgo potem štejemo pri Nemkah peče Rise, Weihel, Gimpf, tanka bela pokrivala, ki obstojajo iz štirikotne rute, ki se na ta ali oni način strne okrog glave, da pada konec po hrbtu in del tega zakriva. Teh srednje- in poznosrednjeveških po vsem zapadu običajnih peč oblačilni smisel je v bistvu zakritje glave, več ali manj tudi vratu in ramen ter včasih dobršnega dela hrbta.

Srednji vek torej in njega miselnost sta rodila tudi slovensko pečo. Kultura je tedaj vdirla k nam pretežno od bavarsko-germansko-francoskega severozapada, iz bivšega frankovskega kulturnega ognjišča. Morda se je pojavila pri nas peča že tudi pred XIV. stol., ko imamo prva literarna poročila o njej, saj so jo bližnje nemške sosedje poznale v srednjeveški obliki vsaj že izza XII. stol. dalje.

Na Vrzdencu pri Horjulu najdemo na tamošnjih freskah iz XIII. stoletja na Marijini glavi ohlapno položeno »pečo« (sl. 1), ki zakriva teme in vrat in del ramen in pada dalje po hrbtu navzdol, če smemo resno misliti, seve, na naravni posnetek ženskega pokrivala na srednjeveški, idealistični upodobitvi.

V XV. stoletju nahajamo na freskah, kakršnih so stare slovenske cerkvice bogate, še več upodobljenih peč (sl. 2 in 3), ki so po vsem videzu in primerjanju tedaj, v času renesančnega realizma, že točneje ali točno po naravi posnete. Te peče iz

XV. stol. se pri nas zavezujejo prav podobno kakor pri Nemkah, zakaj takrat smo Slovenci še vedno tičali pod direktnim nemškim kulturnim vplivom. Dolga bela ruta štirikotne oblike se trdo ovije na glavo, konec se potegne z desnega ramena in z njim trdo ovije vrat, da pade potem čez levo ramo na hrbet. Včasih je v tem stoletju in tudi še deloma v XVI. peča uporabljena obenem z drugo ruto (nemški Gimpf), ki še posebej ovija vrat in del prsi. V tej drugi obliki najdemo zavezane peče vsekakor v tedaj že zastareli formi menda še koncem XVI. in celo začetkom XVII. stoletja.

V renesančnem XVI. stoletju se zdi, da je dobil način zavezovanja peče individualne različice (sl. 4 do 8). Pri sv. Primožu nad Kamnikom najdemo na freskah peče turbanasto povite (podobno kakor nemška Gugel ali franc. chaperon) na glavo, da kažejo čisto oblike navidezne avbe. Tedaj so meščanke in naprednejše Nemke že pogostejše nosile avbe, o katerih pa pri nas vseskozi do srede XVIII. stoletja na kmetih še ni sledi. Zato pravi Trubar v predgovoru k hrvatskemu novemu testamentu (I. Th., 1562), da se severni in zapadni Kranjci nosijo in ravnajo »auf teutsch, nur dass die Weiber tragen besondere lange Schleier am Kopff«.

Kmečka noša v XVI. stol. še ni poznala avb kakor meščanska in nemška, zato opazi Trubar to razliko, ki je za nas nekega pomena.

V renesansi torej gre pri nas za pečo, ki se zaveže tako, da se tesno prilagodi formam glave ter za umetnejše oblike zavezovanja.

O peči XVII. stol. na Slovenskem (sl. 9) imamo pri Valvasorju v njegovi Ehre že točnejše literarne in slikovne podatke o peči, ki se takrat že tako imenuje. Dr. W. Šmid piše v Carnioli 1909 (zg. cit.) o pečah že v letu 1620., ki so znane iz zapuščine neke ljubljanske meščanke Ursule Machortschitsch, vendar povdarja, da gre tedaj še za meščanske peče. Šmid navaja več dejstev, iz katerih se da sklepati, da so se iz meščanske ženske noše prve

polovice XVII. stoletja »razvile« poznejše kmečke noše druge polovice XVII. in XVIII. stoletja. Ursula je zapustila kar devet peč, ki so bile iz belega platna, s čipkami obrobljene in belovezene. Take so nosile v delavnikih, ob nedeljah pa imenitnejše, izšite s črno svilo in zlatom, obrobljene z zlatimi kleklarijami in čipkami. Iz teh peč, pravi Šmid, naj bi se »razvile« one, ki jih popisuje Valvasor. Žal, ne vemo, ali so se poznejše Valvasorjeve kmečke peče baš tako zavezovale kakor one Ursuline, ker nam ni sporočeno, kako so si meščanke zavezovale svoje peče. Posredni člen, se mi zdi, pa imamo dan s sliko druge Ursule.

Iz srede XVII. stoletja datira slika Uršule pl. Engelshausove, ki jo hrani Narodni muzej v Ljubljani in na kateri sliki ima portretiranka, plemkinja, na glavi pečo. Ta nam morda kaj pojasni o pozni meščanski peči prve pol. XVII. stol., iz katere naj bi se bila razvila kmečka, kakor jo popisuje Valvasor. Ta peča je položena na glavo tako, da je nastal vrhu glave kot ploščica raven, štirikoten trd kos iz podvihe, na hrbet in ramena pa padajo dolgi konci. Peča zgleda na sliki drobno zgubana, »nazobčkana«, zgleda, da je iz tulaste tenčice, čipk pa ni ločiti.

Če pogledamo dalje Valvasorjeva poročila in slike o peči druge pol. XVII. stoletja, zgleda, da ima Šmid prav in da najdemo na pravkar opisani plemski peči iz srede stoletja očitno oni tip, ki je za Valvasorja že prešel na kmete. Za Valvasorja

Sl. 10 a.

Sl. 10 b.

so bile peče v mestu že nekaj zastarelega, kakor slutimo iz njegovih navedb (XI., 708):

»Ihr (pri opisu meščanske ženske noše) Aufsatz, womit sie den Kopff decken und zieren, ist ein weisser Schleyer oder gekrauster Flor. Dieses aber war vormals ebensowohl der adeligen und hochvornehmen Matronen Tracht, aber damit dieselben vor dem gemein Volk mochten was besonders haben und sich von demselben unterscheiden, fingen sie endlich an, nach deutscher Manir schwarzseidene Kappen oder Floere zu tragen.«

Smemo torej smatrati, da je bila meščanska peča za Valvasorja že nekaj zastarelega, zakaj že koncem XVI. stoletja je peče v mestu nadomestila stuartska ali belonagubana avbica, ki je ostala v mestu še čez začetek XVIII. stoletja, kakor kažejo n. pr. portreti Valvasorjeve soroščine v ljubljanskem muzeju.

Peča pa je v opisani obliki prešla najmanj šele za Valvasorja na kmete. V zvezi s tem piše Valvasor (XI):

»Die weissen Schleier aber sind durch gantz Krain von Altersher auch denen Bauernweibern gebraeuchlich, ausgenommen dass diese ihre von groeberem Gewirk, wiewohl dennoch auch kraus und auf gleiche Weise zusammengefaltet sind.«

Kakšne pa so bile kmečke peče Valvasorjevega časa?

V knjigi Ehre VI, Kap. 2—7, čitamo, da si Gorenjke devljejo na glave bele peče, t. j. platnene, nagubane tančice, približno poldrug komolec dolge: »... Ist ein leinen Schleyer von weitlaeufig gewirktem Fadern und dunnem Leinwand gemacht. Durch diese Leinwand werden mit der Nadel an theils Orten Zwir-Faeden gezogen, damit sie gantz gefaltet bleibe und hat

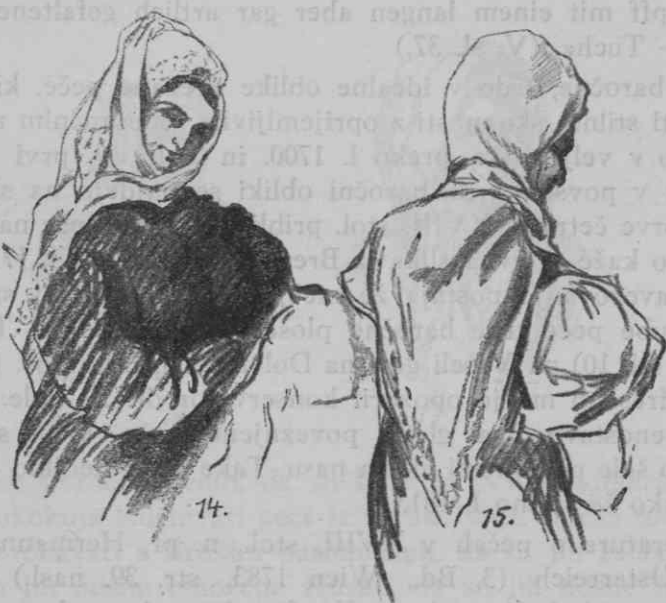

eine solche Leinwand ungefaehr andert halbe Elen in der Laenge. Diese Leinwand oder Petschen wird auf dem Kopff so artlich zusammengeworfen, dass es ueber die Mitten nicht anderst siehet als obs oben eine gantz andre Leinwand waere; gestaltsam beygesetztes Kupffer hievon das Muster weiset. Etliche aber, welche arm seynd, behengen den Kopff mit solchen Petschen (oder Schleyer) so nur von gemeinen groben Leinwand; wiewohl sie den noch denselben eben also ueber dem Kopff zusammen werffen als wie die ersten.«

Tu imamo točen popis gorenjske peče druge pol. XVII. stol. O Dolenjkah pravi Valvasor, da imajo iste noše z razliko predpasnika, torej mora veljati, če se Valvasor ne moti, popis gorenjske peče i za dolenjsko.

Uskokinje-Vlahinje v »srednji Kranjski« imajo tedaj (VI, V, VI, IV) take peče: »Ihren Kopff umwickeln sie ... gar artlich mit einem langen und schmalen Tuch von buntgefaerbten Leinwand.« Formo kaže slika 21 pri V.

O Kočevaricah piše Valvasor (VI, V): »Die Weiber tragen kurtze Roecke und lange Cosaken ...« pa ne omenja pokrivala. »Beygesetztes Kupffer Nr. 20« kaže gorenjskim podobne peče s tipično štirikotno ploskvijo in na prsi padajočimi konci. Podobno slika Valvasor kranjske »Hrvate«, t. j. okoličanke Metlike, Vinice, Črnomlja in Pobrežja. Pri Vipavkah (VI, VII) pravi

Valvasor, da se oblačijo nekoliko drugače kot Kranjice, vendar priložena slika 29 ne kaže nobene bistvene izpremembe.

O Kraševkah pa piše Valvasor (VI, VIII), da nosijo »weisse Betschen oder Tuecher ueber den Kopff doch nicht wie sonst anderswo zusammengefaltene und gelegte. Jedoch giebt es noch eine andere Weiber Tracht an etlichen Orten, absonderlich in Brech (sonst Berszica genannt) unter die Graffschaft S. Serv gehoerig, welche viel huepscher als die uebrige Karstische. Denn daselbst umwickeln die junge Baeurinnen erstlich den Kopff mit einem langen leinen Tuch, so artlich, dass, da sonst

das Tuch nur zwey Enden hat, sie vier Enden daraus machen, indem sie es zweymal doppelt ueberlegen, und ihnen also auf jeglicher Seiten eines herunter haengt, doch auf der lincken Seiten viel niederer als auf der rechten. Vorn ober der Stirn haengt nur etwas weniger darvon, hinten aber gegen dem Ruecken hinunter haengt das vierdte Ende ziemlich breit und lang.«

Prvo teh variant notranjskih kaže sl. 30, drugo sl. 478 pri Valvasorju XI.

Pri Istrijankah (Valvasor VI, X) je v peči izrazit italijanski vpliv. »Die Weiber tragen keine Petschen sondern umwickeln den Kopff mit einem langen aber gar artlich gefaltenem Leinwand — Tuch«. (V. sl. 37.)

Te baročne, trdo v idealne oblike zvezane peče, ki nimajo več dosti stilnih skupnosti z oprijemljivim renesančnim načinom, ostanejo v veljavi še preko l. 1700. in dalje v prvi polovici stoletja; v povsem trdi, baročni obliki se najdejo na slikah do konca prve četrtine XVIII. stol. približno. Take peče nam n. pr. še vedno kaže votivna slika iz Brega pri Kranju iz l. 1717., toda način zavezovanja postaja že mečji, mehkejši. Proti sredi stoletja zgube peče trde baročne plošče na vrhu in na Tuškovih freskah (sl. 10) na Veseli gori na Dolenjskem iz l. 1760. (na noše na teh freskah me je opozoril konservator dr. F. Stele. Hvala!) vidimo enostavno na glavo poveznjene peče, ki se s pentljo spenjajo šele pod prsmi ali na pasu. Take peče sledimo vseskozi do nekako še vedno l. 1813.

Literatura o pečah v XVIII. stol., n. pr. Hermann, Reisen durch Österreich (3. Bd., Wien 1783, str. 39. nasl.) poroča: »Uebrigens sind die weissen Kopftuecher eines der gewoehnlichsten Kleidungsstuecke, sie sind, besonders die Gallatuecher, aus der feinsten Leinwand gemacht und mit Spitzen, die oft 3 bis 6 Zoll breit sind, besetzt. So ein Kopftuch kommt nicht selten auf 2 bis 3 Ducaten.«

V Kranjski kroniki piše P. M. Pohlin mimogrede o pokri vanju s »pisano« pečo. Barvaste se nam niso ohranile. Mari je mislil vezeno?

Anonimni pisatelj članka Kleidungsart der slav. Bewohner der oesterr. Monarchie v knjigi Versuch ueber die slav. Bew. der oe. M. I. Wien. 1804. piše na str. 80 i nasl.: »Die Krainerinn

vorzueglich in Oberkrain ... zeichnet sich unter allen Slavinnen durch das blendende Weiss ihrer Kleidungsstuecke und eine Reinlichkeit aus, welche einer Wiener Putzwaescherin Ehre machen koennte. Charakteristisch ist ihr Hang, alles, was sie traegt, in die engsten Faeltchen zu legen. Ihre Haube, und ebenso das weisse Kopftuch, welches dieselbe verheyrathet traegt, ist ganz gegen die Enden mit den feinsten Faeltchen besetzt.«

Hacquet piše v svoji knjigi *Abbildung und Beschreibung* ... 1801, Leipzig, ko govori o avbah: »Die Weiber tragen ueber eine solche Haube, die ohne Zierde ist, ein weisses Kopftuch, (Pezha), auch die Maedchen bey ueblem Wetter und Sonnenschein.«

Iz teh poročil zvemo, da so koncem XVIII. stoletja jeli v smislu rokokoja izdelovati peče iz mehkejšega, finega materiala in jih obrobavati s širokim pasom čipk, da so jih začeli gubati in da so jih nosile omožene ženske, da so jih nosile tudi nad avbo (Haube die ohne Zierde ist je menda črna zavijača ali mandrovinasta avba [sl. 10 a]) ter da so jih nosila tudi dekleta. Vse bolj kot ta literarna poročila nas o obliki peč konca XVIII. in začetkom XIX. stoletja informira ohranjeni slikovni material.

Za prva dva decenija XIX. stoletja imamo upoštevati londonsko izdajo avstrijskih noš (*The picturesque representations of the dress and manners of the Austrians, London, 1814*¹), za

¹ Vse slike iz *The P. R.* iz l. 1814. se najdejo že l. 1804. v knjigi Bertr. de Moleville: *Costumes des Etats Hereditaires de la Maison d'Autriche*, Londres 1804. Na te slike me je opozoril g. l.c. bibliotekar dr. J. Glonar, za kar se mu tu zahvaljujem.

trideseta in štirideseta leta pa Goldensteinove slike iz Korytkove zbirke. Obe zbirki nam kažeta stanje peč točno za leta 1814. in 1838./40., vendar je v Goldensteinovi zbirki ena (trnovska noša), ki kaže nošo pred 60 leti, torej iz 70ih let XVIII. stoletja, iz česar sklepamo, da ima Goldensteinova zbirka vsaj do neke mere tudi retrospektiven značaj.

Tam ima žena na glavi, v kolikor se da ločiti, črnovezeno zavijačo z drobnim čipkastim robčkom, čez njo pa poveznjeno veliko pečo (prim. gori Hacquet!), ki ohlapno pokriva ramena in del hrbta, pušča nad čelom viden spodnji rob zavijače in je na prsih enostavno zavozljana. Če so Slovenke v 70ih letih res

nosile še takšne, tako zavezane peče, torej ni še bistvene razlike med ono obliko, ki nam je sporočena po freskah z Vesele gore iz l. 1760.

Prav tako enostavno povezano pečo nosi v Goldensteinovi zbirki Smledničanka (t. 2). Njena peča ima že belovezeno »rožo« na hrbtu — prvo točno sporočilo o tej roži peče! (Seve, kar sem jaz mogel najti.) Peča ima tudi rob, s slike pa se ne da točno ločiti, ali je res čipkast, kakor bi pričakovali. Polhograjčanka (t. XII) nosi enostavno pečo, ki je zavezana s pentljo na desni rami.

Kočevarica (t. X) ima belo pečo, zavezano zadaj, en konec ima zavihan na leve prsi naprej.

Vipavka (t. XI) ima pečo podobno zavezano kakor so jih nosile v XV. stoletju, kakšna je pentlja zadaj, se s slike ne loči.

Žena iz Prema (t. III) ima belo pečo povsem tako pokrito in zavezano, kakor so zavezane še dandanašnji rute, namreč z vozlom tik pod vratom spredaj, konca pentlje padata na prsi.

Sl. 21.

Pač pa kažeta petelinčkaste oblike že peči na glavah naslikanih žensk iz Škofje Loke, Polhovega gradca in šišenskega predmestja. Kdaj so se te pojavile, nam spričo dejstva, da Golden-

steinova zbirka ne predstavlja noše izključno le iz časa nastanka zbirke (1838), nego tudi starejše (iz konca XVIII. stol.), morda pojasni londonska »Picturesque representation...«, kjer imamo naslikane tri Gorenjke iz leta 1814. še brez petelinčkastih peč. Na tabli 6. vidimo kmetico v poletni noši. Pečo ima enostavno na glavo poveznjeno, konca ima s prsi zavihana na ramena in hrbet. Tabla 7. kaže deklet z Gorenjskega z avbo, tabla 8. pa zimsko nošo Gorenjke imenovanega časa. Tudi ta nima še v petelinčka zavezane peče, nego enostavno poveznjeno belo ruto, ki je pod vratom spredaj ohlapno zavozljana, kratka konca padata na prsi.

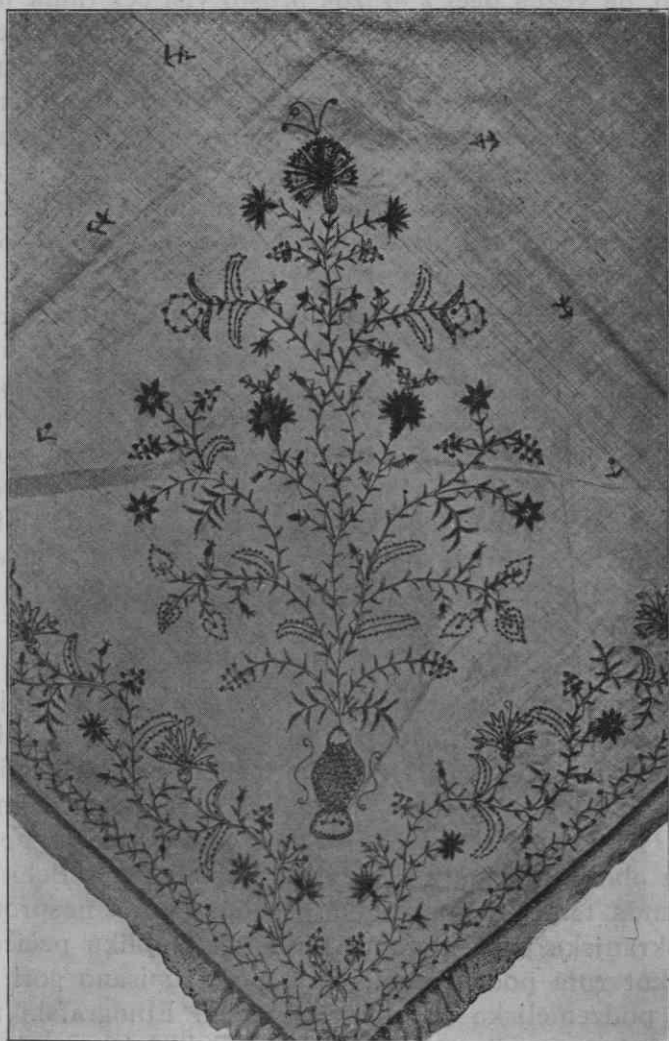
Sodimo torej, da so petelinčki šele stilna tvorba 20ih in 30ih let, poznega klasicizma in zgodnje romantike. Peče zavezane v petelinčka torej menda niso starejše kakor kakih sto let; ker jih Goldenstein l. 1838. že ima, Picturesque representation pa l. 1814. še ne, sodimo, da so prišle v rabo med tem časom.

Petelinčkasto pečo v nam manj znani obliki kaže Goldensteinova tabla I. z žensko iz ljubljanske okolice (sl. 10 b). Peča ima nazobčan rob, ovita je tudi pod vratom, da spominja na srednji vek s svojo položenostjo na ramena, na vrhu glave pa ima »petelinčka«, vozlasto pentljo, oba konca molita v levo in desno.

Goldensteinova škofjeločanka (tabla IX.) ima že pečo v obliki, kakršna je v poznih formah ljudske, »narodne noše« znana danes. Na glavo je peča položena tako, da pada dolg konec na hrbet, tik pod vratom zadaj je pod lasmi speta, na vrhu glave pa ima »petelinčka«, ki ima normalno zavihana pentljiča naprej in nazaj.

Take peče torej zaključujejo stilni razvoj tega najstarejšega našega ženskega pokrivala. Imamo torej srednjeveško, renesančno, baročno, rokokojsko in romantično obliko peče. Peča je bila najbolj razširjeno pokrivalo za ženske. Dočim se je avba omejila le na Koroško, Gorenjsko, srednjo Kranjsko in južno Štajersko, je peča vladala vsepovsod v Sloveniji skoro brez izjeme do srede XVIII. stol., poslej pa na glavah deklet, vdov in starih žensk. Preostane nam torej še opisati posamezne oblike peč izza romantike, ko se je forma zavezovanja in rob-

ljenja skrajno različila v lokalne variante in pa stilna analiza vezene ornamentike na pečah.

Sl. 22.

I. Imenovali in opisali smo že peče iz ljubljanske okolice, iz Smlednika, Polhovgradca, Škofje Loke, Osilnice, Vipave, Prema, kakršne so bile za zgodnjjeromantične dobe.

V splošnem se gorenjska oblika peče ni preveč izpremenila, niti variirala v tipu, kakor ga ima Goldensteinova Škofje-ločanka. Gre za pečo, ki je v tri ogle zganjena in zavezana okrog čela tako, da vezen ogel z »rožo« prosto visi čez tilnik na hrbet, ostala konca pa sta potegnjena pod vratom spodaj križema pod viseči konec z rožo in zavezana na vrhu glave v greben »petelinčka« (sl. 21). A. Sič poroča (O slov. nar. nošah. Ljubljana 1919), da so tako zavezane peče imela dekleta na Gorenjskem; če so pečo nosile žene (starejše žene in vdove, obligatna avba je bila za praznik), so jih imele zavezane okoli brade; vrhu glave je bil namesto grebena vozal z navzdol visečima koncema. (Glej Langusove freske na Šmarni goril)

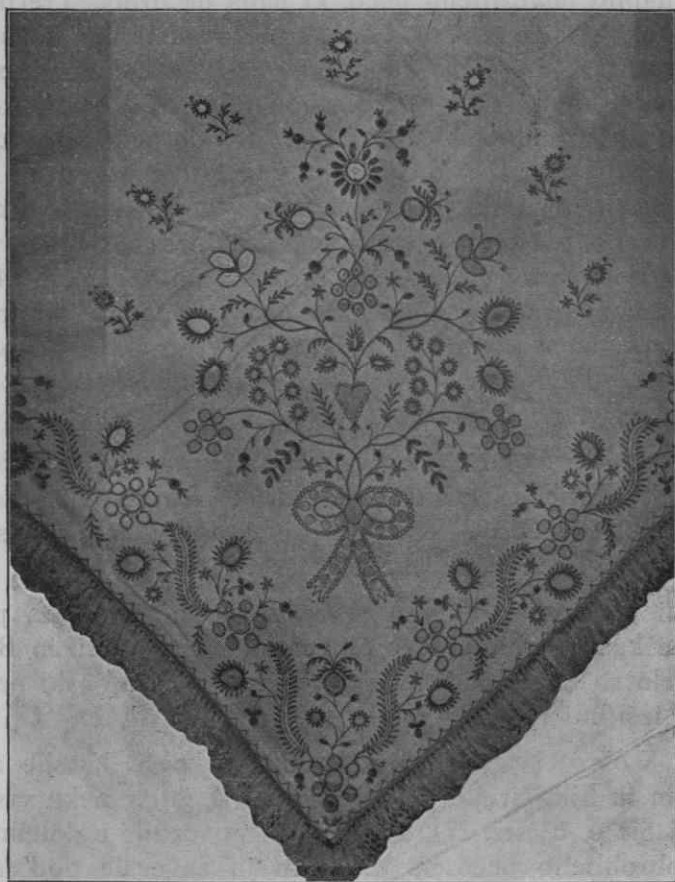
II. Belokranjice so nosile — avba se tam ni rabila — poleg polja, jule, javbe, puntka za žene — pečo in pečico. Obe vrsti so nosile tudi Dolenjke, vsaj od Trebnjega dalje proti jugovzhodu, ki so tudi redko rabile avbo. Belokranjska in dolenjska pečica sta majhni in brez rože, obrobljeni z drobnim pasčkom čipk. Zavezovala se je pod brado, kakor »ruta«. Peča pa je bila večja, vezena, vezala se je v Beli Krajini (po Siču o. c.) o praznikih izpod brade na temenu glave. Okrog Gribelj, Podzemlja in Adlešičev so nosile pečo pod vratom povito in zavezano zadaj na vratu čez viseči del z rožo, brez petelina, pod njo vezeno jaljbo (sl. 12).

Šokačke okrog Semiča pa tudi pod vratom podvito pečo (aptah) nazaj, na hrbet, zadaj na glavi pa je molel levo in desno dolg konec od glave (sl. 11). To je, mislim, zadnja krajina proti jugovzhodu, kjer se je še rabil petelinček. V Beli Krajini, okrog Metlike-Adlešičev se peče niso več zavezovale v petelinčke. Torej ta oblika pojema z Gorenjske postopoma v Belo Krajino, kjer menda tamošnjemu vzhodnjiškemu okusu nasprotuje. Za tip belokranjske peče moramo torej vzeti obliko pečice, ki se zaveže kot ruta pod vratom, dalje pečo, opisano gori kot gribeljsko-podzemeljsko in adlešički način. Etnografski muzej v Ljubljani hrani tudi pravokotniško belokranjsko pečo (aptah) podolgovate oblike in s čipkami le na ožjih straneh.

Poljanke in Kočevarice so jo nosile tudi brez petelina, poveznjeno na glavo in zadaj pod lasmi speto.

Bojanke pravijo peči »povezača«; zavezujejo jo kakor Poljanke in Kočevarice zadaj pod vratom (sl. 13), brez petelinčka

(Sič), Uskokinje in Žumberčanke jo po robih pošivajo z rdečimi in zelenimi nitmi (Glasnik 1866, str. 14). Barvanost peč je obenem z rdečim viniškim glavnim robcem ali rdečimi kapi-

Sl. 23.

cami deklet že vzhodnjaška variacija (glej češkoslovaške in poljske rdeče rute in barvastovezene »peče«!).

III. Štajerke v Savinjski dolini so nosile čipkasto obrob-
ljene peče, zavezane v petelinčka (Pajk, »Zora« 1876, št. 83).
V Solčavi so nosile ženske za zgodnje romantike, kakor priča
sličica, ki jo hrani etnografski muzej v Ljubljani, nad parto pečo

na rokokojski način poznega XVIII. stol. poveznjeno na glavo, rame in hrbet, na pasu s konci speto, nad njo pa klobuk. Druga slička, ki datira nekako v drugo pol. XIX. stol., predstavlja nošo v Solčavi-Savinjski dolini. Tam ima ženska čez zlato avbo ohlapno poveznjeno pečo, ki pada na hrbet. Tretja slička, tudi nekako iz druge pol. XIX. stol., predstavlja nošo iz Središča-Ormoža-Ljutomera. Žena, tam naslikana, ima vezeno pečo uprav belokranjski (sl. 15) zavezano (glej Podzemelj-Adlešiči!), kar kaže na vzhodnjaški način zavezovanja peče istotako kakor madžarsko-slovaški škornji Ljutomerčanke. Četrta slika iz istega časa predstavlja nošo iz Konjic-Slovenske Bistrice. Žena ima zavezano pečo vrhu glave v vozal brez pentljičev, povita je peča i pod vratom, rožasti konec pada na hrbet (sl. 14). Etnografski muzej hrani še sličico deklice iz Rogatca, ki ima pečo z dolgim koncem po hrbtu padajočo, okrog glave pa povezano brez vozla, dalje sliko druge Slovenke od Rogatca iz l. 1811. s prosto na glavo poveznjeno pečo.

Ob južnem boku Pohorja imenujejo po Pajku (o. c.) pečo »adro« ali »adrico«. (Primeri tudi dr. F. Kotnikova izvajanja v Našem Domu 1926/1927!) V Savinjski dolini so se nosile tudi tulaste peče, imenovane »koprivnice«.

Tudi panonske (ogrske) Slovenke so nosile peče, podobno zavezane kakor vzhodnjaške Slovenke v Ljutomeru in Beli Krki. Imele so te svoje bele »robce« tudi vzhodnjaški prevezene z rdeče izšitimi rožički.

IV. Korošice v Ziljski dolini so peče krasile z zlatim brokatom in njih široke čipke zgubale (sl. 20) v neke vrste avbo (primeri Sič o. c., str. 27), ali pa so si poveznile z dolgimi »franžami« obrobjeno pečo na glavo in jo zvezale pod lasmi na vratu zdaaj (sl. 18). Nosile pa so tudi pečo po kranjski šegi zavezano v petelinčka, ali pa pisano rdečo ruto zavezano s pentljo zadaj pod lasmi (na Gorenjskem imenujejo tako zavezano ruto »maruša« [sl. 19]). Tudi Korošice so v mežiški dolini nazivale peče »adrce« (Kotnik).

V. Tržaške okoličanke so nosile ali tulaste peče (po ital. vzorcu) ali pa bogato vezene bele perkalaste z izredno široko vezeno belo robno borduro in neobhodnimi čipkami. Zvezovale so jo zadaj na vratu pod repom z rožo (sl. 16, 17). Prav tako

Barkovljanke, one od sv. Ivana in slovenske Istranke, n. pr. v Borštu pri Ricmanih. Hacquet piše o gorjanskih slov. Istrankah v o. c. I, str. 49, da nosijo beloplatnene rute, zavezane turbanu

Sl. 24.

podobno tako, da visi en konec na levo ramo. Beneške Slovenke (Rutar, Beneška Slovenija, str. 76 in 173) jo imenujejo facolēt. »To lepo pregrnjeno pokrivalo je na strani tako zvezano, da

pokriva le polovico glave in da na pol odkriti desni strani roglji doli vise in obrazu dajejo nekaj smelega.«

To bi bili torej tipi zavezovanja peč. Ni težko ločiti severozapadni (gorenjski tip s koroško ziljsko varianto), vzhodnjaški tip (Bela Krajina, Vzhodna Štajerska) in jugozapadni (primorsko-romanski pas), ki tvorijo tri glavne etnografske različice slovenske.

Stil vezeninske ornamentike na pečah.

Naj si v prihodnjem še ogledamo stil ornamentike teh peč in stilne razlike te ornamentike po etnografskih enotah.

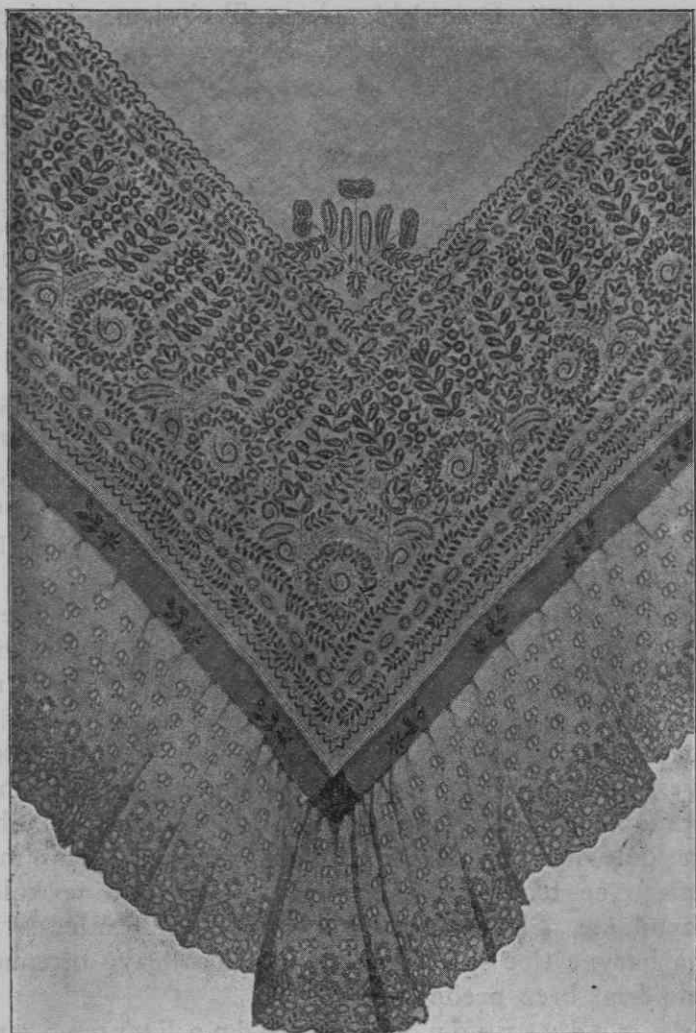
Gori naštetih trije etnografski tipi, ki se kažejo v načinu zavezovanja, se kažejo v ornamentiki še jasneje. Kakor se ona »netehtonski«, do neke mere nesmiselno zavezana gorenjska petelinčkasta peč loči po duhu od tesno oprijemljive vzhodnjaške belokranjske in obe od romanske dekorativne, deloma »tehtonski« oprijemljive primorsko-slovenske, se loči tudi ornamentika teh treh tipov naravnost bistveno v istih točkah.

1. Tip gorenjsko-ornamentirane peče konec XVIII. in XIX. stol. je tak:

Kvadratna ruta je vedno opremljena s pasom finih čipk na vseh straneh. Vezenina obstoja v pravilu iz robne bordure v oglu na dveh straneh in iz »rože« ali »krancelja« v oglu bordure. Bordura sestoji v pravilu iz organski žive vejače, ki ji je predmet nageljnova »vejica«, v dolinicah se redno pojavlja nageljnovec ali kaka drugačna, skoro vedno naturalistično individualizirana cvetna rozeta. »Krancelj«, ali bolje, »roža« (»krancelj« je bolj resnični »venec« na velikonočnih prtičkih, najčesče sem čul za ogelno ornamentiko ime »roža«) raste iz vaze s prijemoma ali pa je pojmovan kot šopek, zvezan spodaj s pentljo (»mašna«). Iz enega stebila poganjajo različnolistaste vejice, na njih koncih so različni cvetovi; najnavadnejši ko nagelj, vrtnica, marjetica in razne grozdaste oblike, čisto tudi med trtnim listjem. Pogosta so med cvetjem tudi srca. To »rožo« ali šopek najčesče obkrožajo v neki razdalji v polkrogu okrog rože razvrščeni kratkopecljati končki vejic s cvetovi (o simbolizmu naših ornamentalnih sestavin na drugem mestu). Glej sl. 22 in 23!

Gre torej za tektonsko robno borduro v nekem nasprotju z bolj zapadno nemško, netektonsko ornamentiko. V tem oziru

je ornamentika gorenjske peče skrajna meja zapadnjaškega ljudsko = ornamentalnega stila proti abstraktno mislečemu

Sl. 25.

vzhodu. V tem stilu je baš sreda med čisto naturalistično = subjektivnim in idealno = objektivnim, abstraktnim stilom, kakor ga kaže vzhodnjaška ornamentika pri nas v Beli Krajini.

2. Roža dolenjske peče tvori lep, postopen, organski prehod iz gorenjskega v vzhodnjaški stil. Naturalistične oblike se začno tipizirati v idealistično = abstraktnem smislu.

Že v vzhodnji Dolenjski, okrog Trebnjega, izginejo kot naturalistični specimen = individui, jasno oblikovani nageljni, vrtnice itd. in ornam. sestavina je abstraktno idealna rozeta, ki ji ne veš več botaničnega imena. Obenem se začne kosati ona na Gorenjskem organski živa, valovita bordura v ritmično posejane ornamente po vzoru vzhodnjaškega neskončnega ritmičnega vzorca, ali pa postane geometričen, cikcak. Geometrizira in tipizira se tudi »roža«, ki dobi »pravilne«, geometrične oblike: krog, kvadrat, oval (sl. 24), dočim vlada na Gorenjskem naturalističen obris šopka rož. Končni tip je »roža« z belo kranjsko-hrvatske meje pri Adlešičih.

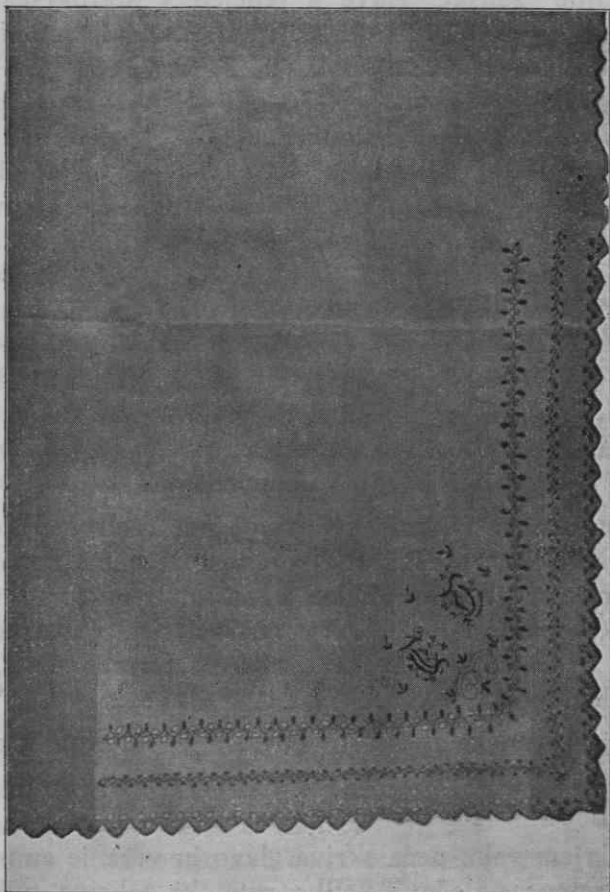
Čipkast rob je zelo redek; navadno so te belokranjske peče cikcakasto zarobljene. Ornamentika je luknjičava, roža je povsem geometrična rozeta ali pravilen koncentričen tvor, robna bordura sestoji iz odločenih, ritmično si sledečih, geometrično idealnih oblik. Podobne so »tehtonski« ornamentirane peče iz vzhodne Štajerske (sl. 26).

Prehod iz naturalistično in subjektivno mislečega ozemlja v idealno = objektivno, abstraktno se zrcali tudi v »kolorističnem« pogledu. Gorenjci z naturalističnim nazorom o barvah mešajo barve in si ugajajo v niansah. Vzhodnjaki si ugajajo v nemesanih maloštevilnih barvnih tipih. Na pečah sledimo isto. Gorenjka veze pečo v belem, jo robí s prozornimi čipkami in najde i prehodne »barvne« možnosti. Tako veze žilice v listih belo, temnejše dele listove ploskve pa izpolni s prozorno mrežico, skozi katero se temno odraža barva janke. To je kolorizem severozapadnega Slovenca. Vzhodnjaški Belokranjec s svojim čutom za barvne tipe ljubi belo pečo z luknjičavo ornamentiko, torej belo-črno brez prehodov!

Meja med zapadno in vzhodno Evropo gre, če čisto stilno govorimo in sklepamo, torej baš čez našo Dolenjsko.

3. Primorski tip (sl. 25) še spada v zapadni krog, ima pa do ločne romanske tendence. Značilen za ornamentirane peče iz teh krajev je zelo širok rob čipk (čipke so italijanskega značaja sploh), dalje na vso moč široka robna bordura in domala iz-

ginjanje »rože« do nebogljenega okrajenca. V tem se zrcali idealno »tehtonski« značaj romaneskne psihe. Ornamentalne sestavine so sicer vzete iz naravnega botaničnega vrta, toda idealizirane in tipizirane do skrajnosti v »rozete« sploh« in »liste«

Sl. 26.

sploh«. Drugi slovensko »primorski« tip peče je tulasta peča z benečanskimi vzorci.

Tako nas peče v stilističnem oziru točno pouče o duhovni vsebini treh variant slovenske ljudske kulture! Istotako nas uče istih stilističnih razlik kmečke hiše, plastika in slikarstvo, glasba in poezija.

Peča v okvirju zgodovine noš zapada.

Že v pozni helenistični dobi si grške in rimske ženske pokrivajo glave s tenčicami (flammeum), kakor vidimo to pri Holtenrothu, *Prachten der Völker*, T. 45/2, 6, 7; 48/18. Običajno je pokrivanje ženske glave s tenčico v starokrščanski dobi (H. *Altertum* 57/5, 6, 7, 15), dalje pri Longobardih in Frankih merovinske dobe (H. *Alt.* 71/9, 73/19, 74/12, 13). V XI.—XIII. stol. srečamo »pečo« v enostavno čez glavo in ramena poveznjeni obliki pri Normankah, Anglonormankah, Angležinjah, Nemkah in Francozinjah (H. *Mittelalter* 6/9, 11, 8/14, 16; 16/41, 19/7, 12, 13); pri teh se že često skoro tipično srednjeveški ovija okrog vratu in glave. Nemke XIII. stol. jo polagajo pod ali nad šapelj (H. *Mittelalter* 33/12, 13, 15; 34/1), v XIV. stol. živi v Nemčiji poleg gagel v obliki raznih »kruseler«, nagubanih tenčic, ovita okrog glave, vrata in ramen (H. *Mittelalter* 36/3, 17, 19, 21, 37/1), v Angliji (H. *Mittelalter* 63/11), v Franciji (H. *Mittelalter* 73/6, 11, 16), v XV. stol. se turbanasto ali avbasto zvija na glavi (H. *Mittelalter* 40/17, 19, 20, 21, 42/22, 24, 25, 36, 13, 7), podobno v Franciji, kjer si deli vlado s chaperonom.

V renesansi se oblike zavezovanja peč diferencirajo v smislu razmahnivšega se rasnega individualizma, vendar povsod prevladujejo nesrednjeveške oblike, ki so imele namen forme telesa (glave) zakriti; odtlej (od XV. stol.) velja načelo umetno-dekorativnega pokrivanja glav tako, da se forma glave, vratu in ramen razloči pod odelom.

Razvoj slovenske peče gre povsem vzporedno z evropsko-zapadnim, kakor moremo to danes razložiti, ko še nimamo zbrane dovolj materiala za ta studij.

V srednjem veku peča skriva glavo in vrat, je enostavno čez glavo in ramena položena velika ruta, ki zakriva tudi dobršen del hrbta; v renesansi XV. in XVI. stol. sledi noša peče nemško renesančne oblike, ki jih sprejema s severa in zapada. Takrat ne gre več za srednjeveško zakrivanje, marveč za povdarjanje oblik.

V XVII. stoletju kaže naša peča, kakor jo opisuje Valvasor (glej zgoraj!), oblike, kakršne nahajamo že v drugi polovici XVI. stol. pri Italijankah (glej H. *Neuzeit* 90/ 19, 20). Ta oblika je torej odločno italijanske proveniencie, ker je ne najdemo niti pri Nemkah niti Francozinjah, niti na vzhodu XVII. stol.

Pečo XVIII. stol. smatramo za rokokojski omehčano obliko stare baročne italijanske, peča XIX. stol. s »petelinčkom«, ta tipično zapadnjaška oblika, pa nima podobnosti v Evropi menda nikjer, vsaj jaz nisem našel podobnosti ne pri Nemcih ne pri Francozih ne pri Italijanih.

Peča je zapadnjaško pokrivalo; v okvirju zapadnih peč se naše peče i v zavezovanju i v ornamentiki do neke mere stilno ločijo kot individualne tvorbe, kakor smo to mogli ugotoviti že pri avbah (Etnolog I.).

Résumé.

Le mouchoir de tête slovène, »peča«, aptah, »adra« (comp. ital. pezzo, allem. Kopftuch, Hader) est une des plus, anciennes coiffures féminines; dans la forme d'un morceau de toile blanche qui enveloppe la tête de l'une ou de l'autre manière il date du moyen-âge et est en usage général depuis le 10e siècle dans presque toute l'Europe. La plus ancien témoin littéraire de la »peča« slovène est de 1334, mais sa plus ancienne représentation de déjà du 13e siècle. Jusqu'à la fin, du 16e siècle le style de la »peča« slovène s'est développé sous influence allemande, ensuite sous influence italienne jusqu'au 19e siècle où elle reçoit au sommet de la tête un noend, »petelinček«, marque caractéristique originale du costume national slovène. Nous pouvons étudier l'ornementation à partir de la fin du 18e siècle. Son style, montre tous les caractères distinctifs du triple élément ethnographique slovène qui est pas sa situation géographique serré sur la frontière entre l'Europe occidentale et orientale, mais aussi sur la frontière entre le Nord et le Sud roman.

La »peča« slovène montre dans ses formes et dans son ornementation beaucoup de marques caractéristiques individuelles dans le cadre des coiffures féminines occidentales de la catégorie.

The Serb Settlement in the Macedonian Town of Srbčiste in the VIIth century and the Ethnological and Sociological Moment in the Report of Constantinus Porphyrogenetes concerning the Advent of Serbs and Croats.¹

Dr. Niko Županić.

In my essay² *White Serbia* I tried to prove the truthfulness of the report of Constantinus Porphyrogenetes concerning the advent of Serbs and Croats in Illyricum. I demonstrated the absurdity of the interpretation put upon this report by Vatroslav Jagić³ and his successors. I also disputed the Gothic theory of L. Gumplovicz,⁴ and contended that the Serbs came to the Balkan Peninsula from the country of the Elbian Serbs, i. e., principally from Saxony, and the Croats from the territories of the upper Elbe, upper Oder and upper Vistula. I furthermore contended that the Serbs of Constantinus must have been a small tribe of warlike organisation, and not — as others assert — a multitude which had evacuated its old native land and established itself in the middle of the Balkan Peninsula like a wedge between the Slovenes and the Bulgars, i. e., between the Southern Slavs of Noricum and Thracia.

I tried to prove this with intrinsic arguments of sociological and ethnological nature, such as appear even in the report of Constantinus Porphyrogenetes concerning the settlement of the Serbs upon their arrival in the town of τὰ Σέρβλια (Srbčiste) to the north of Olympos.⁵ A town, or rather, a naturally fortified

¹ Report of the II. International Congress for Byzantinology in Belgrade. April 14 th, 1927.

² N. Županić, *Bela Srbija*. Zagreb 1922.

³ V. Jagić, *Ein Kapitel zur Geschichte der südslavischen Sprachen*. (Archiv für slavische Philologie, Bd. XVII, p. 47—87). Berlin 1895.

⁴ L. Gumplovicz, *Chorvaci i Serbowie*. Varšava 1902.

⁵ On the middle Haliakmon (Bistrica) in the south Macedonian district of Pieria.

camp, could not hold either a crowd of a million, or even a few hundred thousand, but only a warrior tribe of some tens of thousands.

Prof. Šišić⁶ replies to my explanation and interpretation of Porphyrogenetes' report that my hypothesis is not probable; that in their new home the Serbian and Croatian tribes continued their old patriarchal life under their *Župans* (dukes). The silence of history for two centuries, the 7th and 8th, is the best proof that the Serbs and Croats were not conqueror tribes in the beginning of their history in the Balkan Peninsula, but only parts of a great amorphous Slav mass which for a long time had no idea of laying the foundations of organised states.

The facts reported in the sole information we possess concerning the arrival of Croats and Serbs, viz., the report of Constantinus Porphyrogenetes, do not square with this explanation, and so one is driven back to the monistic view of Vatroslav Jagić concerning the settlement of Southern Slavs in the Balkan Peninsula. But a similar view concerning the advent of Serbs in Illyricum is not borne out by history, whose opinions are founded on definite sources and their explanation by ethnological and sociological laws and experience.

Therefore it is necessary to prove that the interpretation of Constantinus Porphyrogenetes by V. Jagić is wrong, especially as the majority of historians today are under the influence of Jagić's theory.

Constantinus Porphyrogenetes writes⁷ that a body of Serbs under the command of its duke had immigrated from »White Serbia« into the realm of the Emperor Heraclius, who received the newcomers and assigned them as residence a place in the district of Saloniki (ἐν τῷ θέματι Θεσσαλονικῆς). This place was from that time forward known as τὰ Σέρβλια or Srbčiste in the Slav translation of Ioh. Zonaras (14th century).

⁶ F. Šišić, *Povijest Hrvata u vrijeme narodnih vladara*, pag. 263, 264. Zagreb 1925.

⁷ CONSTANTINUS PORPHYROGENITUS, *De administrando imperio*, cap. 32 *Ἀὐτο δὲ ἀδελφῶν τὴν ἀρχὴν τῆς Σέρβλιας ἐκ τοῦ πατρὸς δια δεξαμένων, ὁ εἰς αὐτῶν το τοῦ λαοῦ ἀναλαβόμενος ἤμυσεν εἰς Ἡράκλειον τὸν βασυλέα Ῥωμαίων προσέφεγεν ὃν καὶ προσδεξάμενος ὁ αὐτὸς Ἡράκλειος βασιλεὺς παρέσχε τόπον εἰς κατασκήνωσιν ἐν τῷ θήματι Θεσσαλονικῆς τὰ Σέρβλια, ἃ ἔκτοτε τὴν τοιαύτην προσηγορίαν παρελλήφη.*

It seemed incredible and unreasonable to V. Jagić, that a whole people should have found shelter in a place or even a district of Saloniki. It appears that Jagić is under the impression that the people which occupied the Serbian territory numbered several hundreds of thousands, or a million, or even more. For such a multitude, naturally, neither the district of Saloniki, let alone the little place of Σέρβλια would be large enough. We must suppose that in such a complete immigration whole families would arrive with women and children, with cattle and chattels; and as the district of Saloniki could not hold them, how could it feed an entire people? But if the Serbs were so few in number that they could be accommodated in the district of Saloniki, or even in little Srbčiče — as it appears from the report of Constantinus Porphyrogenetes — then the Serbs in question were not a multitude, and on no account could they have peopled the interior of the Balkan Peninsula, i. e., the Serbian territory of today. These are the arguments of V. Jagić, in and between the lines of his interpretation.

I, too, am convinced that the district of Srbčiče could not have held a people of a million or more, such as Jagić assumes. But it is not therefore necessary for us to consider the report of Porphyrogenetes incredible or fictitious. I concede that the numbers of the immigrant Serbs were such that the place of Srbčiče could hold them, and I accept Jagić's point of view that because of their limited number they could not impart an ethnical stamp to the interior of the bulk of the Balkan Peninsula. This very passage concerning the settlement of the district of Saloniki by newcomers from »White Serbia« — the passage regarded by several authorities as the Achilles heel of this chapter of the work »De administrando imperio« — I look upon as the most important, because it explains the whole problem of the advent of the Serbs and Croats in the South. For it points the way from the linguistic, ethnological, and historical points of view to sociology and to theories of the origin of states and nations by foreign occupation and the subjugation of a people.

Let us take the original account as it stands. Then we must admit that only so many Serbs came from »White Serbia« that the place of Srbčiče (τὰ Σέρβλια) could accommodate them, which

means that they numbered only some tens of thousands. It would appear that even that small number could scarcely find shelter or sufficient food in so restricted a place. One is therefore driven to assume a benevolent attitude on the part of the Byzantine government, in as much as it permitted them to penetrate so far into the interior, even to the shores of Saloniki. It is even probable that they were at first supplied with food. It seems to me that the first Sribčiče (the Turkish Selfidže) must have been a warrior camp. Byzantium was not actuated by any humane regard for the northern barbarians, but assuredly only by selfish and political considerations. I therefore think it probable that the Serbs and Croats were summoned by the Emperor of Byzantium to help him against the Avars, and that he promised them Illyricum as a reward if they would wrest it from the Avars and acknowledge him as their lawful sovereign. The Croats and Serbs came south, as Porphyrogenetes writes; but most certainly they came as an organised army which had accomplished its task and now claimed its reward. The incident of the settlement of Sribčiče proves that some sort of military discipline must held together the newcomers. A warrior tribe of a score or two of thousands at that time represented a powerful army, as e. g. in the case of the Bulgars who numbered about 25.000 and subjugated the Slavs of Northern Thracia. Under the command of Asparuch all the Bulgars found on the little island of Pevke in the Danubian Delta, and later on they established themselves not far from the present village of Aboba in a camp of about 24 sq. km.

Let me interpret the report of Porphyrogenetes in my way and ask what moment in the reign of the Emperor Heraclius could be most easily brought into connection with the advent of Serbs and Croats in the south? In 626 Byzantium was in great danger, because it was besieged by the Avars on the European side and by the Persians from the Asiatic side. Naturally, Byzantine diplomacy sought for help to save the capital and the State, and certainly the Emperor Heraclius would look for help towards the north-west, where at that time lived the great Duke Samo who with his Czechs had defeated his neighbours, both Avars and Franks. In Bohemia (which was also the home of the Croats) and likewise in »White Serbia« there must at that time

have been powerful warrior tribes, and it is intelligible that the Byzantines should try to get them as allies. Constantinople and the rich seaports of the Adriatic and Egean seas also doubtless attracted the Serbs, especially under favourable conditions.

An invasion by Serbs and Croats in the rear of the Avars — as I connect it with the siege of Constantinople — may well have caused a revolt of the Slavs employed by the Avars at this siege, and the Byzantine capital and State were saved from the enemy. The Croats occupied the western part of Illyricum, and the Serbs its interior. The Serbian occupation, it appears, left certain traces. Many names south of Olympus, — i. e., in Greece proper —, which are Serbian, prove that Serbs once lived in the district of Saloniki. Because there are more Serbian names for villages to be found in the small Greek territory than in the wide space between the Šarplanina and Olympus, we may assume that in the 7th century Greece accommodated scattered settlers from Sribiše, since the Serbs on their arrival from the north were afforded opportunity of settling in the south in neighbouring Greece. Later on, when the Serbs were already settled in the network of the rivers Tara, Lim, Drina, and Ibar, it is difficult to imagine that they would have sought out the distant Greek peninsula.

From the political and psychological point of view we must believe that these Serbs and Croats felt themselves legally and morally superior, not only to the Avars and Vlachs, but also to the »Slavs« liberated from the Avars. The Serbs and Croats must have occupied higher social positions in the administration and the army. They became a privileged class in the state. This fact appears also from their social institutions in the Middle Ages, which are in some respects the outcome and echo of the great event reported by Constantinus Porphyrogenetes.

The two small warrior tribes of Croats and Serbs, numbering only few scores of thousands, obviously could not populate the great territories of Illyricum and give them an ethnical stamp. They were merged in the Slav mass, predecessors of the Southern Slavs of today, which had overrun the bulk of the Balkan Peninsula some time previously from the Adriatic to the Euxine. Only the Croatian and Serbian names remained dominant in two states where the arrival of two warrior tribes constituted two points of crystallisation, two state-building ideas.

The Croats and Serbs, settled among the Slav mass, disappeared linguistically. From this ethnical, historical, and sociological process developed the Serbs and Croats of today, which are of one language and blood. With their dialects they form the link between the Bulgars in the east and the Slovenes in the west. And in spite of all appearance to the contrary, the report of Constantinus Porphyrogenetes concerning the advent of Serbs and Croats in the south remains intact as a veracious document, — which is what I have set myself to prove.

This is the only possible explanation of Constantinus Porphyrogenetes. And moreover by it the language and unity of the Southern Slavs between the Adriatic and the Euxine remains intact.

The manner of the Serb settlement in the camp τὰ Σέρβλια in South Macedonia enables us to consider the Serbs as being few in number and therefore as conquerors of the bulk of Southern Slavs, as well as of the remnants of Romans, Illyrians and Avars on the soil of Illyricum. As I already held this sociological opinion upon the historical view of the arrival of the Serbs and Croats in the South, I did not want to borrow it from another; because the argument is, in fact, that which I have just given; and because nobody else has so far adduced any historical facts or arguments to prove the theory of the origin of Serb people by conquest of a great mass of people by a small number of conquerors.

The practical foundation of states and nations by such conquest was known already some centuries before the publication of Gumpłowicz' theory, as prooved the arrival of the Franks in Gallia, the arrival of the Scandinavians Russians among Sarmatian Slavs, and the subjugation of the Southern Slavs in Thracia by the Bulgars.

I have thought it necessary to make this remark, on account of my esteemed friends Mr. Ludmil Hauptmann⁸ and Mr. F. Šišić,⁹ professors at the University of Zagreb.

⁸ L. Hauptmann, Dolazak Hrvata. Zbornik Kralja Tomislava, (Posebna djela Jugoslovenske Akademije znanosti i umjetnosti, XVII, pag. 87, not. 9: »Uz njega (t. j. Gumpłowicza) pristaje s istim razlozima sada Županić N.: Bela Srbija.)

⁹ F. Šišić, op. cit. pag. 263.

Naselitev Srbov v makedonskem mestu Srbi-
čištu v VII. stoletju ter etnološki in sociološki
moment v izvestju Konstantina Porfirogenita
o prihodu Srbov in Hrvatov.

(Vsebina predavanja dr. N. Županiča na II. internacionalnem kongresu bizantistologov v Belem gradu, dne 14. aprila 1927.)

Car Konstantin VII. Porfirogenit piše v svojem delu »De administrando imperio«, da balkanski Srbi izhajajo od »Belih Srbov«, ki so živeli v deželi Bojki, v sosedstvu »Bele Hrvatiije« in Francije (Nemčije). Če za boljšo orijentacijo domovine Belih Srbov dodamo še Konstantinovo poročilo o geografski legi Bele Hrvatske, da je namreč ležala na severni strani Madjarskega in na vzhodni strani frankovske zemlje a severozapadno od Bavarškega, potem pač ne more biti dvoma, da je Konstantin imel na misli polabske Srbe, kojih ostanki se nahajajo še danes v Lužici na Saksonskem. Potemtakem bi morali današnji južno-slovenski Srbi izhajati iz severno zapadne slovanske jezikovne skupine, ki se prilično razlikuje od vzhodne (ruske) in južnoslovanske (Slovenci, Hrvati, Srbi, Bolgari). Opirajoč se na ta logični zaključek je Vatroslav Jagić napisal znamenito razpravo »Ein Kapitel zur Geschichte der südslavischen Sprachen« (1895), v katerem sumi iz več razlogov o verodostojnosti in istinitosti poročila Konstantina Porfirogenita o prihodu Hrvatov in Srbov na jug.

Jagić in njegovi učenci pobijajo resničnost Porfirogenitovega spisa v prvem redu iz jezikovnih razlogov, meneč, da bi naselitev Srbov in Hrvatov v Iliriku, t. j. v sredini Balkanskega polotoka raztrgala jedinstvo Jugoslovenov in etnološko v podobi klina ločila Bolgare od Slovencev, t. j. Jugoslovane Tracije od onih Norika. Jagić je namreč v zgoraj navedeni razpravi sijajno utemeljil in dokazal jezikovno jedinstvo južnih Slovencev izmed Črnega morja in Soče. Južni Slovenci tvorijo homogeno skupino dialektov, v kateri posamezni govori in narečja prehajajo organsko druga v drugo in so vezani med seboj kakor členi verige. Če pa bi bili za časa bizantinskega carja Heraklija (610 do 641) Hrvati in Srbi res prišli iz porečja Labe v Ilirik, kakor pripoveduje v škrlatu rojeni Konstantin VII., potem bi ljudstvo ob Moravi, Drini, Bosni, Neretvi govorilo danes približno tako, kakor se govori v Lužici na Saškem. Ker pa ni temu tako,

smatrati je Konstantinove trditve za izmišljotino in iskati izvor Srbov vse drugje nego med Labo in Salo. Tako meni Jagić.

Kot nadaljno podkrepljenje za dokaz neverjetnosti izvestja Konstantina Porfirogenita navaja V. Jagić neko drugo trditev iz istega cesarjevega izvestja, da je namreč bizantinski vladar Heraklej odkazal Srbom po njihovem prihodu na jug za bivanje mesto (distrikt) τὰ Σέρβλια (Srbčiste, v slovenskem prevodu Zonarasa iz XIV. stol.), ki leži severno od Olimpā, v Pieriji. Tu so tudi ostali gotov kratek čas. Pri tej priliki se vpraša z začudenjem V. Jagić, kako bi mogel kar cel narod najti prostora za prebivanje in življenje v obsegu malega distrikta ali celo samo mesteca Srbčista?! Smatrajoč to za neprirodno in absurdno, V. Jagić misli, da vprav ta točka izvestja jasno dokazuje ničnost vesti Konstantina Porfirogenita o prihodu Srbov na jug.

Predavatelj N. Zupanić pa je zopet drugega mnenja trdeč, da je vprav to mesto izvestja (naselitev v Srbici) v škrlatu roje nega carja, katero smatra V. Jagić za ahilovo peto celotnega pripovedovanja — najvažnejše in najmerodajnejše za dokaz verodostojnosti izvestja o načinu selitve Srbov na jug. To mesto opozarja namreč zgodovinarja pri tolmačenju izvora ne samo na lingvistično-etnološki moment, ampak ga odvaja tudi na sociološko stališče smotrenja in razmišljanja. Če je bilo namreč za Srbe pri njihovem prihodu na Balkanski polotok dovolj mesta v obsegu distrikta ali celo samo mesta Srbčista, potem pač niso mogli šteti stotisoče ali celo milijon ljudi, kakor si pogojno predstavlja V. Jagić, ampak samo nekaj deset tisočev. In ker ni nobenega vzroka dvomiti o istinitosti navedbe o naseljenju v Srbčistu, jo jemlje predavatelj za izhodišče pri tolmačenju celega izvestja Konstantina Porfirogenita.

Dejstvo, da je Srbčiste moglo sprejeti srbske prišlece iz Polabja označuje njihovo maloštevilnost in navaja na misel, da si je treba v pridošlih Srbih predstavljati gotov vojaški organiziran zbor od nekoliko deset tisoč ljudi, ki je mogel Bizantincem koristno poslužiti v bojih proti Obrom, a ne mnogoštevilno neorganizirano narodno maso, ki bi bila brez interesa za Bizanc in carja Herakleja. Zato misli predavatelj, da si je treba predstavljati Srbčiste več ali manj kot utrjeno taborišče in to tem prej, ker se to mesto tudi v poznejšem srednjem veku spominja kot trdnjava ob srednjem toku Bistrice (Haliak-

mona). Lep primer za tak slučaj in za tako razlaganje K. P. nam nudi naselitev turških Bolgarov, ki so si, četudi maloštevilni (20.000 do 25.000) podčinili Jugoslovence Trakije. Bolgari so se naselili pred osvojenjem Trakije na malem otoku Pevke v dunavski delti in pozneje v utrjenem taborišču Abobi blizu Šumena, ki je merilo vsega 23 km².

Srbi pa niso ostali dolgo v južni Makedoniji, ampak so se napotili proti severu v staro domačijo kakor so to storili Heruli sto let poprej, ko so se vrnili iz južne Ogrske v Skandinavijo. Ali prestopivši Dunav pri Belem gradu so si Srbi stvar premislili, se vrnili ter zavzeli Ilirik, kjer so še danes. Razumljivo je, da ta maloštevilna vojaška družina ni mogla dati Iliriku osnovno prebivalstvo, če bi bil ta slučajno prazen, a isto tako ni mogla asimilirati že zatečenih Jugoslovenov in jim vtisniti etnični pečat polabskega Slovenstva. To potrjuje ravno Jagičev dokaz, da so namreč današnji Jugoslovenci izmed Adrije in Ponta organska jezikovna celota, ki ni prekinjena v sredini tam, kjer stanujejo vprav Srbi in Hrvati.

Kakšno vlogo so torej igrali polabski Srbi pri Jugoslovenih Ilirika? Samo socijalno in politično, a etnološko v najmanjši meri. Ilirik je bil namreč v prvih dveh desetletjih VII. stoletja v masi naseljen od onih Jugoslovenov, ki so že od VI. stoletja čakali na Dunavu in dolnji Savi na ugoden čas, da prodro preko te vodne meje bizantinske države in zasedejo Balkanski polotok. Ali nosilcev hrvatskega in srbskega imena — misli predavatelj — ni še bilo med temi Jugosloveni (*Σκλαβηνοι*). O nosilcih teh dveh etničnih imen nam pripoveduje vprav Konstantin Porfirogenit, da so prišli iz Bele Hrvatske in Bele Srbije, t. j. iz Polabja in porečja gornje Odre. Oni so pomagali Bizantincem premagati Obre (Avare) in so po zmagi zavzeli Ilirik kot gospodujoči gornji sloj, ustvarivši gotovo državno organizacijo pod svojimi imeni. Etnično in jezikovno pa so hrvatski in srbski osvojitelji le prav malega pomena in so v glavnem propadli, sprejemši jezik osnovnega jugoslovenskega prebivalstva.

Samo na tak način more imeti prav v škrlatu rojeni carski zgodovinar, a da pri tem ostane neokrnjeno jedinstvo jezika Slovenov med Pontom in Adrijo. Iz navedenih razlogov je pač razvidno, da so ugovori V. Jagića in F. Šišića neopravičeni in jih je smatrati za brezpredmetne.

Ni nas navedla studija L. Gumplowicza o Hrvatih in Srbih (Varšava 1902) na gornje tolmačenje Konstantina Porfirogenita, kakor misli L. Hauptmann, ampak nas je navedlo na misel tolmačenja postanka srbskega naroda potom osvajanja jugoslovenske mase po razmeroma maloštevilni vojaško organizirani trumi polabskih Srbov — ravno pripovedovanje Konstantina Porfirogenita o naselitvi prišlecev v Srbčištu. Niti L. Gumplowicz niti kdo drugi ni spoznal vrednosti tega prevažnega mesta za razlago celokupnega izvestja o prihodu Srbov na jug.

Votivi nerotkinja.

Dr. Mirko-Kus Nikolajev.

I.

U pitanju samog porekla pojma nerotkinja, hteo bih da upozorim na jednu činjenicu, na koju se do sada nije svraćala puna pažnja. A to je pitanje u kojoj je vezi sam pojam nerotkinje uopće sa saznanjem o vezi između spolnog saobraćaja i oplodnje.

Meni se čini, da je samo nedostatak tog saznanja o vezi između kohabitacije i koncepcije mogao biti direktan povod, da se između tih dvaju bioloških funkcija umetao jedan prazni period i da se porod tumačio nadnaravnim sredstvima.

Posve je opravdana tvrdnja Reitzensteina,¹ da je bilo vreme, kada čovečanstvu uopće nije bila poznata veza između spolnog saobraćaja i oplodnje i da je iz tih vremena pa sve do danas preostao niz legenda i običaja, koji nose na sebi tragove tog neznanja. Konačno mi tek od Swammerdama (1685) i Dubarrya (1850) imamo jasne pojmove o fiziološkoj funkciji spolnog saobraćaja. Ni na koji se način ne može pretpostaviti, da primitivni čovek može imati jasne pojmove o vezi između spolnog akta i poroda, kad između njih leži vremenski razmak od devet meseci ili da kažemo 4—5 meseci, kad se na ženi počinju opazati tragovi trudnoće. Spolni akt je služio kao užitak i nije mu se pripisivala nikakva uloga u trudnoći žene i porodu.

Porod je sačinjavao posebno poglavlje u životu primitivnog čoveka i redovito se tumačio uplivima nekih vanjskih sila. — Ovakvo shvaćanje je moglo da odgovara najnižem stepenu ljudskih zajednica, kad nije bila, ili bar neznatno, ograđena sloboda nevezanih čopora. Čim su se razvojem ekonomskih vrednota formirale relativno sređenije zajednice, u kojima su se već

¹ Ferdinand Reitzenstein: Der Kausalzusammenhang zwischen Geschlechtsverkehr und Empfängnis in Glaube und Brauch der Natur- und Kulturvölker. — Zeitschrift für Ethnologie, god. 1909, str. 645 i d.

pojave klice familijarnog života, svejedno kojeg on oblika bio, već se morala zapažati veza, koja postoji između spolnog akta i oplodnje, samo se ni sada još nije uzimao akt kao jedini ili pogotovo isključivi faktor oplodnje. Još uvek su dolazile u obzir i više sile, n. pr. bogovi, a »vrhunaravna začeca« nisu samo seksualni specijalitet onog vremena.

Prema ovim izvodima možemo utvrditi dva stepena u razvoju saznanja o procesu oplodnje: 1. da u najprimitivnijim, nevezanim zajednicama, gde je kratki spolni saobraćaj bio jedina konkretna veza između muškaraca i žene, nije moglo doći do saznanja o povezanosti kohabitacije i koncepcije. Oplodnja se smatrala produktom nekih vanjskih sila (životinja, bilina, plodina itd.) a spolni saobraćaj služio samo kao užitak. Kada prema tome nije postojala veza između spolnog akta i oplodnje (trudnoće, poroda) nisu postojale ni naročite mere, da se oplodnja privede: tim više, što u tim slobodnim, nestalnim i pokretnim zajednicama nije postojala ni određena socijalna vrednost novog podmlatka, pa zato ni »želja za detetom«. Po svoj prilici ovaj prvi i primitivni stepen u shvaćanju oplodnje, ne postoji danas više ni kod jednog naroda. Danas i najprimitivnije zajednice već imaju razvijen osećaj svojine a time u vezi i neka, ma kako neznatna, pravna i socijalna uređenja.

Ali svakako sutana najstarija shvaćanja o vanjskim uzrocima oplodnje prešla i u 2. stepen, u kome doduše već nalazimo saznanje o povezanosti spolnog akta i oplodnje (trudnoće, poroda) ali nalazimo i shvaćanje, da i vanjske sile mogu uplivisati na oplodnju. Ovo je važno, da se drži u vidu, kod daljnjih razmatranja. Kada je došlo do saznanja o povezanosti ovih bioloških funkcija? Na to je teško dati precizan odgovor. Ali svakako se to saznanje moglo steći tek u vreme, kada je žena prešla sasvim u svojinu muškarca, kad je postojala neka ekonomsko-socijalna organizacija sa izvesnom stabilnošću i kada se, usled raznih običaja, mogla voditi makar i indirektna kontrola nad seksualnim životom muškarca i žene. Čim je žena prešla u svojinu muškarca, on je nad njom vodio računa, što više, on je počeo da traži, da je dobije od prve ruke. Sa pojavom devičanstva, kao tražene i zahtevane vrednote žene, lako se moglo ustanoviti, da bez spolnog akta nema ni oplodnje. Ali tim još nije bila isključena i mogućnost neke vrhunaravne koncepcije u kojoj sada igraju

ulogu demoni, bogovi, polubogovi, pa prirodne sile kao sunce itd. Taj drugi stepen susrećemo kod svih primitivnih naroda, te kod primitivnih delova kulturnih naroda.

Dok u nevezanim zajednicama (čoporima) nije uopće dolazila do socijalne svesti pojava nerotkinje, u uređenim, naročito agrarnim, zajednicama, njoj se posvećuje pažnja. Prirast u kući je prirast radne snage. Kako vidimo, tekar je sređenije ekonomsko stanje dovelo do pitanja nerotkinje i to ne samo kao biološke nego i kao socijalne pojave. — Nerotkinja je bila, da tako kažem »asocijalno biće«, pa je jasno, da je svaka žena nastojala, da makar posredstvom tih »vrhunaravnih« sila, koje su još igrale uloge kao neki vanjski uzročnici oplodnje, dođe u posed dece, koja su bila važni inventar privrednog života.

Potreba, da žena dođe u posed dece rukovodila je niz raznih nastojanja, koja susrećemo vezana uz stare običaje, a kojima se tražilo posredovanje tih »viših« sila. Ti stari običaji reflektuju se i danas u životu primitivnog čoveka, pa ih susrećemo i u životu našeg seljaka. Seljak ima životnog interesa, da mu se poveća porodica i time umnoži radna snaga. Da ponovno naglasim, ekonomski momenat odlučio je u stvaranju problema nerotkinje i on je rukovodio stvaranjem svih onih običaja, kojima se nastojalo, da izbegne neplodnosti žene. Naravno, da su se ti običaji svojom vanjskom formom menjali. Uplivisali su razni drugi, naročito religijski običaji, koji su ekonomsku podlogu potisnuli u pozadinu, tako, da se na nju u ocenjivanju pojave nerotkinja i nije vraćala dovoljna pažnja.

Ja ovde ne ću ulaziti u prikazivanje raznih običaja, koji su vezani uz nerotkinje, nego ću se samo ograničiti na votive nerotkinja, kao naročito karakteristične pojave u sklopu nastojanja, da se posredstvom »viših sila« izbegne neplodnosti.

II.

Na primitivnom stepenu shvaćanja uslova trudnoće i poroda, rašireno je verovanje, da je povod trudnoći često životinja, koja se uvlači u žensko telo. Takvo shvaćanje nalazimo i danas kod mnogih primitivnih naroda. Verovatno je to shvaćanje bilo povod, da se i sama maternica (uterus) kašnje smatrala životinjom, koja živi svojim samostalnim životom u telu žene. O tome daje mno-

gobrojne podatke Ploss-Bartels.² Što više je još i sam Platon držao, da je uterus pohotljiva životinja a isto je držao i Salomo kad govori o pohotljivosti maternice. Aretej veli za maternicu: »U sredini između bokova nalazi se kod žene uterus, ženska utroba, koja je potpuno slična životinji, jer se pomiče između bokova tamo i amo. — Maternica uživa u ugodnim mirisima i približava im se, dok se povlači pred gadnim. — Radi toga je nalik na životinju te i jest životinja.«

Kod starih Egipćana vidimo također, da su smatrali maternicu kao životinju, koja može da napusti svoj normalni položaj. Naročito je to mišljenje rasprostranjeno kod primitivnih naroda. Tako n. pr. stanovnici ostrvâ Serang i Nusaina (Malajski Arhipelag) drže, da je uterus životinja, koja nema nikakve veze sa ženskim telom, već živi sasvim samostalno, što više se mora često da hrani spermom, ako žena hoće da ostane zdrava.

Shvaćanja o posebnom životu maternice susrećemo još danas u narodnom verovanju. Interesantni su podaci, koje nam daje Zingerle³ o tom verovanju. U Tirolu se na mnogim mestima veruje, da žene imaju u utrobi posebno biće slično žabama-kra-
stačama. Ako žena za vreme spavanja otvara usta izađe maternica napolje i odlazi do vode da se okupa. Ako za to vreme žena ne zatvori usta maternica se opet uvuče kroz usta i žena ostane zdrava. Ako žena zatvori usta onda ili umre ili postane nerotkinja.

Pitanje je, kako je čovek došao do toga, da smatra maternicu za životinju? Nije isključeno, da je kod te zamisli sudelovalo ono zasebno osećanje nekog micanja maternice, »oticanje« maternice za vreme trudnoće itd. Ali mnogo je verovatnije da se prvenstvena predstava, da je uzrok trudnoće ulaženje životinje u žensko telo, polako stopila sa verovanjem, da je ista sama maternica životinja, tim više što su mnoge pojave mogle da se lakše tumače tim »životinjskim« karakterom uterusa i njegovog samostalnog života.

² Ploss-Bartels: Das Weib in der Natur und Völkerkunde, Leipzig 1897, str. 210. i 556.

³ Zingerle: Sitten, Gebräuche und Meinungen des Tiroler Volkes, Innsbruck 1871.

III.

Ako pretpostavimo, da je ova tvrdnja, koju postavljam ispravna onda još time nije rešeno i glavno pitanje, koje nas interesuje zašto se maternica prikazuje kao žaba-krastača (baburača — *Bufo vulgaris*)? Kako i zašto je došao narod do toga, da upravo žabom prikazuje uterus, kako to naročito vidimo na votivima nerotkinja?

Mišljenja, zašto se upravo uzela žaba kao simbolična životinja za oznaku maternice, veoma su podvojena i mora se reći, da u glavnom jedva zadovoljavaju.⁴ Među raznovrsnim shvaćanjima svakako mislim, da je najnesretnije ono, koje tumači žabu kao simbol maternice na temelju upadne sličnosti između žabe i uterusu. Nikako se ne može pretpostaviti, da je primitivni čovek imao ili ima toliko, pa i površnog anatomskog znanja, da je mogao poznavati formu uterusu i po njoj zaključiti na sličnost sa žabom. To tumačenje je previše nategnuto. Još nategnutije mi izgleda tumačenje te identičnosti između maternice i žabe, da neke bolesti, kao histerija daju osećaj kao puzanje žabe!

Prihvatljivije bi bilo tumačenje na temelju demonoloških odlika, koje uopće ima žaba-krastača u verovanju naroda. Tako susrećemo, prema Höfleru, u narodnom verovanju, da se žaba uzima kao jedan od mnogobrojnih likova, pod kojima se pokazuje ljudska duša. U tom svojstvu je ona neko vilinsko biće, koje naročito često susrećemo u pričama i basnama. Mnogobrojna svojstva žabe, kao vilinskog bića prouzrokovala su, da su ljudi tražili protudejstva njenim uplivima i tako su nastali verovatno žablji amuleti kao zaštitnici od dejstva tih vilinskih odlika žabe. Žaba je bila u stvari samo personificiranje apstraktnog vilinskog bića, koje je uplivalo i na porod dece, i kao zaštita od njenog dejstva stvarani su votivi, kojima se htelo zaprečiti upliv vilinskog bića. Žaba kao simbol uterusu, i kasnije

⁴ Iz prilično obilne literature, spominjem samo glavna i autoritativnija dela: M. Höfler: *Kröte und Gebärmutter*, Globus 1905, br. 2., str. 88. — G. Thilenius: *Kröte und Gebärmutter*, Globus LXXXVII, br. 7., str. 106. — R. Andree: *Votive und Weihgaben des katholischen Volkes in Süddeutschland*, Braunschweig 1904. Razna shvaćanja o votivima su sistematski i pregledno izložena u delu: Hovorka und Kronfeld: *Vergleichende Volksmedizin*, Stuttgart 1909 pod odgovarajućim natuknicama.

ženskih bolesti uopće, bila je u početku simbolizacija jedne apstrakcije, koju je samo vilinski karakter žabe personificirao, a koji nema veze sa ženskim uterusom, koji narod uopće ne pozna.

Žaba kao vilinsko biće igra i inače veliku ulogu u narodnoj medicini⁵ a njene demonološke odlike se pokazuju upravo najviše kod poroda. Ako je dete abnormalno (»verkrottet«, »cretino«) onda je van sumnje, kako narod veruje, sudelovalo vilinsko biće. Da se žena očuva od upliva tih vilinskih bića upotrebljava amulette sa njihovim likom — žabom. Ako je žena nerotkinja opet su delovala ova demonska bića. Amulet služi sada i kao zaštita od neplodnosti. Na svaki način je tumačenje, da je žaba-krastača postala simbol maternice iz neke anatomske komparacije, nastalo tek onda, kad se prvotno tumačenje izgubilo u strujanju vremena, i kad je čovek naknadno mogao tu sličnost da iskonstruiše.

Demonološkoj oznaci žabe u narodnom verovanju, daje Karl Spiess⁶ još i ovo karakteristično tumačenje. U norveškim pričama spominje se žaba, koja je progutala hostiju, koja joj je zapela u grlu: ako se žabu raspori i hostiju dadne nemoj princezi ona će progovoriti. Žaba, je kako Spiess izvodi, Gorgo⁷ zmaj, koji mora progutano vratiti. Često junak sam iznutra ubije životinju i oslobađa se. U tom smislu je i maternica zamišljena kao mračna posuda, koja u sebi zatvoreno, iznosi u novi život, te koju se prikazuje radi toga kao žabu, često i sa ljudskim licem (Gorgo!). I Andree spominje žabe sa ljudskim licem (n. pr. okolica Berchtesgadena). — Koliko je meni poznato kod nas votiva maternice sa ljudskim licem nema. Verovatno radi toga, što predaja, koja je dovela do tog prikazivanja kod nas ne postoji, niti je k nama prešla iz severnih krajeva.

Ovo demonološko tumačenje ima van sumnje mnogo pozitivnog u sebi ali time još nije razrešena zadnja karika u lancu našeg problema. I ako su stara demonološka verovanja, s kojima je bila povezana i žaba-krastača, mogla vremenom da uplivišu i na verovanja o porodu ipak su morale biti i neke realne

⁵ Hovorka etc., p. 262. i d.

⁶ Karl Spiess: Bauernkunst, ihre Art und ihr Sinn, Wien 1925, str. 216.

⁷ Gorgo je, prema Homeru, neman iz podzemnog sveta sa izobličenom, strašnom glavom. Prema Hesiodu su tri Gorgone: Stheno, Euryale i Medusa.

činjenice, koje su čoveka navodile, da upravo u žabi vidi neku povezanost sa porodom.

Amuleti i votivi žaba su stari. Poznati su još iz predhisto-rijskih i rimskih vremena u mnogim nalazištima kao kod Novio-dunuma (kod Krškog), Seelowa, Bornholma, u guberniji Permskoj nađene su fibule sa stiliziranim životinjama, koje Handelsmann⁸ drži za žabe-krastače. To je verovatno; kao što je verovatno, da su te fibule kod Rimljana i barbara imale neko simbolično značenje, kao što danas imaju amuleti i votivi u narodnom vero-vanju. Svakako je upotreba žabe kao zaštitnog znaka protiv neplodnosti vrlo stara.⁹ Izgleda mi, da je stvarno morala biti u početku neka prirodna pojava, koja je ljude rukovodila, da su kod žabe vidili neke attribute plodnosti a ta pojava doista i po-stoji u upadno mnogobrojnim jajima, koje žaba raseje po povr-šini bara i močvara. Ta neobična plodnost izgleda, da je također rukovodila ljude, kad su žabu uzeli kao zaštitni simbol plodnosti. Nijedna životinja, koja je na dohvat čoveka i nje-govog posmatranja, ne nosi toliki broj jaja i ne plodi se u tako velikom broju.

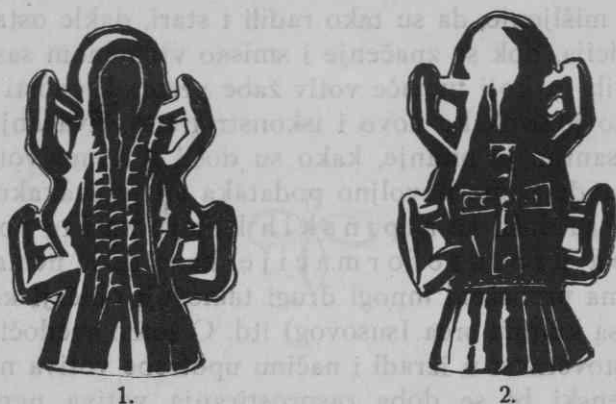
Pitanje je, zašto je baš žaba-krastača odabrana a ne koja druga vrsta? Na ovo pitanje je također teško odgovoriti i ovde se može čovek poslužiti samo hipotetičkim konstrukcijama, koje mogu doduše rastumačiti i uzroke, koji su žabi pridoneli njena demonološka obeležja u narodnom verovanju. Žabe-krastače (Kröten, Bufonidae-Anura) imaju telo pokriveno žlezdama, koje izlučuju tekućinu gadnog mirisa, žive preko dana na hladnim, vlažnim mestima, vrlo su otporne, imaju oči sa crvenom šare-nicom, na trbušnoj strani imaju često intenzivne boje i uopće su na prvi mah gadne životinje. Sva ta svojstva su mogla lako čoveka navesti na to, da u tim čudnim životinjama vidi neka po-sebna stvorenja i maskirana podzemna bića. Tako se ovde jedna prirodna pojava u mašti čoveka razrasla u demonske razmere.

⁸ Handelsmann: Der Krötenglauben und die Krötenfibeln. — Zeitschrift für Ethnologie XIV. (1882, str. 22.). Verh. d. Berl. Gesell. f. Anthr. Ethnologie u. Urgesch.

⁹ Karakteristično je, da se ženska genitalija i žabe nazivaju na Yucatanu jednim imenom: much. — Eduard Seler: Die Tierbilder der mexikanischen und Maya-Handschriften. — Zeitschrift für Ethnologie 42. (1910), str. 81.

IV.

Danas su žabe-krastače u narodnom verovanju pretežno još zastupane po votivima. Ti votivi su naročito rasprostranjeni u alpinskim krajevima. Njihovo staro, pagansko značenje je crkva znatno izmenila i pod stari oblik unela svoje verske zasade. Ako su nekad nerotkinje u rimsko doba prinosile zavete Junoni, danas ih prinosе Bogorodici, koja figurira kao zaštitnica nerotkinja. Na mnogim se votivima može naći njen monogram. Ali ne samo ona i sv. Ana i druge svetice, nego i mnogi muški sveci su zaštitnici nerotkinja. Tako je naročito Leonhard, stari bajuvarski zaštitnik porodice, kuće i stoke, koji danas ima mnogo zavetovališta u

Votivi od žutoga voska: 1. iz Stenjeveca kod Zagreba, 2. iz Marije Bistrice, kotar Stubica. (Etnografski Muzej u Zagrebu; crteži prof. Zdenke Sertić.)

Bavarskoj (Aigen, Ganacker itd.) a kome se i danas zavetuju nerotkinje i prinosе mu votive. Do revolucije slovio je u Francuskoj kao zaštitnik nerotkinja sv. Guignolet u Brestu. Votive nerotkinja nalazimo i u zavetovalištimе sv. Roka.

Obično su ti votivi danas od voska a ređe od srebra, dok su stari votivi bili rađeni i od željeza (kovanog). Tim votivima nastoji se postizavati uz plodnost i ozdravljenje od raznih bolesti maternice. Obična forma tih votiva je, kao što smo već rekli, žaba-krastača, sa postavkom na kome se može votiv uspravno postaviti (vidi crtež). Često imaju ti votivi na sebi i monogram Bogorodice, Hrista, te razne forme krstova.

V.

Kod nas su votivi rašireni pretežno u katoličkom delu našeg naroda i opaža se kako prema jugu njihova upotreba sve više opada. Tačnih podataka o proširenju, upotrebi itd. nisam mogao dobiti u dovoljnoj meri i ako sam se cirkularom obratio na sva važnija zavetovališta u našoj držvi. A oni podaci, koje sam primio nisu davali neko posebno tumačenje pojavi upotrebe votiva žabe već su se pokrivali sa već poznatim podacima, naročito u alpinskim krajevima, gde je upotreba votiva najraširenija i najstarija, što svedoči činjenica, da se onde još upotrebljavaju i željezni votivi.

Na selu također nisam mogao dobiti jasnih podataka. Obično je mišljenje, da su tako radili i stari, dakle ostala je živa samo tradicija, dok se značenje i smisao vremenom sasvim izgubio. Malo ih je, koji tumače votiv žabe prema sličnosti sa matericom, a to je svakako novo i iskonstruirano shvaćanje.

Interesantno je pitanje, kako su došli k nama votivi nerotkinja. Ni ovde nema dovoljno podataka ali je svakako najverovatnije, da su došli iz alpskih krajeva i to po svoj prilici u doba protureformacije, kada su iz nemačkih krajeva k nama prenešeni mnogi drugi tamošnji običaji kao licitarsko srce (sa kultom srca Isusovog) itd. O tome svedoči dovoljno potpuna istovetnost u izradi i načinu upotrebe votiva nerotkinja.

Vremenski bi se doba rasprostiranja votiva nerotkinja u našem narodu poklapalo sa vremenom protureformacije, jer u to vreme je i kult Bogorodice primio novog zamaha, a upravo sa Bogorodicom su, većinom, i vezani zaveti nerotkinja kod nas.

Da u našem narodu nema jasnog shvaćanja o tome votivu, kao n. pr. u Tirolu, gde narod ima raznih tumačenja o vezi žabe sa matericom, također dokazuje, da su votivi nerotkinja prešli k nama, da ih je narod prihvatio kao novi običaj, a da nije imao za njih tumačenje, koje izraslo iz njegovog duhovnog života.

Résumé.

L'auteur explique l'origine des ex-votos contre la stérilité de femmes en les considérant comme un residuum des temps anciens, quand la cause de la grossesse et de la naissance a été encore attribuée aussi à l'activité des forces surnaturelles.

Cet point de vue d'une conception surnaturelle nous rencontrons chez tous les tribus primitifs et le voyons jouer un grand rôle aussi chez les paysans des peuples civilisés. Les motifs, qui l'ont donnés aux ex-votos contre la sterilité de femmes la forme d'un crapaud, l'auteur croit les expliquer en les cherchant dans la fécondité énorme de cet animal et dans les autres qualités spéciales de sa vie amphibique ainsi que dans des croyances les plus anciennes à son caractère féerique, qui en résultent.

L'auteur met les ex-votos, en formes de crapauds chez les femmes en Yougoslavie, en connexion avec la coutume, répandue dans les contrées alpines, d'où elle est venue en Yougoslavie probablement pendant la Contreréformation.

Veneti in Anti

(alarod. w-prefiks).

K. Oštir.

Kratice: A = K. Oštir Alarodica (Razpr. znanst. dr. za humanist. vede I). BA = K. Oštir Beiträge zur alarodischen Sprachwissenschaft I. DAN = K. Oštir Danuvius-Asamus-Naissus (Arh. arb. II). IP = K. Oštir Illyro-Pelasgica (Arh. arb. II). IT = K. Oštir Illyro-Thrakisches (Arh. arb. I). M = K. Oštir Voridg. Metallnamen in Alteuropa (Arh. arb. IV). PE = K. Oštir K predslovanski etnologiji Zakarpatja (Etnolog I). SA = K. Oštir Sumerski izvor abacističnih številčnih imen (Čas. XVI). VZ(f) = K. Oštir Voridg. (= alarod.) Zahlwörter auf dem Balkan (Fortsetzung) (Arh. arb. II-III).

Radi boljšega razumevanja sledečih izvajanj o razmerju med Veneti in Anti par besedi o predslov. jezikovnem substratu. V srednji Evropi razločujemo sledeče jezikovne plasti: a) Illyro-Venete, ki tvorijo z Etrusko-Raeti, Liguro-Iberi (> Baski) in Pelasgi predidg. Palaeoevropce in ki so sorodni s Hamiti (izključno Semite) v severni Afriki ter z avtohtoni v prednji Aziji (Lyki, Lydi, Kari, Predhethiti, Kavkazi, Elami, Mitani, Sumeri) BA § 360. b) Centralno-idg. Thrake, kjer sta idg. palatal in labijovelar sovpara v velar Schrijnen MSLP 23, 61. c) Na to illyrothraško plast so se v Zakarpatju naselili Slovani, ob Baltijskem morju Balti, zapadno od obeh — vendar ločeni po ozkem illyrothraškem pasu [Kossinna Mannus 4, 183, 287] Much Reallex. germ. Altertums. IV 509 — Germani, v južni Rusiji Skythi.

§ 1. *Veneti*¹ se indirektno oziroma direktno omenjajo pri sledečih pisateljih: a) Herodot III 115, Hesiod Fragm. 355, Skylax c. 19, Skymnos v. 188, kjer je govor o 'Ενετοί in o jantaru ob izlivu reke 'Ηριδανός = Visla²; stari pisci zamenjujejo te baltijske Venete z adrijskimi ter 'Ηριδανός z reko Padus. b) Kornelij Nepos (Pomp. Mela III 5, 45, Plinij II 170) poroča o *Indih* v „Severnem morju“; *Ind*-mesto *Venet*- najbrže pod vplivom orijentalnih Indov. c) Plinij IV 97, Tacit Germ. 46, Ptolemaej Geogr. III 5, 6 etc., mapa Peutinger, Διαμερίσμον της γης αποπασμάτων, Markianos II 38-40 navajajo: *Venedi*,

Veneti, Venethi, Οβενέδαι, Venadi, Βενιδοί = **Βενιδοί, Οβεν(ε)δικός κόλπος*.
 d) Iz germanskih virov cf. **Wenep-* > got. *Venetharius Winitharius* = stvn. *Winidheri Winida* ter **Wened-* > ags. *Winedas*, stnord. *Vindr* in **Wenad-* > ags. *Weonodland* Much Reallex. germ. Altertumsk. IV 508. Obširno razpravlja o vsem tem Niederle Slov. starož. I/1 187 sq., Manuel 31 sq. Germanskega izvora je fin. **Venädä* > *Venäjä* „Rusija“. e) Semkaj spada morebiti tudi slov. **Vět-* iz **wěnt-* v rus. *Vjatiči* ob Oki = *Vántit* Niederle Slov. Starož. I/4 80, 145; formant kakor v *Kriviči*: let. *Krievs* „Rus“ etc. Brückner Arh. f. slav. Phil. 41, 303. Menjavanje $t \infty th (> p) \infty d (> d)$ v zgoraj navedenih oblikah je ali germanskega izvora — v germanščini prehaja t v $th > p$, ki ostane v začetku besede in za naglašenim vokalom, in $-p-$ v $-d-$ Schrijnen MSLP 23, 68 — ali pa verjetneje illyrothraškega porekla, odkoder izhaja tudi germanski premik glasov in kjer nahajamo poleg *Veneti* **Ενετοί* v gornji Italiji *Enedi* v Illyriji Krahe Alt. balkanillyr. geogr. Namen 66, 102; k *tenuis* ∞ *tenuis-aspirata* ∞ *media* v illyrothraščini še primerjaj *Teuta*: *Τευθίς*: *Teuda*, **Δορτάννα*: *Δορθάνναι*: *Dardania* Jokl Eberts Reallex. VI 48, *Βούτονα*: *Βουθόη*: *Budua* etc.

¹ *Νευροί* niso Slovani, to vkljub slov. **nyrō* „γόνος“ VZf 160, ker spada **neur-* ∞ **nūr-* z $\bar{u} \leftarrow \bar{o} \infty o$ BA § 3716 k predskyth. *ā-voq* „*voq*“ M 10 in nadalje z $r \infty$ M 8 k predgrk. **voos* > *voq* in k predskyth. **ā-va(q)-* id. v **Ανά-χαρις* „skyth. Philosph“, čigar **χαρσ-* „peritus“ < **khar[ā]ts-* se ponavlja s $kh \infty g$ (kakor predsl. *chruša* ∞ *gruša* „Birne“, predsl. *chqd-ogō*: predgrk. γάνδος ὁ πολλὰ εἰδώς καὶ πανοδρῆγος VZf 160, PE 15, M 44) v predsl. *gorazd*; k $ts \infty zd$ cf. M 7. Še manje so Slovani *Βουδῖνοι*, o kojih poroča Herodot, da φθειροτραγέονσι in čijih **budh-* je soroden s predgrk. **b[u]dh-* > φθειρ „eine Fichtenfrucht“ VZf 162.

² **Ηριδανός* = *Visla*, to je jantarjeva reka; za to govori sledeče: a) jantarjeva ležišča ob Visli, posebno pri izlivu, in njenih pritokih, h čemur Eberts Reallex. I 431 sqq. cf. b) **Ηριδανός* je keltski naziv za jantarjevo reko: **Ηρ-* < **ḡr̥* < gall. **webar-* „jantar“ (cf. kymr. *gwefr* etc.) + *-i-dan-* = predgall. **i-dān-* „Fluß“, o vsem tem obširno DAN 350 sq. in v M 51 sq. c) *Visla* < **Wī-ksl-* (s $ks > s$ napram $kš > kx > ch$) = nvn. *Weichsel* je iz **Wī-ksl-*† metatezirano (ohranjeno morebiti v lat. *Visculus*) in

† O $sk \infty ks$ kakor v predsl. *voskō* ∞ predgerm. > nvn. *Wachs* cf. obširno IT 101, A 303.

-skl- „jantar“ je reducirano iz balt. > aegypt. *sacal* „Bernstein“ etc., o čemer M 51 sq. in spodaj § 6 s. v. *Visla* cf. K razširitvi baltijskega jantarja na jug cf. med drugim ligur. *langurium* „Bernstein“ iz predbalt. **lānga(r)*- „id. > okno“ > lit. *lāngas* „Fenster“ ter Eberts Reallex. s. v. Bernstein.

§ 2. *Antes* **Avtes Anti Antae* **Avtai Anthaib*³ je slovanska država, ki se pojavi v južni Rusiji tekom 3. stoletja po Kr. ter izgine začetkom sedmega stoletja Niederle Slov. starož. I/4 72 sq. O slovanskem poreklu Antov nikdo ne dvomi, dočim so zgoraj omenjeni Veneti predslovanski in predgermanski (= illyrothraški) avtohtoni Zakarpatja in vzhodne Nemčije, čijih ime je prenešeno na slovanske doseljence: a) med Germani in Slovani se je ohranil pas avtohtonih Venetov, čijih ime so Germani po germanizaciji (oziroma slavizaciji) teh ostankov razširili na Slovane; b) **Vet-* v *Vjatiči* reflektira morebiti predslov. **Venet-* : **Venot-* > **Vēnt-*, ki so se slavizirali.

³ *Anthaib* so prevzeli Langobardi od Slovanov, ko so se ob Karpatih pomikali proti jugu. Radi tega je -*ēb*-formant v predslov. *Dudl-ēbi*,† **Velt-ēbi* (o čemer obširno spodaj § 7 cf.) iz -*a-ib-* izvajati in -*ib-* s staroevropskim pluralformantom -*b/p-* istovetiti; k temu formantu cf. elym. Σεγεσταζ-ιβ, Ιονκαζ-ιβ, sicil. Κεντόρ-ιπ-ες Kretschmer Glotta XIV 319, thrak. Ἐντοῖβαι v imenih narodov, nadalje illyr. -*p-* v Δεσπίονες etc. Krahe Alt. balkanillyr. geogr. Namen 73. Ko so zadeli Germani ob Visli po absorbciji Venetov na Slovane */*W*/ānta-ib-, so ohranili singular *ānt- v zapadno germ. *ant- „Riese“, pluralni formant -*aib-* so pa spremenili v stvn. -*eiba* „Gau“ — simpleks ni ohranjen, germanski izvor ni dokazan! —.

Ni izključeno, da je *Antes* najstarejši splošnoslovanski naziv za Slovane; za to govori: a) delitev Slovanov v dve glavni plemeni: *Sclaveni* in *Antes* Jordanis Get. 34, 35, posebno, če je slov. **qt-* < */*w*/ānt- „Ant“ še le slov. refleks prvotnega */*Wa*/enat- „Venet“, o čemer spodaj sub § 3 a cf.; b) stavi Niederle zibelko antske države v Volynj, torej v osrčje zakarpatske pradomovine Slovanov Slov. starož. I/4 79; c) ko so trčili Germani po absorbciji Illyrothračkov v vzhodni Nemčiji ob Slovane, so jih spoznali pod imenom **Ant-*, če je zapadno germ. *ant- „Riese“, ohranjeno v ags. *ent* in v nvn. dial. *enz* id., izposojeno iz slovan. **qt-* „Ant“.

† *Dudl-* iz **Da/eud-l-* je staroevropska genitivna izpeljanka iz **deud-* „natio“ (cf. predgall. Δεδό-ρις etc.), o čemer PE 9 cf.

§ 3. Razmerje med besedami **wena/et-* (> *Veneti*, *Venadi* etc.), **went-* (> **Vēt-*) in **ant-* (> **Antēs*) je iz slovanskega stališča v treh ozirih nejasno: a) glede *w- : 0* v **wen(a/e)t- : *ant-*, b) glede *a ∞ e* v **wenat- : *wenet-* in **wen(a/e)t- : *ant-* ter c) glede *a/e ∞ 0* v **wena/et- : *went-*, **ant-*.

a) *w- : 0*- bazira najbrže na slov. analog. *w- > 0* pred *ā* iz *a* kakor n. pr. v slov. dial. *osa*, *qs̥* < *vosa*, *vqs̥* : lit. *vapsā*, pr. *wanso* ali na thrak. *w- > 0* v *Βόρνοι* : *Ὀρνοι* IT 122, če ni tukaj računati z različno transskripcijo thrak. **Worn-*; l. c. 122, 102 so navedeni nadaljnji vzgledi illyrothrak. *-w- > 0*. Ker je *Veneti* palaeoevropskega izvora, ni izključen prefiksalni izvor *w-* v *Veneti* : *Antes* § 4 sqq., vendar je radi uporabe korena **ant-* le za Slovane prehod **went-* : **want-* > slov. **[w]ānt-* verjetnejši. Sicer pa pr. tudi staroevropsko *w- > 0* spodaj.⁴

b) *a : e* bi v slučaju idg. porekla te besede moglo reflektirati *o ∞ e*, vendar se mora radi neslovanskega izvora korena **wa/en(a/e)t-* upoštevati predvsem illyrothraški *ā ∞ ē* oziroma *e > a* v *-dava* : *-deva*, *Brattia* : *Brettia*, *Δανάρις* *Danastris* : **D̥nēpr-* **D̥nēstr-*, *Volynj̥b* : *Velynj̥b*, *Πόρτα* : *Πορετός* etc. IT 79, BA § 3716. Pr. tudi illyr. *Deraemistae* : *Deraemistae*, *dal(l)-* : *del-* etc. Krahe l. c. 85 sq.

c) Razmerje med germ. **wenelap-* in slov. **vēnt-* > **vēt-*, **[w]ānt-* < **wānt-* spominja sicer na lat. *anat-* : stvn. *enit* < **aned-* napram lit. *āntis*, slov. *q̃ty* (idg. praoblika **ane/ət-*), vendar je slov. **went-* : **[w]ānt-* izvajati iz illyrothrak. **wenat-*, **wanat-* (> baltoslov. **wēnt-*, **wānt-*) oziroma iz **went-*, **want-* z illyrothraško redukcijo *e/a*-vokala v *ə* oziroma v *0*, h čemur cf. predslov. *žēlēzo* : predlit. *geležis* : *gelžis*, predpr. *gelso* M 39; predslov. *olovo* : predbaltoslov. **al̥w-* > **āl̥w-* > lit. *álvas* M 33; predslov. *konoplja* : *koplj̥q* IT 110; *κεράσος* > **illyrothrak.* > slov. *koromyslo* : *kormyslo* IT 99 sq.; *κέρασος* *cerésia* > illyrothrak. > slov. *čersa* *čers̥nja* IT 84, 90; predgall. *cer(e)visia* : predslov. *korvaj̥b* BA § 69, 343, 484; lyd. *κο[ρ]αλδδ̥εῖν* (*δδ* < *j*) : predslov. *korlj̥b* IT 115, 136; predgrk. *θεράπων* : predlit. *dárbas* IT 116, 133; illyrothrak. *Σπαράδοκος* : *Σπάρτοκος* etc. IT 90; illyr. *Ἀνδήτριον* : **Mandtj̥b* > shr. *Múc* Skok Arh. arb. I 20; *Spalato* : **Spelt-* > shr. *Split*; *Λάδεστα* : **Lād̥st* > shr. *Lastovo*, *Caravantius* : *Carvius* etc.

Deblo **wene/at-* zakarpatskih in baltijskih Venetov se ponavlja v gornjeital. *Ἐνετοί* *Obēnetoi*, dardan. *Ἐνετοί*, gall. (Armorica) *Veneti*, lacus *Venetus* v Alphah; radi paphlag., že v ll. II 852 omenjenih *Ἐνετοί* je keltski izvor tega korena izključen. Semkaj stavijo tudi illyr. *Enedi*, kjer je izhajati iz grk. **[f]ενεδοί*, dasiravno bi se dalo **ene/at-* poleg

**w-ene/at-* razlagati tudi na podlagi staroevropskega = predindogermanskega *w*-prefiksa, o čemer sledeče cf.

§ 4. Kakor je v uvodu omenjeno, je predindogermanska staroevropščina v sorodu s hamitsčino v severni Afriki ter s starimi prednjeazijatskimi jeziki. Dočim je *w*-prefiks v staroevropščini le v petrefaktih ohranjen, o čemer spodaj § 6 cf., nahajamo v nekaterih hamitskih in prednjeazijatskih jezikih ta prefiks še v živi rabi.

a) Tako stoji v berberskih dijalektih poleg **gêwar* „ein Rabe“ tudi *a-gêwar* „der Rabe > (der) Rabe“, kjer se je iz *a*-člena razvila singularna diskriminanta *a*- napram pluralni diskriminanti *i*- v *i-gewârēn* „die Raben > Raben“; z *w*-maskulindiskriminanto je razširjeno **w-agêwar*, ohranjeno v stat. anneks. *u-gêwar* z *u*- < *wa*-. Cf. nadalje *w-a-gerzam* : *a-gerzam* „Leopard“, *w-albenna* : *albenna* „Bachstelze“ etc. Stumme Handb. d. Schilh. 19 sq. Iz Laoust Mots et choses berb. 483 sqq. pr.: *a-saf* „chêne à glands doux“ : *w-a-saf*, *w-a-luda* mask. : *t-a-lûda-t* femin. „coquelicot“ etc. Poleg *w-a-γ*-tipa nahajamo tudi *w-i-γ*-tip n. pr. *w-i-jjan* „sureau?“ etc. l. c. 488, čemur odgovarja femin. korrelat. *t-i-γ-t* n. pr. *t-i-fes-t* „chanvre“ etc. l. c. 490.

b) V aegyptškem jeziku je *w* predvsem maskul. suffiks n. pr. *pn-w* „miš“, vendar se je v praeegypt. *w*- tudi prefigiral n. pr. *w-ḥr whr* „Hund“ > *ovhoq*, čigar **ḥr* iz **khr* spominja na liby. **kor-* „canis“ v *coro-cottas* „Art Hyäne . . . ἐκ λέκων καὶ κυνὸς σύνθετον“, bask. **khor* > *hor* „chien“, aegypt. **ḥr* > **ḥ'* v **ḥ'*-[*h*]/*t* (*[*h*]/*t* < **khatt-* z aegypt. *ḥ* > *0* Sethe Verb. I 148) > *ḥ-t hoete* „Hyäne“. — Nadalje spada semkaj aegypt. **w-ʾnd-w* > *wndw* „Art Ziege“ : predsemit. **ʾinzu* „Ziege“, sumer. *ú*z id. < **ʾaʾnz*; glede *ʾ* > *0* cf. Sethe l. c. 89. — aegypt. *w-p* „ape?“ Paton Animals 15 : predgerm. **apan-* „Affe“, predslov. **op-ъ*, **op-ica* id., predgrk. *π-ιθηκος* id. — aegypt. *wn* „Hieroglyphe «Hase»“ < **w-ʾn* : berber. dijalekt. *a-gnīn* : fem. *ʾ-a-gʾnīn-t* „lapin“, iber.-lat. *cuniculus*, bask. *unchi* IT 127. — aegypt. *w-bn* „Quelle“ : *bn-bn* „fließen lassen“. — aegypt. *w-br* „Pupille“ : *br* > *βαλ* „Augen“. — aegypt. **w-ḥd* > *wḏ* „Art Knoblauch?“ (*ḥ* > *0* cf. Sethe Verb. I 148) : *ḥd-w* „Knoblauch“. — aegypt. *w-ff* „Art Schlange“ : *ff/j* „Hieroglyphe «Schlange»“. — aegypt. *w-ʾh* „Grün“ : **ʾh-ʾh* „grünen“ etc. Vendar se mora v aegyptščini računati tudi z *w*- > *0* oziroma z defektivno pisavo, o čemer obširno Sethe Verb. I 103 sqq. cf., tako da je *w*- prefiks v aegyptškem jeziku več ali manj nesiguren.⁴ Nejasno mi je tudi *Wjnn* „Grieche, Heide“; komaj iz **w-j[w]nn-*, cf. hebr.-assyrr. **Jawan-* „Jonier“ IP 28.

⁴ Tudi v staroevropsčini je *w-* prehajal v ' > 0 — torej je v vzgledih pod § 6 poleg *w-*prefiksa semtertja tudi *w-* > 0-možno —: tako spominja predsl. **vert-egz* **[v]retegz* „Kette“ na predgerm. **arut-* „Erz“ M 36 sq.; predsl. **ver-t-* „Schaf“ > **vertj-* **vertitj-* „σάχος“ (cf. ind. *mēṣa-* > slov. *měchъ*), predgrk. **φαίην*, predarm. *garn* je težko ločiti od predlat. *ariet-* etc., bask. **ar-t-* > *ard-i* „brebis“, ki spada z (*w*) ∞ *b* M 28, 33 k predrom. **ba/err-* „Widder“ etc. BA § 81. Iz baščine (oziroma iz staroevropsčine, v kolikor je *w-* > 0 izvenbaško) cf. k *w-* (> bask. *b-*) > 0-, kjer nahajamo tudi *b-*, *p-* > 0- (morebiti črez *b/p-* ∞ *w-*) Uhlenbeck Beitr. vgl. Lautl. bask. Dial. 71, 73, sledeče — ves spodaj kakor tudi v § 6 navedeni besedni material je staroevropski, zato opuščam pred- n. pr. v predsl. etc. —:

bask. *adar* „corne d'animal“, *ada[r]-ts* „chevelure“ BA § 92, ir. *adar-c* „Horn“ < **wa/edh-ar* (*r*-plural k **wa/edh-* „Horn, Haar“ BA § 92 sq.), ohranjeno v lat. **wedhr-* > **wepr-* > **wefr-* > *vibrissae* „Haare in der Nase“ in v ligur. *Vediantii* „une des peuplades ligures comprises sous la dénomination collective de Capillati“ Holder s. v.

bask. *al* „pouvoir“ < **wal-*: europ. **wal-* > lat. *valeo* „bei Kräften sein“ etc. spodaj § 7.

bask. *ala-ba* „fille“ < **wal-*: etrusk. > lat. **Velumn-* > *Volumnus*, -a „Gottheiten, denen man die Neugeborenen empfahl“ (*l* ∞ *n* M 21) etrusk. (*a*)-*ven-ce* „peperit“.†

bask. *alai* „munter, joyeux“ < **wālati-* (*a* ∞ *e* BA § 3716): kelt. **wāletī-* > ir. *fáilid* „froh“; k *t-* > 0 cf. Uhlenbeck Beitr. vgl. Lautl. bask. Dialekte 76 sq.

bask. *alper alfer* „paresseux, inutile“ < redupl. **wal-p(h)err-* (*rr* ∞ *l* M 6): kelt. **walphl-* > **wall-* > kymr. *gwall* „Nachlässigkeit“, bret. *gwall* „schlecht“, ir. *follig* „nachlässig“.

bask. *anai* „fratello“ < **wan-* (*n* ∞ *r/l* M 21): alb. *vetā* id., lit. *[w]laigōnas* „frater uxoris“ PE 19, etrusk. *[w]ratacs* „frater“.

bask. *ar* „mâle“, **urrik-* > (*s* k > č: *cuniculus* > *unchi*) *urricha* „femelle“ < **wa/urr-*: kelt. **wāros* „Mann“ > kymr. *gwawr* „heros“ (*ā* ∞ *ē* BA § 3716) gr. *ἥρως* id., kelt. **wr-ak-* „des

† K etrusk. *ar-ce* „creavit, genuit“ > morebiti *etrusk. > lat. *arina* „μήτηρ“, h čemur Ettmayer ZONF I 44 cf.

Mannes“ > **wrak-ōn*, **wrakn-* > **wrakk-* „Frau“ (> kymr. *gwareic*; ir. *fracc*, kymr. *gwrach*) etc. BA § 83.

bask. **ar-* „Morgen“ (cf. *ar-t-izar* „l' étoile du matin“) < **w-ār-* : kelt. **wār-* > kymr. *gwawr* „aurora“, ir. *fáir* „Sonnen-aufgang, Osten“ (*r ∞ nn* M 21) **wānn-* > nir. *fáinne an lae* „Anbruch des Tages“.

bask. *ardao* „vin“ > *ardo* (*0 ∞ n* M 21 sq.) *ardan-za* „vigne“ > **ardn-* > *arno* „vin“ < **war[i]dan-* (*r ∞ 0* M 8) kelt. **weidan-* > ir. *feadinne* „labruscas“.

bask. *arrats* „nuit“ < **arakī* (*r ∞ d* M 18) ir. **adakī* > *adaig* id. < **w/bad/r-* : bask. *bar-t* „hier au soir“, alb. *brëmë* BA § 50. K *w ∞ b* cf. M 33.

bask. *artz* „ours“ = alb. **ars-* > *arī* id. (*s ∞ t* M 19) kelt. **ar-to-* < **w/b-ar-* (*r ∞ 0* M 8) gall. **ba¹[r]-t-* „Bär“ > *beti-dolen* „ἄρκιον“ — > nvn. *dijal. Petz* „Bär“ — (*b ∞ m* M 7) kelt. *matu-* „Bär?“. Z *d*-prefiksom cf. prakavk. **d-ar-t-* „Bär“ BA § 443, Bork Beitr. z. kauk. Spw. I 26.

bask. *-aun-tz-* „vestire“ < **waun-* : kelt. **waun-* > ir. *fúan* „lacerna“, q. v. s. v. **waun-* § 6.

bask. *azari* „renard“ : aegypt. **wśr*, q. v. s. v. *w's-t* § 6.

bask. *azpi* „dessous“, *azpi-ko* „esclave“ < **wasp-* (*p ∞ ph* > *f* > *h*) : gall. *-vassus vassallus* „Lehensmann“, demin. **vasl-ittus* „Bursche“, stkymr. *guas* „Diener, Jüngling“, ir. *foss* „Diener“ < **fass-*.

bask. *ehun* „100“ < **w/b-e-khun-* : xinalug. *p-gan* etc. Trom-betti Orig. 111.

bask. *e/iche* „casa“, *cha-* < **w-e/i-tš[u]wale* : maloazijat. *σολα* „τάφος“ (*tš ∞ št* M 7, *w ∞ b/p* M 33) lat. *vestibulum* „Vorhof“ etc., q. v. s. v. *vestibulum* § 6.

bask. *eki*, *igu[n]-zki* „Sonne“ < **w-ile-ku/in* (*k ∞ g*) **w-i-gun-* > gall. *vigneta* „solis oculus“, q. v. s. v. *vigneta* § 6.

bask. *ekuru* „tranquille, ferme“, *ekoratze* „se taire“ < **w-e-kū/ōr-* : kelt. **dē-wek(k)ūr-* „un-ruhig > wild“ > ir. *deochair* „severus“; dekomponirano *feuchair* „wild“, stkymr. *guichir* „effrenus“, nkymr. *gwychr* „tapfer“.

bask. **eltza-* (*l ∞ n* M 21) **intza-* „königlich“ (> *eltza-ur* *intza-ur* [: *ur* „noisette“] „βασιλικὸν κάρονον > noix“) < **b/wēl-* ∞ **b/wēn-* : bask. **i-a-be* ∞ **i-a-bun* > *yabe yaun* „maître“, phryg. *βαλήν* „βασιλεύς“ — > gr. *δι-βάλανα* „κάρα Πορτικὰ“ Hesych. > *Διὸς βάλανος* > *jū-glans* M 4 — (*b ∞ w* M 33) gr. *φάναν(τ)* „maître, chef, roi“.

bask. *enada iñara* etc. „hirondelle“ < **węn(n)āl* : kelt. **van-nell* - ∞ **vennāl* - (> ir. *fannall*, kymr. *gwennawl*), rom. **vannellus* „Kiebitz“ (*n(n)* ∞ *r* M 21) aegypt. **wrl* > **wrr wr* „Schwalbe“ BA § 416.

bask. *erhi* „dito“ < redupl. **w/per-phir*- BA § 92.

bask. *er-le* „Honigmacherin > Biene“ < **w/ber*- : rom. **brisca* „Honigwabe“, gr. *Βρίσαι* „sie sollen den Aristaeos die Bienen-zucht gelehrt haben“ BA § 86.

bask. *errañ* „bru, belle fille“ < **warr^añ* < **warnn*- < **warsnn* : rom. **wartsō/ā(n)-*† > stfr. *garce* „Mädchen“, *gars garçon* „Bursche“ etc. REW 9510.

bask. *erre* „brûler“ < **werr-* (**e-wr*-?) : etrusk. *var verse* „ignis“ (*r* ∞ ' M 8) aegypt. *w'-w'-t* „Feuer“.

bask. **erroñ* > *erroi* „corbeau“ < **werronn-* (**e-wronn*-?) : baltoslov. **wārn-* „Rabe“, thrak. *-[f]oqv-* „schwarz“ (*w* ∞ *b* M 33) : ir. *bran* „Rabe“, gall. *Branno* etc. BA § 192.

bask. *ertz* „bord, ourlet“, *e[r]z-pañā* „lèvre“ : idg. *dijal*. **warsu-* „Lippe“, q. v. s. v. § 6.

bask. *esne* „lait“ < **b/w-e-žn-* : mingr. *b-ža* id., skyth. *Βυζ-ωροι* ... *βοῦς ἀμείλγοντες μόνη ταύτη τροφή χρῶνται* : gruz. *r-dze* „Milch“, svan. *ly-dže* : rom. **sa/ōnio* „Senne“ BA § 292, Trombetti Orig. 121. Cf. tudi kelt. **basn-* > **bann-* > ir. *bainne* „Milch“.

bask. *ezko* „cire“ : **wašk-* > lit. *vāškas*, slov. *vosk* etc., q. v. s. v. **wašk-* § 6.

bask. *ibar* „vallée“ < **w-i-warr-* (*i* ∞ *a* M 41) : gall. *Vaveris* *vallis*, q. v. s. v. § 6.

bask. *idi* „boeuf“ < iber. *Idu-* < **w-ī-t/du*! (*0* ∞ *n/l* M 18) lat. *vitulus* „Kalb“, q. v. s. v. *vitulus* § 6.

bask. *-ika* „1“ < **w/bit-k-* : bask. *bat* „1“, *bakar* „seul“ (*k* ∞ *kh*) *behin* „une fois“ (*b/w* ∞ *m* M 7) etrusk. *max* „1“.

bask. *ili* „città“, iber. *Ili-berri* „città nuova“, liby. *T-ili-bari* id. < **wil-* : kleinas. **ῥίλι-* > *ῥίλιον*, hethit. *Viluša*?

bask. *il(l)e ulle* „cheveu, laine“ < **wil(l)-* : aegypt. *wl* > *owlai* „krauses Haar“ Trombetti Orig. 145.

bask. *izi-o* „accendere“ < **wę[r]ts-* : etrusk. *verse* „ignis“, rom. **wastula* „Kuchen“ BA § 100.

† S *tš* cf. bask. *urchin-ch* „belette“, *če* ne < *urricha* „femelle“ + *unchi* „lapin“.

bask. *odol* „sang“ < **w/bodol-* : gr. *βόδιλλα* „sangsue“ (> *βόδιλλω* „sucer“) A 309.

bask. *ogi* „pain“ < **b/wok-* (*o* ∞ *e* BA § 3716) : phryg. *βέζος* IT 84.

bask. *on* „gut“ < **won-* : aegypt. *wn-f* „sich freuen“ Trombetti Orig. 139 ali pa < lat. *bonum*.

bask. *orein* „cerf“ < **w/borenn-* (*nn* ∞ *n*) : alb. *brin-* „Geweih“ (*n(n)* ∞ *nt*) messap. *βρεντιον* etc. VZ 286.

bask. **ots* „Rind“ (cf. *or-och*[†] „veau mâle“) < **w-on-tš-* (*š* < *sh* ∞ *s*) ind. *vāsa-ga-s* „Stier“, q. v. s. v. § 6.

bask. *otso* „loup“ < **wotš-* : aegypt. *wnš* > *ovonš* „Wolf“.

bask. *udare* „poire“ < **b/wud-* : (*b/w* ∞ *m* M 7, BA § 224) *madari* id.

bask. *urte* „année“ < **wurt-* : etrusk. **vurt-* „Jahr“ > *Vortumnus* > *Vertumnus* „annus vertens“ (*r* ∞ *l* M 6) etrusk. *Voltumna* (cf. etrusk. *a-vil-* „Jahr“) VZ 317.

bask. *urzo uso* „palombe“ < **würdz-* (*dz* ∞ *zd* M 7) : alb. **würzd-* > **vü[r]dd-* > *vid/t-* id. IT 123.

c) V prednji Aziji nahajamo istotako *w*-formant in sicer kot prefiks in suffiks predvsem v severnokavkaških dijalektih n. pr. avar. *w-ats* „Bruder“ : *j-ats* „Schwester“, *betšeda-w* „reich“ maskul. : *betšeda-i* femin. : *betšeda-b* neutr.; arči *dia w-i* „der Vater ist“ : *bua d-i* „die Mutter ist“ etc., kjer se *w*-formant nanaša na razumna bitja moškega spola in *d-* (*d/j* M 12 sq.) *i/j*-formant med drugim na razumna bitja ženskega spola. Raba kakor avar. *w-olu* „die Liebe, deren Gegenstand ein Mann ist“ : *j-olu* „die Liebe, deren Gegenstand ein Weib ist“, xürkan. *w-äh* „Gesicht des Mannes“; *d-äh* „Gesicht der Frau“ etc. Fr. Müller Grundr. III/2 49 sqq., Dirr Über die Klassen in den kauk. Sprachen 125 sqq. kažejo jasno na demonstrativno-anaforični izvor *w-* in *d/j*-formanta. Semkaj spadajo nadalje členom podobni prefiksi v protohethitskem dijalektu, kjer se pojavljajo k *šaḥ* „böse“ tvorbe kakor *a-šaḥ*, *i-šaḥ* : *w-a-šaḥ* „der Böse“ etc. Friedrich Eberts Reallex. I 135, o čemer tudi [Bleichsteiner Berichte des Forschungsinstitutes für Osten und Orient III 102 sq.] cf. V južnokavkaških dijalektih so ti prakavkaški klasni diskriminanti (*w*, *i j l*, *d*, *b*) le v petrefaktih ohranjeni, isto velja za *w-* in *t*-prefikse v lykijščini, h čemur lyk. *t-e-hluz* *dd-e-pñnewe* etc. Sundwall Einheim. Namen d. Lykier 277 : **w-a-zala*, **w-e-hñte* etc. l. c. 241 sq. cf. Med

[†] *or-* „Junges“ kakor v *or-khatz* „chevreuil“ : *a-huntz* „chèvre“.

w- in *t/d*-prefiksom ter deblom nahajamo poleg *a/e*-vokala tudi *i-* in *o/u*-samoglasnike — cf. brez klasnega prefiksa lyk. *i-tlehi*, **u-trqñti* etc. l. c. 277 —, tako da se da semkaj uvrstiti tudi lyk. **w-ĩ-* v *Ovi-γεις*, *Ovi-δεμα*, *Ovi-τασις* etc. M 4 sq.

§ 5. V palaeoevropskih (= predidg.) jezikih ni nikake sledi žive uporabe *w-* in *t/d*-prefiksa za „moški“ oziroma za „ženski“ spol, vendar sta se ohranila ta dva formanta v petrefaktih, kakor smo to konstatirali že za aegypt. *w-* ter maloazijatski *w-* oziroma *t-*. Domnevam, da bazira diferenca: predlat. *vulpes* „Fuchs“: predalb. *ðel'perē* id. napram sumer. *lub* id., predgrk. *ἰλώπηξ* etc. na alarod. **w-/ɔ/|p-* maskul.: **d-/ɔ/|alb/p-* femin. (cf. tudi predsemit. **th-a-ɔlab-* < **paɔlabu* „Fuchs“). Istotako se morda sme predstind. *vyāghra-* „Tiger“, **vaghra-* > iran. **vagrah* > arm. *vagr*, npers. *babr* poleg prediran. **tig[h]riš* > gr. *τίγρις* „tigresse, tigre“ iz alarod. **w-(i)-āghra-* maskul.: **t-ighra-* femin. izvajati; k *ā* ∞ *i* cf. M 41. Ravnotako prehaja palaeoevropsko **w-aph-* mask.: **t-aph-* femin. (s *ph* ∞ *p* M 44 sq. k predlat. *apis* „Biene“) v pragerm. **waf-ān-* > **wabōn-* > stvn. *wabo waba* „Wabe“ (*b* iz *f* radi stnfrk. **wāfla* > nv. *Waffel*) oziroma v predital. **tafān-* (> osko-umbr. > ital. *tafano*) > lat. *tabānus* „Bremse“; semkaj z izpadom začetnega *a/ē-* tudi predlat. *favus* „Wabe“. Na ta način se da slednjič spojiti predkelt. **t-arw-* „Kuh“ > maskul. **tarw-o-* > ir. *tarb* „Stier“ s predkelt. **w-erw-* „Stier“ > femin. **werw-ā* > ir. *ferb* „Kuh“ ter **a/erw-* z *w* ∞ *b* M 33 sq. dalje s predbalto-germ. **ā/ūrb-* v stnord. *arfr* „Ochs“, lit. *arbonas* id., ags. *orf yrfe* „Vieh“, ki je izvedeno z *b*-formantom M 17 iz predgerm. **ūraz* > stisl. *ūrr*, stvn. ags. *ūr* „Ur, Auerochs“. Vsekakor spominjata *w-* in *t-* v teh besedah na *w-* in *t-* za maskul. oziroma femin. v berber. dijal. **w-a-skur* > stat. anneks. *uskur* „Rebhahn“ in v *t-a-skur-t* „Rebhenne“. Istotako se da komaj *w-* in *th/d-* v predgall. **w-o-ges-* „Fichte“ > *Voges* > *Vosegos* *Vo/asagus* „Vogesien, Vosges“: alp.-roman. **d-a-g[e]s-* > **daks-ia* > (oziroma z gall. *ks* > *xs*)[†] **dasia* „mit Nadeln versehener Ast von Tannen, Fichten etc.“ REW 2481 = alp.-nv. *dachsen tāsēn* Battisti Studi di storia lingu. 43, *Dax* „Tannenzweige“ — kar stavi Schweizer ZONF II 44 k lat. *texere* „weben“ — napram predkelt. **ges-ūst-* > ir. *gius* „Kiefer“ ločiti od *w-* in *t-* v berber. dijal. *a-saf*, stat. anneks. *w-a-saf* „chêne à glands doux“: *t-a-saf-t* „Ballotaeiche“, čigar *-saf-*

[†] Poleg gall. *ks* > *xs* pr. tudi staroevropski *ks* > *s(s)* IT 101, M 10 (n. pr. **Aṣiáxēs* > *Asiaces* etc.) ter ligur. **w-e-[g]s-* „Fichte“ v *Vesulus* pinifer.

spajajo s predlat. **sūfar* > *sūber* „Korkeiche“. Dočim spominjam glede *t*-prefiksa v staroevropsčini na BA § 498, IT 121, M 4 ter na berber. > lat. *t-a-* v *ta-buda*, *ta-marix*, *ta-gantes* — *ta-minia* „eine Pflanze mit roten Beeren“: *minium* „Zinnober“ IT 87 — etc. Schuchardt Roman. Lehnw. im Berber. 16, hočem v sledečem na kratko omeniti staroevropske *w*-prefigirane besede. Pri predslovan-skih besedah je poleg *w*-prefiksa upoštevati tudi slovanski stavčno-fonetični *v-* — predvsem pred labijalnimi vokali — in pri slovanskih krajevnih imenih predlog *vz*; v baščini sta prabaški *w* in *b* sovpara v *b*, tako da ni mogoče ločiti *w*-prefiksa od *b*-prefiksa. V keltščini konkurira s staroevropskim *w-o*-prefiksom idg. **upo* > kelt. *wo*-predlog. Poleg tega nahajamo tudi v indogermanščini verbalni prefiks *w-* n. pr. **w-ers-*: **ers-* „regnen“, **w-erdh-*: **erdh-* „wachsen“ etc.; nominalnega *w*-prefiksa v idg. po mojem mnenju ni izvzemši pri deverbativih. Slednjič je *w*-prefiks lahko tudi le dozdeven, če upoštevamo pod⁴ obravnavani staroevropski *w-* > *0*-prehod.

§ 6. *bazter* bask. „coin, angle“ < **w/b-a-s^tser-*
: bask. *ziri* „coin, cheville“.

beazum-a > *beazun* bask. „fiel, amertume“ < **w/b-e-asum-* (m[∞]p M7)
: gr. *ἀσπιδιον* > *ἀσπιθιον*[†] „absinthe“ — cf. germ. **wazi-*
mōd- id. s. v. —, bask. *zam-in*, *samin* „amer“.

begi bask. „oeil“ < **w/b-e-ki^r* (r[∞] s M 24)
: bask. *i-kus-i* „voir“, *i-kar-tu* „regarder“, *i-ker* „visiter“,
**kš-* > *so* „regard“, **ich* + *so* (cf. *ichi*^{††} „laisser“) > *ichu* „aveugle“,
ir. *ci-* „sehen“, kelt. **w-e-kā-* > ir. *fech-*, *feg-* (> *féch-*, *fég-*) id.

beharri belarri bask. „oreille“ < **w/b-e-khar-*
: ing. *qur* „Ohr“ BA § 47; morebiti bask. *i-ra-kurr-i*
„*machen hören > lire“.

[†] Cf. tudi gall. **opsin-* > **ocsin-* v *al-oxinum* „Wermut“.

^{††} Cf. tudi iber-aquit. *-itz-* v **caisar* = *caesar* „dimitte“ — cf. Holder s. v. *caesar*: „namque Gaius Iulius Caesar, cum dimicaret in Gallia et ab hoste raptus equo eius portaretur armatus, occurrit quidam ex hostibus, qui eum nosset, et insultans ait ‚caesar, caesar (cecos ac caesar)‘, quod Gallorum (pač Akvitancev v Galliji!) lingua ‚dimitte‘ significat: et ita factum est, ut dimitteretur“ —, če iz **k-a-itz-ar* „tu dimitte hunc“, h čemur cf. bask. *h-*, *-k*, *hi* „tu“, *i/utz-i* „laisser, cesser, abandonner“, *ar* „celui-là“ ter tvorbe kakor *h-a-bil* „geh!“ (: *i-bil-i*), praet. 2. pers. *h-enkarren*.

behatz bask. „doigt, ongle“ < **w/b-e-hatz*

: bask. *hatz* id.

behorbi gor(r-) bask. „jument“ < **w/b-e/i-ghor-* (*o* ∞ *e* BA § 3716)

: skyth. **g(h)err-* „equus“ > Γέρος „Konka (: *konjb*)“.

bide bask. „chemin, route“, *bida-tu* „guider“ = rom. **wīda* „Fremdenführer“ < **w-ī-da* (*o* ∞ *r* M 8) bask. *bi-der* „fois“

: bask. *e-dir-en* „*treten auf etwas > finden“.

bihar bigar bask. „demain“ < **w/b-i-ghar-* (*gh* ∞ *o* M 6)

: bask. **ar-* „matin“ > *ar-t-izar* „l' étoile du matin“ (*o* ∞ *g* M 6) **gor-* > *goiz* „matin“.

bihotz bask. „coeur“ < **w/b-i-kho'-s's-* (*s's* ∞ *t* M 19) **kh't-*

: aegypt. *ḥ'tj* ḥṛṭ ḥṛṭ „Herz“.

bihurri bask. „tordu, pervers“ < **w/b-i-khu-* (*u* ∞ *e* BA § 3716)

: bask. *o-ker*, *o-i-her* „oblique, tortueux, borgne“ BA § 25, 47, 683.

bizar bask. „barba“ (*s* ∞ *t/d* M 19) *bidar* „mento“ < **w/b-i-t/sar-*

: kür. *çar* „peli, capelli“ etc. Trombetti Orig. lingu. basc. 117.

bizi bask. „vie“ < **w/b-i-tsw-i*

: etrusk. *zivas* „lebend?“, *šval-ce* „vixit“ BA § 441.

Vabar liby. „FN“ < **w-a-bar-* (*b* ∞ *w*, *a* ∞ *i* M 33, 41)

: bask. *i-ba/r/i* „rivière“ etc., q. v. s. v. *Vaveris*.

vacca lat. „Kuh“ < **w-a-bk-*

: bask. *behi* id. < **bakh-* etc. BA § 19.

Vadāvero iber. — cf. „fractis sacrum Vadaveronem montibus“ Holder s. v. — < **w-a-dāwer-*

: thrak. *-dava* „*Fels > Burg“, etrusk. *ṣau[e]r-* „*Fels > Grab“, lemn. *tavar-* BA § 887.

vaḍabā ind. „Stute“

: etrusk. *ḍáμνος* „ἵππος“ < **dabn-*, lit. *dobilaī* „*Pferdekraut > Klee“ (*ā* ∞ *ē*) slov. *dě[b]-tel-j-* id. (*b* ∞ *m* M 7) *dě-tel-j-* id. PE 24, M 19.

**vafr-* > **va[h]r-* (*z* etrusk. *f* > *h*) etrusk. „histrion“ (> lat. *dijal. vafer* „pffiffig, verschmitzt“; lat. *vabrum* „varium“, *varius* „manigfaltig, bunt“) < **w-a-phr-*

: etrusk. *ḡersu* > lat. *persōna* „die Rolle, der Charakter einer Person, Larve, Maske des Schauspielers“ < **pher-sōn* M 48.

**vagdana-* ar. „Kopf“ (> avest. *vaγdāna-*) < **w-a-kd-*
: **a-kd-* „caput“ > gr. ἄγδης ἄγγος Κρητικόν Hesych. (*d* ∞ *tš*
M 19) etrusk. **cass-* „Kopf“ (*a* ∞ *o* BA § 3716) gr. κόττα PE 28.

valabhī vaḍabhī ind. „First, Zinne, Söller“ < **w-a-labh-*
: gr. λόφος „colline“, ligur. *a-l(e)b-* „Burg“ etc. M 45.

vanga gall.-lat. „eine Art Hacke oder Karst“ < **w-a-ng-*
: lit. *tīt-nagas* „Feuerstein“, pr. *nagis*; slov. *nožb* „couteau“
radi let. *nazis* hitreje k *-noziti*, komaj < **nagjv*, če let. *nazis* < *nožb*.

vangam ind. „Zinn“ < **w-a-ng-*
: *nāgam* „Blei, Zinn“ etc. M 26.

vap̄no (> sekundarno *vapiti*) slov. „Kalk“ < **w-ā-penn-*
: ligur. *Penninus* > *Poeninus* mons; etrusk. *Appenninus* (< *Ā-p-*)
mons, *pen-θ-na* „Stein“, lat. *Penates* „Götter des Herdfeuers“† (če
iz **pen* „Stein > Herd“) PE 5, M 47.

Vardaei illyrothrak. < **w-ard-*
: Ἀρδιαῖοι, gr. (Attika) Ἀρδηττός mons (če ne k idg. *(*w*)*a^x-*
rā^xdh- „hoch“ > lat. *arduus*, gr. φορθός).

Varuṇas ind. „Gott des Nachthimmels, der Gewässer“
: hethit. *arunas* „Meer“ Kretschmer KZ 55, 75.

Vasal(a)etus liby. „BN“ < **w-a-salet-*
: lat. *saltus* „gebirgiger, waldiger Landstrich“ (*a* ∞ *ī* M 41)
sil-ua „Wald“, *Sila saltus*.

**vasāpara-* ar. „Igel“ (> avest. *vanhāpara-*) < **w-a-sāpar-* (*r/l* ∞ *t*
M 13)
: gr. σπάταγρος σπάταγος σπατάγγης „ericius marinus“.

**vasc-* rom. „Ekel“ (> špan. *basca* „Ekel“, *bascar* „Ekel haben“)
< **w-as-k-*
: rom. **asc-* (> špan. etc. *asco*, log. *áskamu*, stfrc. *ascre*
etc. REW 700) : bask. *hats* „dégout“; *as-ki* „assez“, *ase* „rassasié,
rempli“.

Vaveris vallis gall. < **w-a-wer-* (*a* ∞ *i* M 41) bask. *i-ba/r/i* „rivière“
> *i-bar(r-)* „vallée“ (*b* < *w*)

† K **pen-* „Herdstein > Herd“ tudi *πενέστης* PE 5 kakor *ognjv* :
ognjišt „mancipium“, etrusk. > lat. *ātrium* „Herdraum > Mittelraum
des altital. Hauses“ (: *hadra* id est *petra* [*r* ∞ *o* M 8] ἁδίας „ἐσχάρα“
M 47) > etrusk. *etera* „πενέστης“ z etrusk. *a* ∞ *e*.

: rom. **vai-ca* (= iber. *Voica*) > *vēca* „Aue, fruchtbares Feld“, redupl. **ver-vēcāria* „bebautes Feld“ M 35.

vazī† avest. „säugend (von der Kuh)“

: ind. *ahī* „Kuh“.

vāšī ind. „Axt“ < **w-ātšī* ($\bar{a} \infty a$ VZ 267) s *tš* > idg. dijal. *š*

: ind. *par-ašu-š* id. Radi alarod. **wa^xtš* „Erz“ M 33 je najbrže računati z *w-* > *θ*, o čemer zgoraj pod ⁴ cf.

vāsagas ind. „Stier“ < **w-ans-* ($s \infty sh$ > *š* M 7)

: ind. *anaḍ-vān* „Stier“ < **anaž-* < **anaš-*, bask. (? **wontš-* >)

**otš-* v *or-och* „veau mâle“, kauk. dijal. *oc^e*, *uns^a* „Stier“ etc.

Vectis *Ικτις* kelt. „brittan. Insel mit Zinndepot“ < **w-i-kt-* ($kt \infty gd$ v kompozitu IT 78)

: ir. **kra^x-gd-* > *créd* „Zinn“ M 29.

Velèbit shr. < **w-elebū(n)t-* (cf. illyr. *-(n)t-* v *Sarute*, *Dallunto*)

: *Ἀλβιον ὄρος*.

Veles slov. „Seelengott“ < **w-e-leps-* ($e \infty a$ BA § 3716)

: etrusk. **laps-*†† > **las-* > stlat. *lases* „Geister“ (: etrusk. *lupu* „mortuus“, q. v. s. v. *vopīscus*); $s s \infty ss$ VZ 267 cf. lat. *lessus* „Totenklage“.

velbb(l)qđ slov. „camelus“ < **w-ulbland-* + *velb-* „magnus“ (*v-* je najbrže še le slov. *v-* pred *ṽ-l*)

: got. *ulbandus* (< *ἐλβεαντ-*?) < **ulbland-* < **ultbl-and-* < **ultibil-* < arm. *utt* id. + assyr. *ibilu* „Dromedar“ in *-and-* kakor v skyth. *ῥάρανδος* „Renntier“.

Velpi montes liby. < **w-elp-* ($a \infty e$ BA § 3716)

: ligur.-raet. *Alpes*.

Venavis Piémont — cf. „In Venavis, in valle Segusina“ — < **w-e-naw-*

: rom. **nava* „Hoch- oder Tiefebene, die von Bergen eingeschlossen ist“ = bask. *naba* DAN 374.

venna rom. „kleine Schleuse, Mühlgraben“, raet. *Vennones* < **w-enn-*

† Sem z $a \infty ai$ BA § 3716 tudi ind. *vēhat* „eine schlecht oder gar nicht kalbende Kuh“?

†† K ps > χs > $s(s)$ cf. etrusk. *culśu* „Unterweltsgöttin“ : gr. *Καλνψώ* „eine Todesgöttin“ BA § 7.

: *enn- > raet. *Alnos Aenus* **Evos*, in „Inn“ Ettmayer GRM II 304.

veprēs lat. „Dornstrauch, Dornbusch“, slat. „Brombeere“ < *w-e-pr- ($p \infty b$)

: *br „Dornstrauch, Brombeere“ > stvn. *brāmo brām-beri* etc. ($b \infty m$ M 7) gr. *μόρον μωρον* „Brombeere > Maulbeere“ > lat. *mōrum*, sir. *merenn* „Maulbeere“ ($r \infty \theta$ M 8) dak. *μαντεία*, alb. *man^d*, gr. *b^ant- > *βάτος* „ronce, mûre sauvage“.

verpa lat. „männliches Glied“ < *w-e-sap-

: ind. *sapas* „penis“, lat. *sōpio* id., gr. *Πρι-απος* ($p \infty m$ M 7) arm. *ham-kh* „penis“.

vespertilio lat. „Fledermaus“ < *w-e-spər- ($s \infty t$ M 19; $\vartheta \infty \ddot{u}$) *tapūr-

: slov. [x]ne-topyrjv id. ($p \infty w$ M 33) lat. *saurix* „eine Eulenart“. K *xne-* „Haut“ = lit. *ši-kšnó-* cf. IT 101; *tpr ∞ *(t)š(w)r k bask. *sabur-* „souris“ (če ne iz *sagur-*, čerk. *tsgo*, liby. *ζεγέρις*; cf. pa berber. dijal. $w \infty ww$ > *gg(w)* Basset Études 5), berber. dijal. *a-me-tchouriai* „Fledermaus“.

vestibulum lat. „Vorhof, Vorplatz vor dem Hause“ < *w-e-stub-

: slov. *b-stuba* (: germ. *stub- „Stube“), lyk. *i-stuba-zi „Häuschen (für Tote)“ > *isbazi* „σορός“ VZ 307.

vēsaras ind. „Maultier“ < *vēsras < *w-e-išr- ($r \infty n$ M 21): arm. *e-išōⁿ > *ēš* > *išan-kh* „âne“

: *išn- > gr. *ἴρνος*[†] „jeune mulet“ ($i \infty a$ M 41) gr. *āhoros > *ó ὄρος* „âne“.

[†] S 0 < ' $\infty g/k$ M 6 cf. *γῖρνος* kakor slov. *v-eprv*: lat. *aper*: gr. *πάπρος*; slov. *gun-ja* „(Ziegen)pelz“ ($au \infty u$ BA 3716) gall.-lat. *gunna*: gr. *ὑννάς* *αἰῖς ἀγρία* Hesych.: bask. *w-a-un(n)- > *j-aun-tzi* „vestire“ = ir. *fúan* „lacerna“ poleg *w-a-khunn- (cf. *tabasar. qun* Trombetti Orig. 130) > bask. *ahuña* „capretto“, *ahun-tz* „capra“. K *gaun- morebiti $z n \infty \theta$ M 21 illyr. *gauⁿ-dzap- > alb. *gëzof* „Pelz“ iz *gauzaf ($f < p-s$), gr. *γανόαπης* ($s \sigma$ napram *dz¹kakor v illyr. *Δασσαρήτιοι*: *Δάζος* etc. Krahe Alt. balkanillyr. geogr. Namen 86); *dzap- komaj $z dz \infty t/d$ M 19 k gr. *τάπις τιδάπις* „tapis“ ($a \infty i$ M 41) gr. *διφ-θέρα* „peau apprêtée“ s -t(h)a^r- (kakor etrusk. *capys*: lat. *a-ccipiter* BA § 42) iz *dip- ∞ *tsapp- (M 19) > alb. *t-sap* = illyr. *tsapp- „Ziegenbock“ REW 9599.

**věkša* slov. „Eichhörnchen“ < **w-ě-kusj-* ($u \infty o$ BA § 3716)

: rom. **kosja* id.

Viadua illyrothrak. < **w-ī-adu-* ($0 \infty r$ M 8)

: slov. **adur-* > *Odura* id.

victima lat. „Opfertier, Opfer“ < **w-i-kt-* „divinus“ (cf. etrusk.

aesar „deus“ > gr. *ιερός* „sacré“ > *ιρῆιον* „victime“) < **w-i-kt-*

: **g/ka*-t-* „Gott“ (> germ. **gub-* > **gud-* etc.) VZ 278.

Victumulae < *Ὀβιχτό-μελα* gall. „*Goldberg“ < **w-i-kto* „Gold“ +

kelt. **mello-* „Hügel“

: gr. *χρυσός* „Goldregen“, *χρῖνος* „Goldapfel“ > *φούδ-* etc. M 3.

vidla slov. „Gabel“ < **w-ī-dh[u]l-*

: etrusk. **dhūl-skən-* > lat. **pu[l]scāna* > *fuscina* „Dreizack“

($l \infty n$ M 21) etrusk. **dhun* „3“ > *θun- θu*; **skən-* < **skēn-*, cf. lat. *s(a)cēna* „Haue des Pontifex“.

vigaria gall.? „Gerstenkorn im Auge?, cf. Holder s. v.“ <

**w-i-gar-*

: arm. *gari* „Gerste“.

vigneta gall. „solis oculus“ < **w-i-gn-*

: bask. **i-gun-* „Sonne“ > *igu-zki*: *e-gun* „Tag“.

vigʷnjb slov. „Schmied(e)“ < **w-ī-gubn-j-* ($u \infty o$ BA § 3716)

: kelt. **gobann-* „Schmied“ M 42.

vingarius rom. (Švica) „Rötel“ < **w-ingar-*

: **i-n-gar-* „rot“ > bask. *ch-ingar* „étincelle, braise, charbon“,

iñar inhar: *gorri* „rot“, *gar* „Flamme“.

virajb slov. „Paradies“ < **w-ī-rāju-* (če ne iran. po Vasmerju

iz **v̥ Ir-l*)

: *rajb* id.

virgo lat. „Jungfrau, Mädchen“ < **w-i-ragōn-* ($g \infty k$)

: etrusk. **racōn* > *racun-eta* „Beiname einer *lasa*“, **rac/g-a[n]t-ia* > ital. *ragazza* „Mädchen“; etrusk. **t-a-rcet-* M 4 > *Taget-* „Name eines Götterknaben“ = *Τάρεων* Schultz Roscher Mythol. V 4.

Visla slov. ($s \text{ ks} > s$ napram $kš > kx > x$ M 41) = germ. **Wīxsl-*

< **wīksl-* ($ks \infty sk$ IT 101) lat. *Visculus* < **w-ī-skl-* (: **t-ksl-* > slov. *Isla* „pritok Visle“ Brückner Słownik 624)

: balt. > aegypt. *sacal* „Bernstein“ ($s \infty st$ M 7) slov. *stoklo* „*Bernstein > Glas“; **w-ī-st[k]l-* > germ. **Wistlō* „Weichsel“ = lat. *Vistula* M 51 sq.?

vispillo vespillo lat. „Leichenträger für Arme, Leichenräuber“ < **w-ī-sp-*

: lat. *sepelio* M 5 ($s \infty d$ M 19) *sandapila* „der gewöhnlich von sechs (: etrusk. *ša* „6“, *šem-pal-* „6 + 2“ = *Xoffer* „October“) Trägern getragene Holzsaarg für ganz Arme und Verbrecher (cf. *hexaphoros* „Totenbahre“) M 34.

vitegъ slov. „eques“ < **w-ī-tēm-g-* ($t \infty d$)

: etrusk. *ḍáμρος* „ἵππος“, slov. **dēm-tel-* „Pferdekraut“ > *dētel-* „Klee“ ($m \infty b$ M 7) **dēb-tel-* > *dētel-* id. etc. M 5. Cf. tudi zgoraj ind. *vaḍabā* „Stute“.

**vit(ə)v-* etrusk. > *e-vitiu-* „Vollmond?“ > ital. **e[v]idu-* (> osk. *eiduis*, lat. *īdūs* „Monatsmitte“) < **w-ī-div-*

: etrusk. *tiu* „luna, mensis“ BA § 201.

vitulus lat. „Kalb“ < **w-ī-tel-*

: slov. *telę* id. M 5.

viṭapas ($t < tʔ$) ind. „Ast, Zweig, Ranke, Busch, Strauch“ < **w-ī-tap-* ($t \infty ts$, $i \infty a$ M 19, 41) lat. *vaspīx*[†] „ein dichter Büschel“ ($a \infty e$) lat. *vespīx* „dichtes Gesträuch“ < **w-a/e-(t)s(a)p-*

: lyk. *tumāna* „ῥαβδός“ < **tupn-* BA § 602.

viṭvlgā slov. „oriolus galbula“ < **w-ī-wīlg-* : *i-vlgā* id.

: *vlgā* id.

viṭdulus lat. „ein geflochtener, mit Leder überzogener Korb“ < **w-ī-dhul-* ($u \infty ū$ VZ 267)

: gr. *θύλακος* „sac (de peau)“.

viṭpera lat. „Viper“ < **w-ī-par-*

: gr. *παράσ* „Art Schlange“ A 298, VZ 307.

[†] -*k-* v *vaspīx vespīx* kakor n. pr. v ligur. (Taurini) *araviceli raviceli* (Holder s. v. *aquiceli*) „pitydia e pinastris“ : alp. **arulla* „pinus cembra“ Battisti Studi 44 ($l \infty o$ M 15) nvn. dijal. *Arve*, ki je sorodno z etrusk. *Rav-enna* M 2 radi pinjskik gozdov v okolici PW Realenc. s. v. 302; -*l-* v *araviceli* kakor v alp. **frausula* „Rose“ ($au \infty u/o$ BA § 3716; $f \infty w$ M 47) : lat. *[v]rosa*, lat. *insula* : gr. *νήσος* etc.

visumarus gall. „Klee“ < **w-l̥-sumār-* (*u* ∞ *ei* M 16, A 299; *ā* < *ō* ∞ *o*)

: gall. *μερι-σειμόριον* (*ei* ∞ *i*) ir. *seamar* (*ō* ∞ *ai*) germ. **smair-*. Radi „trifolium“ k kauk. dijal. *sum*[†] „3“ etc. ali pa kot „*Pferdekraut“ s *s* ∞ *d* M 19 k slov. *dě-tel-j-* „Klee“, q. v. s. v. *vitęg*; bask. *zamari* „cheval“ M 5 se smatra za rom.

vbrtę slov. „hortus“ (: *vbr[to]-tęp/bę* „hortus, spelunca“ : etrusk. *tupi* M 5 = kar. *ταβα „πέτρα“* ?) < **w-irt-*

: illyrothrak. **irt-* < *hortus* (cf. *čębęrę* < *cupellus* etc. IT 97).

vjėdūtę alb. „Hamster oder Dachs“ < **w-ebdžul-*

: baltoslov. **ābdž[u]r-* (**ābtš[u]r-* ?) > pr. *wobsrus*, lit. *obšrūs* (*ā* ∞ *ē* BA § 3716; *r* ∞ *l* M 8) slov. **ebdžur-* > *ėzv-ę* „Dachs“.

Vobesca iber. „Wald bei Bilbilis“ < **w-o-beš-* (*o* ∞ *a* BA § 3716) : rom. *a-bs-us* „unbebaut“

: bask. *baso* „forêt“.

Vogesos > *Vosegos* *Vo/asagus* gall. „Vogesen, Vosges“ < **w-o-ges-††* (*o* ∞ *e* BA 3716 in *ks* > *s(s)* M 10) ligur. *Vesulus pinifer*

: **gesüst-* > ir. *gius* „Kiefer“ (*g* ∞ *k*) germ. **kezn-* > **kęna-* „Kien“, jslov. dijal. *ma-cesnę* (*ke* > *ce* !) „Lärche“.

volpes lat. „Fuchs“, lit. *vilpišęs* „wilde Katze“, (+ idg. **u^hk^wos* „Wolf“) germ. **wulfaz* „Wolf“ < **w-olp-†††*

: gr. *ῥλώπηξ* „Fuchs“, lit. *lāpė* id. etc. (+ *d-* alb. *đ-ėlperę* (*d* ∞ *th*) semit. **p-a-olab-u* id.

**vo(m)pirę* slov. „Vampir“ < **wampir-* < **wappir-* (*mp* < *pp* VZ 324) < **w-āpīr-* (*ā* ∞ *ē* BA § 3716)

: gr. **ήπιρ-* (*r* ∞ *l* M 8) *ήπιαλος* „cauchemar“ (*p* ∞ *b*) *ἔβαν-τες* ... *νεκροί* Hesych.; lat. *vappo* „animal est volans, quod vulgo animas vocant“ ?

† Cf. tudi gr. **σαμ-β-* „3“ (-*b-* je pluralformant!) v *σαμβόκη* „dreieckiges Saiteninstrument“.

†† S femin. *d-* cf. **d-a-[k]s-* (*ks* > *s* M 10) > rom. **dasia* „mit Nadeln versehener Ast von Tannen, Fichten“, nvn. dijal. *Dax*.

††† Semkaj morebiti tudi lat. *lupus* „Wolf“ (*l* ∞ *r* M 6) o.-sab. *hirpus* id. (*h* < *o* ?) in slednjič s *p* ∞ *b* gr. *Ἰρβος* „Vater des Alo-pekos“.

uopiscus[†] (*o* = *ō*?) lat. „einer von Zwillingen, der zur Welt kommt, nachdem der andere, zu früh geborene, gestorben ist“ < **vojop-* (*j* ∞ *l* M 12) gr. [**f*]όλοφώϊος „funeste?“ < **w-o-lop(h)ōn*

: etrusk. *lupu* „mortuus“, gr. ἄ-λιβας „νεκρός“, Ἀλίβας „Hadesheros“, lat. **Lub-* > *Libitina* „Leichengöttin“ (*l* ∞ (*j*) M 12, 15) gr. ἄβαντες „νεκροί“.

vyāghras ind. „Tiger“ < **w-i-āghr-* : **w-aghr-* > iran. **vagrah* > arm. *vagr*, perz. *babr* (*ā* ∞ *i* M 41) **ighr-* (+ *t*-prefiks M 4)

: iran. **t-ighr-i-s* > **tigrīš* > gr. τίγρις „tigresse, tigre“.

w's-t aegypt. „ein fuchsköpfiger Schutzgott“ < **ws'* (*'* ∞ *r* M 8) **wsr* < **w-sr* : bask. [*w*]a-zari „renard“ (*w* ∞ *b* M 33) βασσάρη· ἑλώπηξ παρὰ Κυρηναίους (= kopt. βασόρ „Fuchs“), βασσάραι· χιτώνες, οὓς ἐφόρουν αἱ Θράκται Βάκχαι Hesych. (*s* ∞ *t* M 19) βαθρόρη· γαλή ικτίνας, ἐπὶ Ἀνδῶν Hesych.

: karata *sare*, andi *sor* „volpe“ etc. Trombetti Orig. 114.

**waða/ōn-* germ. „Wabe“ < **waph-ān-* (*n* ∞ *l* M 21; *a* ∞ *ē*) **wēf-l-* > stnfrk. **wāfla* > nvn. *Waffel* etc. < **w-a/ēph-*

: lat. *apis* „Biene“ (*p* ∞ *ph* > *f*) **fa-w-* > *favus* „Wabe“, **t-afān-* (> osk.-umbr. > ital. *tafano*) > *tabānus* „Bremse“ s *t*-prefiksom M 4.

**wag(ō)n-* germ. „Kiesel“ (> stvn. *waggo*, svn. *wacke*) < **w-a-g(ō)n-* : berber. dijāl. *a-ggun*, anneks. *w-a-ggun* „Gestein“

: illyrothrak. **gon-* „λίθος“ v dak. γονολητα „λιθοσπέρμιον“, rom. **gan-da* „Geröllhalde“ etc. BA § 72.

**waizda-* germ. „Waid“ < **w-ai-zda-* (*0* ∞ *r/l* VZ 273; *ai* ∞ *i*) **w-i-zdel-*^{††} > got. **wizdila* (*zd* ∞ *ts* M 7) gr. **w-i-tsa-t-* > ἰσατις (*ts* ∞ *t* M 19) **w-i-t(u)r-* > lat. *vitrum* „Waid, Glas“, gr. *ἄ-φυτρον > ἄιτρον < **w-(a)i-zda-(l)-* ∞ **w-i-t(s)a-(r)-*

: √*δn* ∞ √*δl/r* „blau“ > bask. redupl. [*t*]ur-din „bleu“, urdin-belar „Waid“, berber. √*DL* „bleu“ ∞ √*DN-k* id.; k bask. *t-* > *0* cf. liby. Ἀσ-τάρητ „Inselname «Wasser-zwischen»“ : bask. *arte* etc. BA § 542 ter obširno M 27.

[†] *-sk-* morebiti k gr. σκῶ· παιδίσκη Hesych., etrusk. *šex-* „filia“; komaj z metatezo k *-cs-* v etrusk. *rata-cs* „frater?“ (= gr. **xašš-* v *xaššinyetos* „frère“?; praoblika **w-o-[l]opuⁿ-i-ks-* oziroma **w-o-[l]opuⁿ-i-sk-*?), *hušiu^r* „progenitus“.

^{††} Semkaj komaj ind. *vāidūryam* „Beryll“ z *ḍ* < *žd*.

**walth-* > germ. **wālpu-* „Wald“ ($a \in e$) germ. **wēlpia-* „wild“, kelt. **welth-* (> stbret. *guel-* „indomita“, kymr. *gwyllt* „wild“, korn. *gwylys*) < **w-a/e-lth-* ($t \in ss$ M 19)

: gr. ἄλσος „bois“, slov. **lēss-* > *lēšv* „Wald“; **la^{*}t/ts-* pač k germ. **lat(t)h-* > **laḫ(p)-* ($h \in 0$ M 44) **latt-* „Brett, Bohle“, kelt. **s-latt-* M 5 > ir. *slat*, kymr. *llath* „virga, pertica“ ($l \in 0$ M 15) lat. *asser* „Latte“, bask. *zur* „bois“ < **asúr-*.

**walp(i)ō* germ. „Wau“ < **w-a-lth-* ($0 \in ū$ kakor gr. οἰσπώτη : οἰσποτος) : lat. *lūtum* id., če ne iz **wl-* < **w[a]l-*.

**wanestu-* ($a \in e$) **wenest-* germ. „Wanst“ ($e \in ə$) ind. *vaniṣṭhuṣ* „Mastdarm“ < **w-a/e-neləst(h)-* ($st \in ts$ M 7)

: etrusk. *netšvis* „haruspex“; **nětsu* M 8 spada s *ts \in t/d* M 19 k slov. *nědŕo* „κόλιπος“ (**vŕn* *nědŕa* > *vŕn* *ědŕa*!), gr. *νηδός* „ventre“ IT 89, **w-e-ntl-*, q. v. s. v.

**wandu-* germ. „Erdratte, Maulwurf“ < **w-a-mth/d-* ($th/d \in th/$ $i \in r$ > *tt*)

: rom. *motta* „Erdhaufen“ (> dij. „Maulwurfshügel“); cf. z $a \in i$ M 41 tudi gr. ἔρδονρος ἀσπάλαξ Hesych., vendar najbrže izposojeno iz ind. *unduruṣ* „Maus oder Ratte“, ki je tudi iz **w-u-nd-* razložljivo.

**wang-* (> got. *waggs* „Wiese“ > *παράδεισος*) < **w-a-mg-*

: kelt. **mag-* (> ir. *mach* „campus“, gall. *-magos*).

**wangan-* germ. „Wange“ < **w-a-mg-* ($n \in l$ M 21)

: lat. *magulum* „Mund“, **mag-s-* > *māla maxilla* „Kinnbacke, Kinnlade“.

**wantu-* germ. „Fausthandschuh“ < **w-a-mt-*

: **māt-* > stkymr. *maut* „Daumen“, ir. *mér* „Finger“ < **ma/etr-*, arm. *matn* id.

**warph-* kelt. „collum“ — s „collum > kolsv“ tudi lit. *várpa* „Ähre“ — (> **warr-* > ir. *farr* „Bettpfosten“, kymr. *gwâr* „the nape of the neck“, stkorn. *guar* „collum“) < **w-ā-rph-* ($r \in l$ M 6)

: bask. *lepo* „cou“.

**warsu-* „Lippe“ (> pr. *warsus*, stnord. *vǫrr*) < **w-a-rs-* ($s \in l$ M 24) **w-e-rel-* > got. *waírilo*

: bask. *e-rtz* „bord, ourlet“, **erz-paŕ-* > *ezpaña* „lèvre“ — seveda je računati tudi z bask. *w-* > *0* zgoraj⁴ —, aegypt. **rl* > **rj* > *r'* „Mund“.

**waru/īpa-* germ. „Werder“ (> ags. *waroþ*, stvn. *warid* etc.) < **w-ar-(u/i)-th-* ($a \infty e$) kelt. **w-er-t-* > ir. *fert* „Hügel“

: lat. *ārae* „Felsbänke“, *āra* „Altar“; gr. **ōr[u]t-* > *ὄρετός*, *ὠρετός* „βωμός“ Hesych., **oru-m-(b)-* > *ὄρυμος ὄρυμβος* „βωμός“ Hesych. adnot. *ὄρετός*.

**wa^ssaⁿ/r-* ($k \ n \infty \ r$ cf. M 21) „Blut, Ader“ (> kelt. **wesar-* „Blut“ > kymr. *gwyar*; ital. **wesn-* > lat. *vēna* „Blutader“, ar. **wasu(n)-* „Blut“ > avest. *vohu(n)-* [$a/e \infty ai$ BA § 3716] germ. **wai-sun-dī* „Ader“ [cf. stvn. *weisunt*] > Luft-, Speiseröhre“) < **w-a^s-saⁿ/r-*

: lat. *aser* „Blut“, gr. *ἄσφ*, ind. *asṛ-k asnas*, let. *asins*: lat. *san-gu-en*. Semkaj tudi bask. **san(n)-* > *zan* „veine, nerf, racine“, **i/u-sa/en(n)* > *izai* „sangsue“, *u-sen-a* id. ($[w] \infty m$) *a-ntcha* id. Koren najbrže **mo-šon-* ∞ **wo-šor* > * $[w]o-šor$ BA § 439.

**wast-* > lat. *vastus* „weit“ ($t \infty d$) kelt. **wazd-* > ir. *foṭ* „Länge“ < **w-a-st/d-*

⌞ : slov. *setb(ně)* „extremus“ ($s \infty r$ M 24) bask. **rutin* > *ur-ruti*, **urrut[i]n* > *hurrun* ($u \infty i$) **urritn* > *urriñ* „loin“.

⌞ **wašk-* „Wachs“ (> lit. *vāškas*, slov. *voskě* [$šk \infty kš$ IT 101] germ. **waxsa-*) < **w-ap-šk-*

: lat. *apis* „Biene“, q. v. s. v. **waḅa/ōn-*.

**waun-* kelt. (> ir. *fúan* „lacerna“) = bask. **w-a-un-* (> *-auntz-j-auntzi* „vestire“)

: gr. *ὕννός* * *αἰξ ἁγρία* Hesych. etc., q. v. adnot. s. v. *vēsaras*.

**waxta^l-* germ. „Wachtel“ (> stvn. *wahtala*, ags. *wyhtel* etc.) < **w-a-ktā^l-* ($l \infty r$ M 6)

: lat. *cōturnix* id. (*-nix* po *cornix*).

wazimōd-* (wezamōd-*?) germ. „Wermut“ (stvn. *wer(i)muota weramōte*, ags. *wermōd* etc.) < **w-a-sem-āth-* ($m \infty p$ M 7, $l \infty n$ M 21 in $ā \infty i$ M 41)

: gr. *ἀ-σπ-ιψθ-ιον* > *ἀσπιψθιον* „absinthe“ etc., q. v. s. v. *beazum-a*.

**wāp-* (> ind. *vāpī* „Teich“, slov. *vapa* „stagnum“) < **w-āp-* (*āp* ∞ *ap(p)* VZ 267)

: zgerm. dijal. *-ap(p)-* v rečnih imenih, sicil. „*Avapo*“ „FN“, „*Σόραπος*“ „FN“, illyr. *Arelape*, gornjeital. **Esoc-apa* > *Esgaa* Ettmayer ZONF I 38.

**wāš-* „feucht“ (> stvn. *waso* „feuchter Erdgrund, Schlamm“, ags. *wōs* „Feuchtigkeit“, angl. *woos* „Meergras“, snn. *wasem*

„Dunst“, let. *vasa* „Feuchtigkeit“ [$a \infty e$] kelt. **wes-m-ōn-* „Meer-gras“ > ir. *femmuin*, kymr. *gwymon* < **w-ās-* ($s \infty ss$ VZ 266 sq.)
: gr. *ῥοις* „limon d' un fleuve, fange“.

**wedr-†* kelt. (> ir. *fér* „Gras“, skymr. *gweir* „Heu“): bask. **w-e-darr-* > *bedar* ($d \infty l$ M 13) *belar* „herbe, foin“
: bask. *larre* „pâturage dans la montagne“.

**weiph-* „Weib“ > germ. **wība-*, **weiph-l-* „des Weibes > weibisch“ > kelt. **weil-* (> ir. *fial* „keusch“, kymr. *gwyl* „verschämt“) < **w-eiph-* ($ei \infty o$ M 16)

: gr. **ὀνυα* > *ὀνυω* „prendre pour femme“ = etrusk. *puia* (< **op-ūⁿ-ia*) „Ehefrau“, *-uⁿ-ia*-femin. k **apa* „Mensch, Mann“ M 48.

**wekn-* kelt. „Spaten“ (> ir. *fec*, nir. *feac*) < **w-e-kn-* „Stein“ ($0 \infty \delta$ > *au*; cf. gr. *ἰ-πρός* < *βανρός*)

: gall. *a-cauno-* „Stein, Fels“; k pomenu cf. lat. *saxum* „Felsstück“ > stvn. *sahs* „Messer“.

wekōs* (wegōs*?) kelt. „kochen“ > **wekhūh* > ir. **fi^uch* (če **fi^uch* ne iz **weghūh*?) v nir. *fiuchadh*, ir. *nā figed*, *fichiudh* < **w-e-k/gōš*
: bask. *e-gos-i* id.

**wenāter-* baltoslov. „Art Netz“ (> slov. *věterě*, lit. *vėntaris*) < **w-e-nāt-er-*

: **nāt-* > germ. **na/ōt-* „Netz“, pr. *noatis* „Nessel“, lit. *noterė* id. ($t \infty ts$ M 19) lat. *nassa* „Fischreuse“.

**wentl-* „Bauch(schmerz)“ (> ir. *feōil* „Bauch > Fleisch“, nbret. *gwentl gwentr* „heftiger Schmerz“ < sbret. *guentlou* „Geburtswehen“) < **w-e-nt-l* ($l \infty r$ M 6) lat. *venter* „Bauch“ < **w-e-nt-††* ($t \infty d$)

: gr. **nēdūr* > *νηδύς* „ventre“, slov. *(n)ědŕo* „κόλπος“, q. v. s. v. **wanestur-*.

**wepr-* baltoslov. „Eber“ (> let. *vepris*, slov. *veprě*) < **w-epr-* ($e \infty a$ BA § 3716)

: lat. *aper* ($p \infty ph$ M 44) stvn. *ebur* ($0 \infty k$ M 6) gr. *κύρος*, q. v. adnot. sub *vēsaras*.

† Semkaj z *r* > *'* M 8 aegypt. **wḏ'* > *w'd* „grün“.

†† Z -b- M 17 cf. **w-a-nt-b-* > germ. **wambō* „Bauch“, bret. *gwamm* „Frau (verächtlich)“ . . . K „Bauch > Bauchschmerz“ cf. lat. *cūlus* „Mastdarmloch“ > slov. *kyla* „hernia“.

**werwā* kelt. „Kuh“ (> ir. *ferb*) < **werw-o-* „Stier“ < **w-erw-* (*e* ∞ *a* BA § 3716) **t-arw-* „Kuh“ > kelt. **tarw-o-* „Stier“ (> gall. *Taruos* „GN“, ir. *tarb*, kymr. *tarw* etc.); *z w* ∞ *b* M 33 cf.

: germ. **arba-* > stnord. *arfr* „Ochs“, lit. *arbonas* id. (*ā* ∞ *ū*) ags. orf „Vieh“.

**wēpna-* germ. „Werkzeug† > Waffe“ < **w-ēp-n-* (*ē* ∞ *a* BA § 3716; *p* ∞ *ph* > *f* M 45)

: rom. **afann-* „Landbau“ > **afannare* „sich abmühen“ (*a* ∞ *ā* VZ 266) stvn. *uoban* „Landbau treiben“.

**wēr-* < **weer-* kelt. (> ir. *fiar* „schief“, kymr. *gwyr* „crooked, askew“, bret. *gwar goar* „courbe, tortu“) < **weher-* < **w-e-her-*

: bask. **w-i-hurr-* > *bi(h)urri* „tordu, pervers“, **o-wiher* > *oi(h)er* „oblique, tortueux“.

**wikal-* germ. „Wacholder“ > stvn. *wehhaltar* (*l* ∞ *n* M 21) germ. **wikan-* (> nvn. dijal. *Machandel* etc. Kluge s. v.) < **w-i-kan-* (*k* ∞ *g*)

: etrusk. *γνίς* (l. **γνίς*) *γέρανος*, *Τυρρῶνοι* Hesych. K pomenu cf. stvn. *krana-witu* „Kranich-holz > Wacholder“.

**wikl-* kelt. (> ir. *fél-mae* „saepes“) < **w-i-kl-*

: etrusk. *cil-θ* „fines“.

**wīks-††* „Mistel“ (> gr. *ἰξός*, lat. *viscum*) < **w-i-ks-* (> **e-wiks-l-* > lat. *īlex ēlex* „Stech- oder Steineiche“ [*e/a*, *ks* ∞ *sk*] *aesculus* „Bergeiche“)

: *(*i*)-*ks-l-* „Mistel > *ἰξοβόρος* = Art Drossel > Drossel“ v gr. *ἰ-χλα†††* (*χλ* < *ksl* ∞ *skl* IT 101) *ἰ-σπλα* (poleg *ks* > *s(s)* M 10 v **i-sl-* > *ιλλός*), redupl. *κίχλη†††*: rom. **cassanus* „Eiche“ M 5 s pomen-skim prehodom kakor rom. **mesto-* „Eiche“ > germ. **mestil-* „Mistel“. Semkaj stavijo tudi sledeče **wīksaⁿn/l-*.

**wīksaⁿn/l-* (*k n* ∞ *l* cf. M 21) „Weichselkirsche“ (> stvn. *wihsel* snn. *wessel-*; slov. **vi[k]sn-ja* [*h ks* > *s* cf. M 41] > *višnja* [*ks* ∞ *sk* IT 101, *n* ∞ *o* M 18, 21] rom. **vīscj-* > ital. *visciola* etc. REW 1433) < **w-īksaⁿn/l-*, q. v. s. v. **wīks-*.

† Cf. *z l* ∞ *n* M 21 eventuelno semkaj spadajoče gr. **φοπλ-* > *βπλον* „outil > arme“.

†† K **wīks-* > **wīsk-* morebiti frc. *gui*, če iz **guis* < **wīsko*?

††† Disimilirano *κί-χ[λ]ή-λα*, *ι-χ[λ]ά-λη*?

**wiksū-* „Eingeweide“ (> gr. ἰξός „défaut des côtes, flanc“, lat. *viscus*† „Eingeweide“) < **wikts-* (*ts* ∞ *st* M 7) lat. gloss. *vistilia* „Eingeweide“ < **w-i-ks's-* : **i-ks-l* > lat. *ilia* „Weichen, Unterleib“ < **i-gts-* (*ts* ∞ *st* M 7) **gast-*

: gr. γαστήρ „ventre, estomac“.

**wikpo-* „Pferd“ (> gr. ἵππος, ἵκκος) < **w-i-kp-*

: kelt. **kapp-* > sir. *capall*, kymr. *ceffyl* (*pp* ∞ *b*) gall. *Ca-ballos*, gr. καβάλλης, lat. *caballus* (*a* ∞ *ū*) slov. *kobyła* (*l* ∞ *n* M 21) lat. *cabōn-*, **kabn-* > slov. *kon-jb*.

**wintru-* germ. „Winter“ < **w-e-nt-r-* (*e* ∞ *a* BA § 3716; *r* ∞ *0* M 8 in *t* ∞ *d*)

: etrusk. ἄνδας βορέας Hesych., bask. *(*w*-)*e-ndur* > *edur* „Schnee“ *z nd* > *d* kakor germ. **gundu* > bask. *gudu* Uhlenbeck Beitr. vgl. Lautl. bask. Dial. 52.

**wipno-* „Ofen“ > gr. ἰπνός > Ἐφ-ιπνος, ἰπνός (*i* ∞ *u* A 299) pr. *wumpnis* „four“ > *umnōde* „boulangerie“ < **w-u/i-pn-* : **u-phn-* > germ. **ūfna-* id. (*p(h)* ∞ *b*)

: gr. βαννός „fourneau“, βάνανσος „ouvrier travaillant au feu“.

wis got. „γαλήνη“, gr. ἰσος γαλήνη Hesych. < **w-ĩ-ts-*

: onomatopoet. **tš(w)* > bask. *i-cho!* „silence!“ *i-sil i-chil* „se taire“, lat. *sileo*, got. *ana-silan* „verstummen“, gr. σιγή „silence“, σ(ι)ωπ- id. (: ὅπ-α „voix“) etc.

**wisuland-* „Wisent“ (> stvn. *wisunt*, ὀβισανδος, pr. **wisand-br-* > *wissambris*) < **w-i-su/an-d-* < **w-ĩ-sōn/ⁿ* M 18, 21 (cf. gr. **ῥισωⁿ(-i)* „juvenca“ > *ῥίω*, Ἰώ, Ἰων) *z'd-formantom* (kakor v *simila* : *σειμ-δ-αλις*, *σάμβαλον* : *σαμβ-δ-αλ-* > *σάνδαλον*, *μούκηρος* : *ἄ-μύγ-δ-αλος*) *iu dalje s* (*t*)*s* ∞ *st* M 7 k

: **stun-br-* > lit. *stuñbras* (*st* ∞ *dz* IT 113; *u* ∞ *a* BA § 3716) slov. *zobr̃e* : karata *zini* „Kuh“ etc. M 5.

**wīser-* gr. (> ἱέραξ, βείραξ) „autour“ < **w-īser-* (*i* ∞ *ai* BA § 3716, *s* ∞ *ss* VZ 266) αἰσάρων (< **ἄ-ῥισσάρων?*) „εἶδος ἱέρακος“ Hesych.

: etrusk. *aesar* „deus“ (*ai* ∞ *ĩ* ∞ *a* Lattes Rendic. Ist. Lomb. II 41, 373 etc.) gr. ἱερός ἱερός „sacré, saint“, etrusk. **asr-* > ἱερακος „ἱέραξ“ Hesych. *s s* > *0* l. c. 46, 367 kakor v etrusk. **Caisr-* > *Cisra* :

† K *ks* ∞ *sk* cf. IT 101 in gr. ἱξάλος „épith. de la chèvre sauvage“ : ἱσκαί . . . αἰγίαι μῆλωται Hesych. (: assyr. *šaqqu* „Sack“?).

Caere ((a)i ∞ u M 16) **a-cusl-* > **Αγυλλα*; ker leži *Caere* „auf . . . Tuffhügel“ PW Realenc. s. v. 1282, najbrže h kar. *γισσα* „λίθος“, *Κισσος* etc. Sundwall ENL 107, bask. *-kaitz* „Fels“ etc. BA § 72, gr. *κίσ(σ)ηρις* „pierre ponce“.

**wīš(a^x)-* „nympha“ > slov. **vixla* > *vila* (kakor *ži[x]la* : lit. *ginsla*) spada z *ī* ∞ *ō* M 16 k balt. **wōšū* (k *n/l* ∞ *o* cf. M 18, 21) „junge Frau“ > lit. **wuošw-jē* > *úošvė* „Mutter der Frau“ (*ō* ∞ *o* VZ 266; *š(š)* ∞ *kš* M 10) kelt. **wokšwij-* „nurus“ > kelt. dij. **gwox[w]id-* > kymr. *gwaudd*, stkorn. *guhīt*, bret. *gouhez* PE 18 (-*ū* < *ō* ∞ *or* > *ōr* M 8) lat. *voxor* [*v*]*uxor* „die rechtmäßige Frau“ < **w-ā^x-kš-†*

: gr. **καśś-* > *κασι-γνητος κατι-γνητος* „frère“. — Iz **wīš(a^x)-* „nympha“ z *vūμφη* > *νυμφόσσα* = *nevēsta* > *nevēstka* „Wiesel“ Schrader Reallex. s. v. Wiesel tudi germ. **wisulōn-* „Wiesel“, gr. **α-φισ(ε)λ-* > *αἰλονρος αἰλονρος* „chat, chatte“. K semasiologiji cf. morebiti tudi slov. *las-i-ča* „Wiesel“ : etrusk. *lasa* „Jungfrau > dienende Gottheit“.

**wīd-* > kelt.-germ. **widu-* „Wald, Holz, Baum“, gr. **φίδā* > *ιδη* „forêt, bois de construction“ (*ī* ∞ *ei*) kelt. **weid-* „wild“ (> ir. *fiad* „Wild“, kymr. *gwydd* „wild“, stkorn. *guīt*, bret. *gouez*) < **w-ī-d-* < **w-ī-bd-* (kakor *σίδη* < *σιβδη*)

: gr. -r-Plural *βδαροι* *δρῶες* . *δένδρα* Hesych.††

§ 7. Na podlagi vzgledov pod § 6 se sme primerjati **wena/et-* : **anət-* „Venet > Slovan“ z alarod. **ant(h)-* „človek“ (v predgrk. *ἄνθρωπος*, predhethit. *antuḥš-* id.) PE 9, vendar je slov. **ant-* v **Αντις* ter slov. > ags. *ent*, nvn. dij. *enz* „Riese“ najbrže še le slov. analogična stavčnofonetična tvorba iz **wānt-* < **wānt-* < **wanət-* (kakor *vosa* > *osa*, *vqṣ* > *qṣ* etc.) in **wanət-* se loči od **wena/et-* : **wenət-* > slov. **wēnt-* le po *a* ∞ *e*. Zato tudi ne spada venet. **wen-* v *Veneti* k **wen(n)-* v raet. *Venostes Vennonetes* „Alpenvölker“ Krahe

† **kš-* „nympha, junge Frau“ iz **ka^xš-* „jung“ v etrusk. *husr-nana* „juvenilis“ (: gr. *νάννος* „nain“?), *hušīur* „Junge“ (*h* < *χ* < *kh* ∞ *k* in (*t*)*š* ∞ *št* M 7) gr. *κέστωρ* „νεανίας“ > *Κάστωρ*, lyk. *w-a-ks-* > *wazz-* „Adoptivsohn?“.

†† *wī-* v germ. **wīkōn* „Woche“ < **wī* „2“ + **kā* „5“ : (*o* ∞ *r/l* M 6, 8, 15) **ka-wir-* „7“ > gr. *καιρός* id., etrusk. *Cael-ius* „September“; **wir* „2“ = bask. *bi(r-)* id. in **kā* „5“ z *ā* ∞ *ī* M 41 k etrusk. *ci* „5“ VZ 309, VZf 131, cf. tudi etrusk. *Ciarthialisa* CIE 428, če *Ci* . . . = *Pom* in če *Pom* k *Pomp(-t)-* < osko-umbr. **pompe* „5“.

Alt. balkanillyr. geogr. Namen 102, ker se ta **wen(n)-* iz **w-enn-* ne da odcepiti od raet. **enn-* v *Αἶνος Aenus* "Eros, in „Inn“ in dalje od predrom. *venna* (Gall.) „Schleuse, Mühlgraben“ REW 9201. Venet-vežejo sicer tudi z idg. **wen-* > stvn. *wini* „prijatelj“ etc., tudi avest. *vąθva-* „Schaar, Herde“ bi prišlo pri eventuelnem idg. izvoru korena **wene/oāt-* : **wonāt-* (> slov. **wānt-* > **[w]ānt-*) v pošteev, vendar je radi predidg. porekla venetskega jezika, na kojega se je vlegla centralnoidg. plast Schrijnen MSLP 23, 59, **wen(e/a)t-* **wenāt-* > bsl. **wěnt-* ∞ **wanāt-* > bsl. **wānt-* > slov. **[w]ānt-* najbrže sorodno s pribalt. *Obéltau*, ki jih omenja Ptolem. III 5, 10 in kojih ime tiči tudi v zapadnoslov. *Velti Veleti Veletabi* (< slov. **Veltēbi*; komaj < **Veltovel*) *Velatabi* etc. > vn. *Wilzi* (s z < t Brückner Slavia III 196). To ime se stavlja k predbaltoslov. **walelāt-* > **wā/ēlt-* „Riese“ v stcsl. *vlātъ*, rus. *veletъ volotъ*, polj. *wielot* in je po pomenu identično s predbaltoslov. **wenāt-* > **wēnt-* „groß“ v slov. komparativu **vēt-jъ* „größer“; k *-ēn-* iz *-en-* cf. rastoči naglas v shr. *věče věc*, slov. *věč*, let. *Veñta* „Velikaja“ = lit. *Veñtą* (k let. ~ = lit. ~ iz idg. ~ cf. Oštir Baltoslov. metatonijska, Znanstv. društv. za humanist. vede II 55 sqq.), *Až-vinčei Buga Rocz.* slaw. VI 27 sq.

Predno preidem na predbaltoslov. menjavanje *n* ∞ *l* v **we/ane/alat-* „groß“ > *Veneti* etc. : **wanāt-* > baltoslov. **wānt-* > slov. **[w]ānt-* > *Αντες* etc. ∞ **we/alāt-* > baltoslov. **wē/ālt-* > *Obéltau*, stcsl. *vlātъ*, polj. *wielot* etc., opozarjam še na to, da je pri tej razlagi imen *Venet-* : *Ant-* in *Velt-* podana ne le etymologija (: predslov. **věl-(t)-* „groß“, **vēn-t-* id.), ampak nadalje tudi *e* ∞ *a* v *Venet-* : *Ant-* kakor v *wielot* : *vlātъ* in slednjič možnost izvajanja narodnih imen *Veneti* : *Antes* : *Veltai* iz skupnega predbaltoslovanskega imena Venetov **We/ane/a/āt-* ∞ **We/alāt-*.

K *n* ∞ *l* na predbaltoslov. ozemlju cf. balt. > lat. **sū-can-* > *sucinum* „Bernstein“ ∞ balt. > aegypt. *sa-cal* id. (: predlit. *gentāras* id. etc. M 51 sq.); predbaltoslov.-germ. **nāw-t/d-* „Vieh > pecunia“ > let. *naūda*, germ. **nauta-*, slov. *nut-* (z *w* ∞ *m* BA § 224 cf. morebiti slov. **nāmt-* > **nqt-†* ?) ∞ predgrk. **λαf-* > *λαισήιον* „βούς“ v pomenu „Schild“ (z *w* ∞ *p(h)* M 33 semkaj predskyth. *ἀ-λείφα* · *βούς* M 10); predgrk. *βόνασος* „taurus indomitus“ ∞ *βόλινθος* M 21; predlat. *minium* ∞ predgrk. *μίλτος*; lyd. *ἀγρεών* „Hurenhaus“ ∞ predgot. *aglaitei* „Unzucht“; predgrk. *Μιν/λόαι*, *Ἰήνυσος* ∞ *Ἰάλυσος*; predlat. *cabōn-* ∞ *caballus* = predslov. *ko[b]n-jъ* ∞ *kobyła* z *ǣ* ∞ *ŭ* BA § 3716; predgrk. *χάρθων*

† Cf. eventuelno tudi lit. **namtā* > *mantā* „Schatz“.

∞ $\kappa\alpha\nu\theta\acute{\eta}\lambda\iota\omicron\varsigma$, $\zeta\alpha\nu\nu\theta\acute{\iota}\delta\epsilon\varsigma \infty \zeta\alpha\kappa\epsilon\lambda\tau\acute{\iota}\delta\epsilon\varsigma$; predlat. *caupōn* - ∞ predgrk. $\kappa\acute{\alpha}\pi\eta\lambda\omicron\varsigma$; liby. "Αβεννα ∞ 'Αβίλνξ „Ximiera“ etc. IT 87 sq. in M 21, h čemur še cf. bask. *untze* ∞ *ultze* etc. Uhlenbeck Beitr. vgl. Lautl. bask. Dial. 50.

Na podlagi teh vzgledov ni izključeno, da se menjava $*wa^n$ „groß“ v femin. $*wa^na^{\theta}$ -t- (> slov. komparativ *vet-jb*, *Veneti*, slov. $*[w]ānt$ - > "Αντες) glasoslovno z $*wa^l$ - id. > slov. *vel*- „magnus“ in femin. $*wa^l\theta$ -t- v slov. *vo/elte* „gigas“, *Οθέλται*. Ta $*wa^l$ - se ponavlja v staroevrop. > kelt. $*wlat$ - > ir. *flaith* „Herrschaft“ ($t \infty d$) predgot. *waldan* „walten“ = predslov. *vold*- id., predlat. *valeo* „bei Kräften sein“; ker se pojavlja isti $*wa^l$ - tudi v bask. $*wal$ - > *al* (k *w*- > *l* cf. zgoraj⁴) „pouvoir“, ni nemogoč staroevropski = predidg. izvor tega korena. Poleg tega nahajamo na podlagi staroevrop.-prednjeazijatskega *w* ∞ *h* (< *j* ∞ *f* < *ph*) — h čemur lyk. *uhe* ∞ *uwe*, *wātā* ∞ *hātā*, etrusk. *Ve[r]sta* ∞ *Horsia* > *Horchia* „Göttin des Herdfeuers“ (: etrusk. *verse* „ignis“) etc. M 47 cf. — še bask. $*han$ -t- > *hand-i* „groß“ iz $*phan$ -t- čez $*fant$ -, čemur odgovarja s *f* ∞ *j* > *h* > *w* predbaltoslov. $*wa^n(a^x)t$ - id.; k *p(h)* ∞ *w* cf. obširno M 33 sqq., kjer se med drugim predslov. $*vet$ -jb „größer“ primerja z illyrothrak. $*pent$ - > *pet*- „maior“. Poleg predslov. *p* ∞ *w* v *Pulpudeva*: *Plovdiv*, *Καρπάτης*: *Chervat* etc. PE 10 cf. še predslov. *Spali* > (*b*-) *spolin* „Riese“ < $*tspal$ - ∞ $*stwal$ - (k *st* ∞ *ts* cf. predslov. *tovaristj* ∞ *tovarisj* „Herdgenosse“ etc. [< predskyth. $*Ta\omega\alpha^i$ -t- > *Taβiti* „Εστίν“] M 47) > *stwol-in* id.

Pred *n* prehaja v staroevropsčini *p*- asimilatorično tudi v *m*-, h čemur M 7 *cybindis* > *κῑμινδῖς* etc. cf.; torej poleg $*pa^n$ -t- „groß“ ∞ $*pha^n$ -t- > $*f/ha^n$ -t- : $*ja^n$ -t- > $*wa^n$ -t- tudi $*ma^n$ -t- < $*pa^n$ -t-, ohranjeno v etrusk. *mant-isa* „additamentum“, predkelt. $*man$ -t- > ir. *méit* „Größe“ — cf. tudi bask. *handi-mandi* „les magnates“ s *ph* > *f* > *h* ∞ *p* > *m* kakor v $*p(h)unn$ - > *fuin hun* ∞ *muñ* „moelle“? —, predalb. *ma me* „mehr“ etc. BA § 183. Pod tem vidi-kom ni nepričakovano poleg predbaltoslov. $*wa^n(a^x)t$ - „magnus, Venetus“ tudi $*ma^n(a^x)t$ - id., torej tudi ne predbaltoslov. $*Men\theta$ - > $*Mēnt$ - „Venet“, ohranjeno morebiti v balt. aestuarium *Mentonomon* nomine Plin. 37, 35; predbaltoslov. $*pa^n(a^x)t$ - > $*ma^n(a^x)t$ - ∞ $*wa^n(a^x)t$ - odgovarja glede *p* ∞ *m* ∞ *w* popolnoma predslov. $*k\bar{a}/\bar{u}p\bar{i}r$ „εἰδωλον“ > *ka/yp\bar{i}r* ∞ $*k\bar{a}um\bar{i}r$ - > *kumir* ∞ $*k\bar{a}w[\bar{i}]r$ - > *kur-il* ∞ *kurēl* ∞ *kurēl* etc. PE 27 ter predalb. *karp* „skala“ (> *Καρπάτης*) ∞ predalb. *karm* id.

[†] Cf. eventuelno *Έρετοι* poleg *Veneti* kakor lyk. *hātā* : *wātā*; seveda ni izključen še le grški *h*- < *f*-.

∞ predslov. *Chervatē* (< *Καρπάτης* PE 10). Primerjaj še illyrothrak. *Τιβίσκος Τιβήσας* ∞ *Τιμήσης* ∞ *Tiviscus*, *Δάβαρος* : *Δάμινον* : **Δaf-* > *Δαβρινον*, *Δα[ʃ]ώνιον*, *Σαπαῖτοι* *Σαπαῖκή* ∞ *Σαμαῖκή* ∞ *Σά[ʃ]ῶι*; *Δράβησχος* ∞ *Δράμα* ∞ *Daravescos* etc. IT 103. K *m* ∞ *w* pr. morebiti tudi **im-* ∞ **rw-* v slov. *imъb* ∞ *ivъb* „Reif“ iz **imi*ⁿ- (ⁿ ∞ *n* M 18, 21) **imn-* > baltoslov. **in-* > lit. *įnis*, slov. *inъb*.

Résumé:

Slav. *qt-* (> **Antes*, wgerm. **ant-* „Riese“ [ⁿ > ags. *ent*, nhd. d. *enz*]) steht für **vqt-* wie *qsъ*, *osa* für *vqsъ*, *vosa* und **vqt-* aus **wānt-* < **wanāt-* ist auf Grund des alteurop. Vokalwechsels *a* ∞ *e* ∞ *ə* identisch mit *Veneti*, dem voridg.-illyr. Volke zwischen den Karpaten und dem Baltikum, das von den eingewanderten Baltoslawen und Germanen bis auf den Streifen um den Fluß Weichsel indogermanisiert wurde. Slav. *Visla* wird mit dem mythischen Bernsteinfluß *Ἡρ-ι-δανός* — einem gall. Worte wegen **Hq-* < **ʃʃʃaq-* < **webar-* : kymr. *gwefr* „Bernstein“ — identifiziert, dies wegen *Visla* = *Weichsel* < **wiksl-* < **wiskl-* (cf. lat. *Visculus*) < **wī-skl-*, dessen *-skl-* zu balt. > aegypt. *sacal* „Bernstein“ gehört und dessen *w-ī-*Präfix in den alteurop. **w-ā-*-präfigierten Wörtern (§ 4 ff.) wiederkehrt, insoweit nicht der in Anmerkung⁴ behandelte alteurop. Schwund des anlautenden *w-* vorliegt. Wegen des alteurop. *n* ∞ *l*-Lautwechsels § 7, S. 71 wird *Veneti* weiter zu vorslav. **welāt-* > **wēlt-* > westslav. d. *Veltěbi* — dessen völker-namenbildendes *-ěb-* (wie in *Dudlebi*, slav. > langob. *Anthaib*) aus *-a-ib-* in sicil.-thrak. *-ib-* S. 48 wiederkehrt — gestellt und **wel/ane/āt-* in *Veneti-Antes* ∞ **welāt-* in *Veltěbi* mit vorslav. **wenāt-* > **wēnt-* > *vēt-* „groß“ ∞ **wel-* in *vel-* „magnus“, **wel/ālāt-* > **wē/ālt-* > *vel/oltē* „gigas“ verglichen.

Prvi nosilci etničnih imen Srb, Hrvat, Čeh in Ant.*

Dr. Niko Zupanič.

Kje in kdaj so postali Slovani, kje je ležala slovanska pradamovina? Vsekako do danes ni dokazan avtohtonizem Slovanov na ozemlju med Vislo in Dnjeprom ter severnim lokom Karpatov. Pač pa se lahko trdi na osnovi prvih pisanih poročil o Slovanih, da so oni pred svojim razhodom na zapad, jug in vzhod živeli na omenjenem terenu, za katerega se ne ve za gotovo, če je bil domovina Praslovanov, pač pa nepobitno domovina Protoslovanov.

Soglašam se z L. Niederle¹om in drugimi odličnimi zastopniki slovanske paleoetnologije, da so Srbi, Hrvati in Čehi po krvi in jeziku del Slovanov, ki so v davnini, še pred našo ero, stanovali v protoslovanski domovini izmed Visle in srednjega Dnjepra. Že Protoslovani so se razlikovali neposredno pred svojim razhodom na tri grupe: zapadno na Visli, vzhodno ob Dnjepru, in južno, ki je bivala izpod obeh prvih, oslanjajoč se na severni lok Karpatov. Predniki današnjih balkanskih Slovanov so se nahajali v južni in Čehi v severo-zapadni skupini, kamor spadajo še danes.

Okoli začetka krščanske ere zapaža L. Niederle¹ prve simptome ekspanzije Slovanov, v III. in IV. stoletju je sledila migracija v velikem stilu a v dobi od V. do VII. stoletja so zavzeli slovanski narodi svoja nova sedišča, daleč od svojih centrov v domovini Protoslovanov. Pri preseljevanju slovanskih narodov v glavnem ni zapaziti perturbacij, ker sedanji slovenski svet, raz-

* Predavanje na III. kongresu Internacionalnega Antropološkega Instituta v Amsterdamu, dne 23. sept. 1927. (Lokal: Petit amphitheatre de l'Institut Colonial.)

¹ L. Niederle, Les origines du peuple Tschéco-slovaque. (Institut International d'Anthropologie, II. session. Prague, 14—21 sept. 1924, pag. 241—247.) Paris 1926.

prostrt na ogromnem prostoru izmed Adrije i Tihega Oceana, predstavlja organski proširjeno domovino Protoslovanov, ki je ležala med Vislo in srednjim Dnjeprom. Na svojem starem mestu, v zibeli Slovanstva so ostali Poljaki in del Rusov, medtem ko je ostanek zapadne grupe prekoračil Vislo, zavzel vzhodno Germanijo tam do reke Saale in srednjega Mena. Južna grupa pa je prešla preko Karpatov, zavzela je Dacijo, Panonijo, Norik in Balkanski polotok. V novi sredini in pod novimi vplivi iz sosedstva so se razvili iz južne grupe Protoslovanov: Srbi, Hrvati, Slovenci in Bolgari.

Historičar Jordanis, ki je živel okoli polovice VI. stoletja po Kr., pripoveduje o Slovanih (Venetharum natio), da so bili razdeljeni na številna plemena, ali da so se v glavnem delili na dve skupini: na *Slovene* in *Ante*. Sloveni so stanovali na prostoru od Visle do močvirja pri Oseku (lacus Mursianus), na vzhodu do Dnjestra in do mesta Novietunensis (civitas Novietunensis), koje je ležalo blizu dunavske delte. Med Dnjeprom in Dnjestrom so bivali Anti, ki so od časa do časa živeli s Sloveni v neprijateljskih odnošajih. Paleoetnologa C. Zeuss in W. Tomaschek sta mišljenja, da so Srbi in Hrvati predstavljali v etnološkem pogledu dve antski plemeni, ki sta okoli leta 600. zasedli Ilirik, drugi pa sodijo, da so bili Anti predniki današnjih Rusov ali pa vsaj Malorusov (M. Hruševsky).

Nimam tu namena da diskutiram o zgoraj navedenih nazorih, ampak trdim, da prvobitni nosilci imen Srb, Hrvat, Čeh in Ant po svojem izviru sploh niso bili Slovani, ampak da so došli med Slovane od istoka, iz Azijske Sarmatije. V masi slovanskega ljudstva so ti osvajači izgubili v glavnem svoj prvotni jezik in druga etnička obeležja, ali so dali izvesnim delom Slovanov začetke plemenske in državne organizacije. To sem opravičan trditi iz razloga, ker zgodovina odreja okoli začetka krščanske ere Srbom, Hrvatom. Čehom in Antom bivališča na istočni strani Azovskega morja, daleč od istočne meje slovanske pradomovine. Še pri koncu prvega tisočletja po Kr. so segali vstočni Slovani na jugovzhodu v masi samo do levih pritokov Dnjeptra, Psiola in Sosne, tako da so bili še stotine kilometrov oddaljeni od Dona,² a še dalje od Kubana.

² Primeri zemljevid: VYCHODNI SLOVANÉ na konci I. tisočletja po Kr. (L. Niederle, Slovanské Starožitnosti, oddil II, sv. IV.) Praga 1924.

Srbe omenja prvi C. Plinius S., ki je živel v I. stoletju po Kr., na vzhodni strani Azovskega morja, med plemeni okoli Kimerijskega Bospora.³ Teško je točno odrediti bivališče Srbov, ali verjetno so bivali na srednjem toku Kubana. Njihovi vzhodni sosedi so bili Zinchi (Zigi), katere se smatra za praočete Čerkesov. Za tako lokalizacijo Srbov govori tudi etimološko značenje imena Srb, ki se da najlažje razložiti iz jezika kavkaških aborigenov, namreč iz govora Lezгийcev, ki niso ni Indoevropljani, ni Semiti, ni Mongoli, ampak spadajo v alarodsko rodbino. Ime *Serbi* je najverjetnejše sestavljeno iz korena **sur* (*sar, ser, sir, sor*) »človek« in pluralnega sufiksa — *bi*. Torej bi značilo *ser-bi* = ljudje, narod.

Ime Hrvat se prvič javlja vdolbeno na kamnih v mestu Tanaisu (*ΧΟΡΥΑΘΟΣ, ΧΟΡΟΑΘΟΣ*) v II. in III. stoletju po Kr. r. na ozemlju Azijske Sarmatije. Zato se more misliti, da so Hrvati živeli takrat nekje blizu Srbov, morda izmed dolnjega Kubana in najzapadnejšega dela Kavkaza. Tam so namreč sedeli v sosedstvu Čerkesov *Harimati* Helanikosa, kar se lahko po alarodskih glasoslovnih pravilih izgovarja kot Harivati, kar bi dalo slovanski *Horvate*.⁴

Ime *Čech* antični pisatelji niso zabeležili tako točno kakor ime Srbov in Hrvatov iz razloga, da so Grki tuja imena pogosto pokvarjeno zapisovali, ako se so glasila eksotično za njihovo uho in neprikladno za njihovo ortografijo. Z druge strani se je moglo ime *Čech* od antične dobe do danes spremeniti po glasoslovnih pravilih slovanskih jezikov. Verjetno se krijejo prvotni nosilci imen *Čech* v imenu *Cisi* ali *Cissi*. Prvič jih omenja v I. stoletju po Kr. Pomponius Mela⁵ na vzhodni strani Azovskega morja (Maetis) v sosedstvu Antov, Amazonk, Ahajcev in Čerkesov (Cercetae). Izgleda da so *Kise* in *Ante* vezali izvesni bližji odnosi, ker jih piše P. Mela kot en narod, *Cissi-*

³ C. PLINII S., *Naturalis historiae*, lib. VI, 19: A Cimmerico accolunt Maetici, Vali, Serbi, Serrei, Szici, Gnessi. dein Tanain amnen gemino ore influentem incolunt Sarmatae Medorum, ut ferunt, suboles, et ipsi in multa genera divisi. (Edit. C. Mayhoff, Lipsiae MCMVI.)

⁴ N. Zupanič, *Harimati*, (Etnolog I, 134.) Ljubljana 1927.

⁵ POMPONII MELAE, *Chorographia*, I, 13: super Amazonas et Hyperboreos Cimerii, Cissianti, Achaei, Georgii, Moschi, Cercetae, Phoristae, Rimphaces...

anti. Malo kasneje čitamo o Kisih pri C. Pliniju S.⁶ in to zopet kot o sosedih omenjenih kavkaških plemen: Antov, Georgov in Amazonk, ki so bivala na kaspijski strani Ciskavkazije. Druge varijante istega imena se nahajajo v kodeksih Plinija samega,⁷ namreč *Szici* ali *Cizi* (*Cizici*, *Zizici*, *Zici*, *Cizimeni*). Kot sestavni del etničnega imena Sedochezi se javlja oblika *Chezi*.⁸ Na itinerarju TABULA PEVTINGERIANA, ki je bila narejena v II. stoletju po Kr. in dopolnjena v dobi od IV.—VI. stoletja, nahaja se zabeležen narod CHISOE v sredi med *Psaccani* na LACUS SALINARUM in plemenom *Nardani* (*Vardani*). W. Tomaschek⁸ je mnenja, da so vse te oblike varijante istega imena in da so *Cisi* (*Chisce*, *Chezi*, *Cizi*) stanovali v današnji Kabardi v Kavkaziji. Isti avtor smatra Kize za čerkesko pleme. V porečju gornjega Kubana, ki je blizu Kabarde, je treba iskati Ptolemejeve *Zinche* (*Ζινχοι*), ki jih I. Marquart⁹ identifikuje s *Szici* = *Zici* = *Cisi* = *Zigae*. Morda ima Marquart prav; no, dalo bi se pa pomisliti tudi na možnost, da so *Zinchi* (*Zilchi*) in *Cisi* predstavljali dve bližnji plemeni istega naroda. Ime *Zinchov* se spominja še pri Prokopiosu v VI. stol. v primorju severozapadne Kavkazije (*Ζηχχοι*) in istotam pri Konstantinu VII. Porfirogenitu v X. stoletju (*Ζιχοι*, *Ζιχια*). Ime srednjeevropskih Čehov, t. j. Čehov v porečju Labe (*Cichu*) je prvič zabeleženo leta 805. v *Annales Tiliani*, zatem pa okoli polovice X. stoletja v legendi Sv. Václava (*Česi*, v *Čechach*, *knjaz česki*).

Ako se pomisli, da stara narodna imena značijo »ljudje«, potem bi se dalo ime *Čech* razložiti ravno iz alarodske kavkaške, namreč iz lezgijske besede *čih* »homme, Mann«, s katero je brez dvoma sorodna tudi kabardinsko-čerkeska beseda *c'ychu* »človek«. Ker pa še nimamo historične gramatike kavkaških jezikov, je težko dokazati pravilnost organske zveze med antičnim imenom *Cisi* (*Cissi*, *Chezi*) in slovanskim *Čech*. Vsekakor se je mogla po glasoslovnih pravilih slovanskih jezikov razviti

⁶ C. PLINIUS S., *Naturalis historia*, VI, 35: Ultra eos plane iam Scythae, Cimmerii, Cissi, Anti, Georgi et Amazonum gens, haec usque ad Caspium et Hyrcanium mare. (Edit. C. Mayhoff, vol. I, Lipsiae MCMVI.)

⁷ C. PLINIUS S., *Naturalis historia*, VI, 19, (edit. Mayhoff).

⁸ W. Tomaschek, *Cizi*. (Pauly-Wissowa, *Realencyclopädie der classischen Altertumwissenschaft*. III, pag. 2309.) Stuttgart 1899.

⁹ I. Marquart, *Osteuropäische und ostasiatische Streifzüge*, pag. 55. Leipzig 1903.

iz imena Kis (Chez) oblika Čbsz. Po K. Oštirju¹⁰ bi ime Čech verjetno izhajalo iz alarodskega korena *keks ali *kēks »juvenis«; reduplikacija ima analogijo v predlit. kēkše »meretrix« in brez reduplikacije v pelazgijskem *χάσσα* mladenka > blodnica. Prehod kš v ch je kakor iz predslov. *pbl-ch*: *pels*, *μω-ξός*. Sem spada tudi štajersko slovenska beseda čeh »deček«.

Za Ante se je mislilo, da so se pojavili v zgodovini šele v drugi polovici IV. stoletja po Kr., in sicer v borbah z gotskima kraljema Hermanarikom in Vinitarjem, kateri poslednji jih je neposredno po prihodu Hunov (376) po hudih borbah obvladal. Na Vinitarjevo povelje je bil usmrčen Boz, voditelj Antov, skupno s svojimi sinovi in 70 prvaki svojega naroda. Ali Ante omenjata, kakor smo že zgoraj navedli, že POMPONIIUS MELA in C. PLINIUS SECUNDUS, in sicer v Kavkaziji, v sosedstvu Kisov in Amazonk. V dobi od IV.—VI. stoletja so Anti bivali med Dnjeprom in Dnjestrom skupno s Slovani, katere so si podvrgli in se pri tem kot malobrojna gospodujoča kasta najbrž do tedaj etično prilično izgubili. Prvobitni Anti pa živijo še danes (Andi, Aenti, Andalal) ob gornjem toku reke Koisu v istočnem Kavkazu ter govorijo lezgijsko narečje. Ime naroda Anti se da objasniti iz čerkeske besede *and* »narod«, ki je sorodna s hetisko *antuhš* »človek«.

Dejstvo, da so Srbi, Hrvati, Čehi in Anti v zgodovini prvič nastopili v področju Kavkaza, pokazuje, da ti narodi niso bili slovanskega pokolenja, ampak da so bili poslovanjeni v Evropski Sarmatiji ali pa šele v porečju gornje Odre in Labe. Predhodno se je seveda morala izvršiti emigracija navedenih narodov iz Kavkazije v domovino Protoslovenov, kjer so došljaki iz raznih delov slovanske mase ustvarili prve politične organizacije, dali tem skupinam svoja imena in so pri tem svoj gospodujoči položaj poplačali z izgubo svoje prvobitne etnične individualnosti.

Résumé.

Dans la conférence ci-dessus, écrite en slovène, M. Niko Zupanič étudie le problème qui étaient les premiers

¹⁰ K. Oštir, K predslovanski etnologiji Zakarpatja. (»Etnolog«, I, str. 11, 12.) Ljubljana 1927. — Idem, Alarodica. (»Razprave«, I, str. 299.) Ljubljana 1923.

porteurs des noms ethniques de Serbes, Croates, Tchèques et Antes. Jusqu' à présent on considérait comme tout à fait naturel que, depuis le commencement, les porteurs de noms Ante, Tchèque, Serbe et Croate étaient, d'après leurs langue, des Slaves, mais M. Niko Županić essaye de prouver que les premiers porteurs de ces noms ethniques étaient des aborigènes caucasiens de la famille alarode.

D'après Pomponius Mela, Pline et Ptolémée, on peut dire que ces peuples vivaient, au Ier et au IIe siècle après J.—C., dans la Sarmatie asiatique, dans l'angle entre la côte orientale de la mer d'Asov et la crête du Caucase occidental. L'auteur a aussi expliqué les noms du caucasien: d'après Županić *Ser-bi* vent dire »les gens, le peuple«, *Čech* »le peuple« et *Ant* (en circassien and) aussi »le peuple«, ce qui certifie que les noms ethniques que les peuples se donnaient eux-mêmes, signifiaient en général »gens« ou »peuple«.

KRONIKA, REFERATI IN KRITIKE.

O novih pridobitvah, delu in potrebah kr. etnografskega muzeja v Ljubljani.

Izmed nanovo pridobljenih etnografskih muzejskih objektov je gotovo najvažnejša pridobitev zbirke slovenskih ljudskih melodij, ki jih je zbral še pod Avstrijo osnovani državni odbor za nabiranje narodnih pesmi in ki je nabral vsega skupaj kakih 11.000 pesmi iz skoro vse Slovenije. Zbirka se je na prošnjo muzeja in s posredovanjem velikega županstva v Ljubljani ter ministrstva prosvete prevzela od zadnjega predsednika odbora, vodje konservatorija g. M. Hubada, in se prenesla v etnografski muzej. Ta je imel, kakor že poročano v lanskem »Etnologu«, že poprej malo zbirko slovenskih ljudskih pesmi od konca XVIII. stoletja dalje; fonograf in mal fonografski arhiv; s pridobitvijo te velike in obširno zasnovane zbirke pa je delo za nabiranje in izdajanje te panoge našega folklorja stopilo v čisto novo fazo. Zbirka se je pregledala; urejena je po snovi in često tudi z ozirom na etnografsko enotno ozemlje razdeljena, vendar pa jo bo treba, preden se končno veljavno redigira za etnografsko zasnovano izdajo, še izpopolniti z večjim številom primerov iz primorsko-goriško-vipavskega in notranjskega ozemlja ter primerov iz Prekmurja in tudi še Koroške. Muzej je zaprosil v to svrhu pri osrednji vladi za večjo vsoto za dovršitev zbiranja in za redakcijske stroške. Od nakazila te vsote je vse odvisno, kdaj bo mogoče začeti zbirko

izdajati. Načrt izdaje in sistem po etnografskih vidikih sta že določena.

Kar se tiče novih pridobitev za zbirko noš iz Jugoslavije, je muzej stremel v prvi vrsti po tem, da kompletira koroške in primorske noše in jih razstavi. Žal, apeli na javnost, naj bi se muzeju darovala ziljska in tržaška noša iz kake privatne zbirke, niso imeli uspeha. Ponudniki pa so zahtevali za ti dve najpotrebnejši noši za zaokroženje zbirke noš v muzeju tako ogromne vsote, da jih muzej ni bil v stanu kriti. Mogoče je bilo nabaviti v tej smeri le krasno vezeno »oplečje« (ošpetelj) iz tržaške okolice in dve bogato vezeni peči od istotam. Za ljubeznivo posredovanje naj bo na tem mestu izrečena najlepša zahvala gospe Minki Govekarjevi v Ljubljani. Ugodnejše ponudbe so bile one glede delov noš, ki jih muzej še rabi za kompletiranje zbirke srbskih in hrvatskih noš. Muzej je nabavil od antikvarja hodže Ali Numana iz Skoplja razmeroma poceni zopet nove predmete: 1. »sajo« iz Bukave, 2. sajo iz Brusnika, 3. sajo iz Krstave, vse vezene, vse iz bitoljskega okrožja, 4. sajo iz okolice Skoplje-Kumanovo, vezeno, 5. košuljo iz Sarajeva, vezeno, 6. mahramo iz Trna v bitoljski okoličini in 7. vezeno »keceljo« iz Siska. S temi novo pridobljenimi objekti je stara zbirka noš iz Srbije, ki jo je nabavil pred leti za muzej še g. ravnatelj B. Račič in lani g. Numan, do-

bila že bolj zaokroženo lice in bo v par letih nemara kompletna za razstavo. Kar se tiče hrvatskih noš, je kupil sledeče predmete, ki nadalje kompletirajo zbirko dalmatinskih noš: muzej od I. Grgića iz Šibenika nado: 1. prsluk iz okolice Šibenika, vezen s kiticami, star 60—70 let, 2. kapo iz šibeniške okolice, vezano s kukami, granami in kriyami, 3. opanke iz volovine, iz Tolkave v splitski okolici. K gorenjski noši so se kupili topot zlati uhani »murčki« iz XVIII. stoletja. Poleg tega je muzej nabavil zbirko nad 40 diapozitivov po lastnih fotografijah noš, namenjeno za propagandna in poljudna predavanja, s katerimi išče muzej širjenja zanimanja za narodopisje. Asistent muzeja je imel lani sedem predavanj o narodnih nošah v Ljubljani in na deželi.

Zbirka fotografij in tlorisov naše kmečke arhitekture je malo napredovala od lani, ker država ni muzeju nakazala kreditov za studijska potovanja. Napredovalo je le teoretsko delo v tem pogledu, predvsem primerjalne stilne in etnološke studije. Žal, da delo za spoznavanje primorske in vzhodnejstajerske arhitekture ne more napredovati radi kreditnih neprilik. Tudi glede plastike in pohištja je teoretsko delo napredovalo, tako da bo mogla že ena bližnjih številčk »Etnologa« objaviti daljši študiji o arhitekturi in plastiki v Sloveniji. Kar se tiče novih pridobitev na polju kmečke plastike, treba na tem mestu izreči najpristronejšo zahvalo g. župniku A. Mrkunu (Homec), ki je muzeju daroval lesen, polhromiran kipec Matere božje, ki je nastal koncem XVIII. ali začetkom XIX. stoletja v kamniški okolici. Muzej je kupil več kmečkih keramik iz Dolenjske (Ribnica), ki so originalni pozni primerki te vrste domače kmečke dekorativne

obrti v naši domovini in kažejo neki specifični »dolenjski stil«, kakor je tak kot prehodna stilna niansa označen v študiji o plastiki v lanskem »Etnologu«. Iz žužemberške okolice je muzej nabavil leseno Marijo in Jezuščka, baš tako značilna primerka onega dolenjskega stila, ki kaže pravzaprav še največ slovenskih samosvojih elementov. Od A. Gabra (Ljubljana-Škofja Loka) je muzej nakupil veliko kmečko skrinjo s krasno ohranjenimi »panti«, nastalo v prvi polovici XIX. stoletja v škofjeloškem revirju. Skrinja je zanimiva zato, ker ima intarzirani na prednji strani figuri dveh svetnikov s škofjeloškega znamenjskega stebra. Za zbirko etnografske keramike je muzej od istega nabavil še pet majolik: 1. visoka 23 cm, običajne italijanske oblike XVII. in XVIII. stoletja ima na belem dnu modro, rumeno, črno in okrašto rastlinsko ornamentiko, v srednjem ščitnem polju grški napis, spodaj pa znamko: Callegari, Pesaro. 2. Druga ji je v vsem podobna, le da je za 1 cm nižja. Ti dve majoliki sta bili nakupljeni iz zasebnih zbirk v Železnikih na Gorenjskem. 3. Majolika brez lija, hruškaste oblike, z dolgim, ozkim vratom, visoka 21-6 cm, ima na belem dnu zeleno, modro, rumeno, črno ornamentiko, v sredi pasno podobo žalostne Marije z napisom S. MARIA. Provenienca Tirolska, kupljena iz zapuščine Janeza Šubica v Poljanah. 4. Majolika enostavne valjaste oblike, s cinastim pokrovom, z modro rastlinsko ornamentiko na belem dnu, v sredi slička krajine s stoječim človekom, ki drži sidro v roki. Napis: SPERO MELIORA. Spodaj znamka B (Beyreuth?), v pokrov je vdelana kolajna, ki ima zunaj relief človeka z mečem, ki prisega pred svetnikom na evangelij. Znotraj napis:

G. Z. E.
 Lutherus hat ans
 Licht gebracht Gottes
 Wort aus der finstern nacht
 Darfuer danck Gott die Christlich
 Schaar Weilers erhalten
 Hundert Jahr Gott immer
 dar sein Kirch bewahr
 MartInVs LVtherVs
 TheoLogiae D

Kronogram novca torej kaže na l. 1617. Izgleda, da je majolika nastala ca. l. 1700. Gosp. Gaber jo je kupil iz zasebne zbirke v Sloveniji. 5. Majolika, zelo nizka in trebušasta, 11 cm visoka, na belem dnu zelena, modra, črna ornamentika, v sredi velika rumena roža. Kupljena v Žabnici pri Škofji Loki, tip, kakor je domač na Kvarnerskih otokih.

Kar se tiče kmečkega slikarstva, je muzej dobil v dar od dv. svetnika g. R. Andrejke šest poslikanin, deloma dobro ohranjenih in ikonografski zanimivih panjevih končnic iz Gorenjske, za katere mu bodi na tem mestu izrečena najlepša hvala. Lansko leto se je muzej skupno s slovenskim Čebelarškim društvom udeležil mednarodne čebelarške razstave v Pragi z večjo zbirko fotografij naših panjevih končnic, ki je bila na razstavi predmet živahnega zanimanja in zaslužila pohvalo in odlikovanje. Muzej je dalje nakupil malo zbirko nabožnih slik na steklo iz Dolenjske. Zbirki panjevih končnic in slik na steklo sta tako narastli, da bi rabili v razstavi posebnih prostorov v svoji kompletni obliki.

Za noše se je muzeju lani posrečilo dobiti od osrednje vlade kredit za novo stekleno vitrino, v katero bo mogoče postaviti kakih 8—10 v ljudske noše oblečenih mannequinov, predvsem stremi muzej po koroških in primorskih nošah, dalmatinske, hrvaške in

srbske pa bodo tudi kmalu mogle biti razstavljene.

Muzej je lani izdal prvo številko »Etnologa«, ki ima nalogo opomoči manjkanju strokovne etnografske in etnološke, antropološke in ljudskoumetnostne revije v Jugoslaviji. Revija je tudi v inozemstvu zbudila živahno zanimanje.

Kar se tiče izgledov za bodočnost, sta muzeju neprestano na poti dve glavni nepriliki: pomanjkanje prostora za razstavo in pomanjkanje denarnih sredstev. V budžetu za l. 1928./29. se je muzeju posrečilo doseči za materialne razhodke sicer vsoto 75.000 Din, s katero bi si muzej znatno opomogel, toda nesreča je hotela, da je finančni odbor pozneje črtal celih 40.000 Din; tako ima muzej za prihodnje leto tako majhno dotacijo, kakor je še nikoli ni imel! Treba bo vsekakor, da se naši poslanci vse bolj zavzamejo za slovenski narodopisni muzej, kakor so se doslej, in obenem, da se Slovenci začno za to svojo, najbolj svojo institucijo vse drugače zanimati in da tudi kaj žrtvujejo zanj! Žal, vsi apeli muzeja na javnost, naj mu daruje vsaj najpotrebnejše noše iz Slovenije, ki jih še rabi, so ostali brezuspešni. Vsak le pričakuje od muzeja ogromnega preplačila za svoje ponudbe in na tem se zlomi vsak napor kompletirati muzejsko zbirko.

Direktor muzeja dr. N. Zupanič je muzej zastopal na III. mednarodnem antropološkem kongresu, ki se je vršil od 19. do 30. marca l. 1927. v Amsterdamu, Groningenu, Assenu in Arnheimu. Tudi je zastopal muzej na konferenci muzejskih uradnikov in konservatorjev v Beogradu od 11.—13. januarja l. 1928., kjer je šlo za izenačenje muzejskih uradnikov z vseučiliškimi profesorji. Načrt zakona je bil predan prosvetnemu ministru g. Kostiću.

Kumanudiju dne 14. januarja l. 1928. po deputaciji, katero je vodil hon. upravnik beograjskega Nar. muzeja dr. Vl. Petković in katere so se udeležili še: dr. B. Drobnaković (etn. m. Beograd), dr. Vl. Škarić (sarajevski muzej), dr. M. Abramić (splitski muzej), dr. V. Heller, prof. Kojić, dr. Vl. Tkalić (zagrebški muzej), dr. N. Zupančič (etn. muzej, Ljubljana).

Letos je muzej s pozdravno brzojavko počastil 70letni jubilej arheologa

prof. Brunšmida v Zagrebu in se na isti način spomnil tudi jubileja ravnatelja Bergerja v Zagrebu.

Umrl je lansko leto v juniju uslužbenec muzeja g. Jožef Krizman. Bil je zvest in delaven služitelj (15. XII. 1920—6. VI. 1927), ki ga je baš pri delu v muzeju v rani mladosti položila v grob srčna kap povsem nepričakovano. Muzejsko osebje mu je pri pogrebu izkazalo poslednjo čast.

Tretja skupščina internacionalnega instituta za antropologijo v Amsterdamu od 19.—29. septembra 1927.

Mednarodni antropološki institut (Institut International d'Anthropologie), ki ima svoj sedež v Parizu, sklicuje svoje člane vsako tretje leto na zborovanje in to vsakokrat v drugi državi in v drugem mestu. Filiala pariške centrale v kraljestvu Holandiji, »Conseil de Direction du Nederlandsch Bureau voor Anthropologie«, ki ji predseduje prof. univ. dr. J. P. Kleinsweg de Zwaan, je povabila članstvo antropološkega instituta iz vseh držav sveta v Amsterdam na zborovanje. Prireditveni odbor je stal pod patronažo Nj. kr. Visočanstva princa Henrika, a v častnem komitetu so bili člani nizozemske vlade in gubernatorji onih provinc, v katere so skupščinarji naredili znanstvene izlete.

Na to zasedanje je bila uradno povabljen tudi vladar kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki se je pozivu odzvala. Kot svojega zastopnika je poslala v Amsterdam dr. Niko Zupančič, ministra n. r.

Delo in uporaba časa je bila za kongresiste na ure določena v tiskanim programu (Agenda de la Session). V prvo kategorijo so spadala znanstvena predavanja, v drugo konference

predsedstva instituta in poedinih sekcij v cilju izboljšanja in razširjenja organizacije, v tretjo obiski znamenitosti v Amsterdamu in njegove okolice. Bilo je skupnih obedov in banketov z lepimi govori.

Kar je vredno poudariti, je to, da so bili l. 1927. prvič povabljeni na kongres antropologi centralnih sil iz svetovne vojne, t. j. Nemčije, Avstrije, Bolgarije in Turčije. Te države so se pa prav slabo odzvale, ker so se izvestnih vzrokov čutila ujaljena. Kot predavalni jeziki so bili pripuščeni: francoščina, angleščina, nemščina in italijanščina. Slovanski antropologi, ki so zastopali 200 milijonov ljudi, so se morali posluževati tujih jezikov.

Dne 20. sept. ob 10-30. uri se je vršila otvoritvena seja v veliki dvorani Nizozemskega Kolonialnega Instituta. Za predsednika kongresa je bil izvoljen g. minister Louis Marin, član vlade Francoske Republike. Po predsednikovem uvodnem govoru, v katerem je bila izrečena zahvala nizozemski vladi in vodstvu holandske filiale Internacionalnega Instituta v Parizu za povabilo in lep sprejem ter duhovito objašnjena in poudarjena važnost an-

tropološke vede, je g. L. Marin pozval po alfabetičnem redu odposlanca vlad vseh zastopanih držav, da se predstavi vijo kongresu in da izrečejo svoje pozdravne govore. V imenu Sovjetske Republike je govoril prof. univ. K. Buznak, za Poljsko prof. univ. K. Stolychwo, za Češko prof. univ. J. Matiegka in za kraljevino Srbov, Hrvatov in Slovencev dr. Niko Županič, kakor sledi:

*Messieurs les Ministres,
Mesdames, Messieurs,
Mes chers collègues!*

J'ai l'honneur de vous saluer au nom du gouvernement du Royaume des Serbes, Croates et Slovènes, et de souhaiter à votre Congrès un labeur fécond. C'est pour moi un devoir très agréable de remercier l'Institut International d'Anthropologie de son aimable invitation, et les autorités d'ici de l'excellent accueil qu'on a bien voulu nous réserver dans cette belle ville d'Amsterdam, cette Vénise du Nord.

C'est avec une profonde admiration que j'ai regardé la prospérité de cet heureux pays dont nous sommes les hôtes. Cet admirable essor et ce développement extraordinaire sont les résultats d'une longue période pacifique. Venant d'un pays qui a du lutter de longues années pour sa liberté et son existence, et à cause de cela a été retardé dans son développement, vous pouvez me croire, Mesdames et Messieurs, si, en regardant avec envie l'essor d'un pays, qui a pu vivre longtemps en paix, j'exprime ici, par quel profond désir pour la paix est pénétré non seulement le gouvernement, mais aussi tout le peuple serbe-croate-slovène.

Si Dieu permet à nous Slaves du Sud de jouir d'une longue période pacifique, la culture et la civilisation

sur la côte orientale de la Mer Adriatique et dans l'intérieur des Balkans égaleront vite l'Ouest de l'Europe. C'est ainsi que les sciences, et parmi elles l'anthropologie, prendront leur essor pour étudier l'homme, le roi de la création, dont l'origine, est encore cachée dans tant de mystères.

J'ai l'honneur de saluer cordialement le président de l'Office national hollandais, Monsieur le Professeur Dr. Kleinweg de Zwaan, et de le féliciter de l'organisation parfaite et réussie de ce Congrès.

Govor delegata Nemčije, ki ni bil znanstvenik, je bil sicer korekten, ali kratek, rezerviran in dosti hladen, kar se je dobro zapazilo in komentiralo.

Znanstvena predavanja so bila razdeljena na 6 sekcij, ki so zborovale istočasno v raznih dvorinah za predavanje:

1. Sekcija za morfološko in funkcionalno antropologijo.
2. Prazgodovinska sekcija.
3. Etnološka sekcija.
4. Socijološka sekcija.
5. Sekcija za hereditarnost in evgeniko.
6. Sekcija za folkloro.

Pri predavanjih so opozarjali nase poljski antropologi, ki so prišli v velikem številu in ki so pokazali, da je v njihovi državi antropološko znanstvo zelo razvito in dobro organizirano. Tako n. pr. je predaval S. Poniatowski iz Varšave o temi »Arijci in nordijska rasa«, B. Rosinski isto iz Varšave »O antropogenetskem izboru«, prof. univ. M. Reicher iz Vilne »O križanju obličja pri človeku pred rojstvom«, H. Spitzbaum iz Varšave o temi »Plavci pri poljskih Židih«, prof. A. Wrzosek iz Poznanja »Antropološka karakteristika kašubske dece«, prof. K. Stolychwo iz Varšave »Vpra-

šanje morfologije arcus supercilliales in tori supraorbitales pri hominidih in antropoidih», A. Maciesza »Antropološki tipi prahistoričnega prebivalstva Mazovije«. Kakor se je pred decenijo dičila ruska antropologija z imeni Anučin, Bogdanov, Volkov, knez Uvarov itd., tako so tudi v Amsterdamu ruski udeleženci pokazali, da živi pri njih interes za antropologijo: N. K. Kolcov iz Moskve: »Rasno križanje pri poreklu Puškina«, B. Višnevski iz Leningrada: »Moja antropološka ekspedicija v Turkestan« ter »Krvna aglutinacija pri narodih Rusije«, E. M. Čepurkovski iz Harbina: »Dve statistični metodi uporabljeni pri antropologiji in biologiji«, V. Bunak iz Moskve: »Potovanje po neznanih krajih notranje Azije« ter »Raziskavanje krvnih skupin v Rusiji«. Bratje Čehi tudi niso zaostali za Rusi in Poljaki, saj so imeli na kongresu svetovno priznane kapacitete, kakor prof. K. Absolon iz Brna, ki se bavi s paleolitsko arheologijo, dalje A. Stockija, enega najboljših poznavateljev neolitske kulture v srednji Evropi in prof. J. Matiegku, solidnega reprezentanta češke morfološke antropologije. K. Absolon je predaval o jami Pekerni na Moravskem, A. Stocki o neolitski plastiki na Češkem. Dalje so predavali še sledeči češki antropologi odnosno prazgodovinarji in etnografi: I. Maly iz Prage: »Vpliv deformacije lobanje na morfologijo orbite«, F. Pospíšil: »Starinski vojni plesi evropskih narodov s posebnim ozirom na Baske v Pirenejih«. Antropologija vseh štirih jugoslovanskih narodov je bila na kon-

gresu predstavljena samo v eni osebi, t. j. po dr. N. Županiću, ki je imel prvo predavanje iz morfološke antropologije: »Telesna višina osmanskih Turkov« in drugo iz paleoetnologije: »Prvi nosilci etničnih imen Srb, Hrvat, Čeh in Ant«. Isti je dne 23. sept. predsedoval na seji narodopisne sekcije (Section de Folklore) v Grand Amphithéâtre de l'Institut Colonial.

Veliko prahu je vzdignil portugalski antropolog Mendes Correa s svojim predavanjem v prazgodovinski sekciji »Nova proučavanja terciarnega človeka na Portugalskem«, ker je prišlo do ostrih spopadov med predavateljem na eni strani in abbé Breuilom ter grofom Begouenom na drugi strani. Ta poslednja sta predloženim starinam odrekala pristnost in sta se še posebno razljutila zaradi glozelskih stvari, ki sta jih smatrala za ponarejene. Nazadnje je bila določena internacionalna komisija, da prouči izkopanine v Glozelu in v Portugaliji. Od Slovanov je bil pozvan v to komisijo prof. K. Absolon.

Dne 26. sept. so kongresisti zapustili Amsterdam ter so odšli na znanstvene izlete v provincije Groningen, Drenthe in Gueldre (Geldern). V prvi provinciji so si izletniki ogledali arheološko vsebino »terpov« pri vasi Ezinge, t. j. od človeške roke nametanih gomil iz dobe rimskih cesarjev in zgodnjega srednjega veka. Te gomile je ad hoc odkopal izredno bistri in energični arheolog A. E. von Giffen. Pri kosilu v Baaxumu je bilo zbrano veliko ljudstva v narodnih nošah in tako da so mogli kongresisti posmatrati tudi etnografske prilike Frizov.

Podsekcija jugoslovenske Etnografske sekcije na konferenci mira v Parizu 1919 za slovensko-nemško mejo, za Prekmurje in čehoslovaško-jugoslovanski koridor.

Ko se je v začetku leta 1919. organizirala delegacija Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev na konferenci miru v Parizu, bila je v začetku februarja poleg politične, gospodarske, novinarske in vojne sekcije ustanovljena tudi etnografska sekcija pod predsedništvom prof. univ. dr. Jovana Cvijića. Celokupna delegacija naše države pa je stala pod vodstvom sedaj že pokojnega državnika Nikole Pašića.

V etnografsko sekcijo so bili pozvani v prvi vrsti strokovnjaki na polju geografije, etnografije, kartografije, zgodovine in statistike. Pozneje je prišlo zraven tudi nekaj advokatov. Na priloženi sliki so predstavljeni sledeči člani (v zadnji vrsti od leve na desno): prof. dr. Tihomir Gjorgjević, prof. dr. Fr. Kovačič, dr. A. Tresić-Pavičić, prof. Bl. Rajić, prof. univ. dr. Nikola Radojčić, prof. univ. dr. A. Belić, prof. univ. dr. Slavič, ing. Janko Mačkovšek; (v srednji vrsti od desne na levo): vel. župan na Reki dr. Lenac, ravnatelj Etnogr. muzeja dr. Niko Zupanič, prota Mihalković, dr. J. M. Čok, prof. Ribarič, prof. univ. dr. Stanoje Stanojević, prof. univ. dr. Ferdo Šišić, dr. Tomo Šorli; (v prvi vrsti od leve na desno): prof. univ. dr. L. Ehrlich, vladika I. Zaremski, prof. univ. dr. Jovan Cvijić, dr. Lujo grof Vojnović, prof. univ. dr. J. Radonić, direktor statističnega urada v Zagrebu R. Šignar.

Iz celokupne Etnografske sekcije so se izločile posamezne podsekcije, ki so obravnavale statistiko in etnografsko življenje naših obmejnih oblasti. Tako n. pr. pa je imelo slovensko primorje skupaj z Istro svojo podsekcijo, Reka svojo, Dalmacija svojo, Vojvodina svojo, Macedonija svojo in Črna gora svojo sekcijo. Zelo odgovorno in

zelo komplicirano nalogo je gotovo imela podsekcija za slovensko-nemško mejo, za Prekmurje in čehoslovaško-jugoslovanski koridor, kateri je predsedoval dr. Niko Zupanič, tehnični delegat na konferenci mira v Parizu. Istega je N. Pašić že okolu Božiča 1918 pridržal v Parizu in se z njim večkrat posvetoval o bodočih razmejitvah na etnološki osnovi.

Elaborati in zaključki podsekcije so morali biti prečitani in prerešetani na sejah celokupne Etnografske sekcije in še le potem so bile predložene predsedstvu delegacije, da jih po potrebi politično in praktično uveljavi.

Morda ni neumestno, če se ob desetletnici ustanovitve Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev objavi v kratkih potezah program dela podsekcije za odreditev slovensko-nemške meje in to na osnovi zapisnika sej, ki nam je slučajno prišel v roke te dni.

Podsekcija etnografske sekcije za slovensko-nemško mejo, za Prekmurje in koridor.

Prva seja 18. febr. 1919 v hotelu »Campbell« (Avenue Friedland).

Začetek ob 3. uri popoldne.

Navzoči: Dr. Kovačič, Lakatoš, Mačkovšek, dr. Slavič, dr. Zupanič.

1. Razdelitev dela:

1. Meja za Koroško: Mačkovšek, dr. Erlih, če pride, dr. Žolger, dr. Zupanič.

2. Meja za Štajersko: Dr. Kovačič.

3. Prekmurje: Dr. Slavič.

4. Koridor: Lakatoš.

2. Volitev činovnikov:

Načelnik: Dr. Zupanič.

Namestnik načelnikov: Dr. Kovačič.

Tajnik: Dr. Slavič.

Gjorgjević Šišić
 Šorli Sedeči od leve na desno: Ehrlich
 Tresič-Pavličić Rajić
 Stanojević Ribarić Čok
 Zaremski
 Radojčić
 Belić
 Mihalkić
 Vojnović
 Slavić
 Župančić
 Radonić
 Mačkovšek
 Lenac
 Šignar

Etnografska sekcija delegacije kraljevine SHS na konferenci mira 1919.

3. Načelnik poroča o smernicah za elaborate, ki jih je razložil predsednik etnografske sekcije, dr. Cvijić, v seji te sekcije.

Elaborat naj ima:

1. Geografski pregled.
2. Politični značaj.
3. Zgodovino.
4. Naseljevanje.
5. Današnje etnografsko stanje.
6. Narodno življenje.
7. Ekonomsko-politične razmere.
8. Komunikacije.

Glavna stvar je v prvih 6 točkah. K tekstu je dati mapa.

4. Slavič čita prvi del elaborata o Prekmurju. Razgovor o tem delu.

Prih. seja 25. II. 1919; dnevni red: Prekmurje, štajersko, slučajnosti.

Konec seje ob 5. uri zvečer.

II. seja dne 25. II. 1919.

Navzoči: Zupanič, Kovačič, Slavič, Mačkovšek, Lakatoš; predsednik po zdravi gosta g. protojereja Mihalčiča iz Baranje.

Začetek ob 3. uri pop.

1. Slavič čita zapisnik. Se odobri.
2. Slavič čita II. del Prekmurja. — Skrčen tekst je predložiti.
3. Kovačič čita elaborat o štajerski. — Razgovor o delu.
4. Izrazi se obžalovanje, da politična delegacija ni v dovoljni zvezi z etnografsko sekcijo.

Konec seje ob 6. uri zv.

III. seja dne 1. marca 1919.

Navzoči so vsi udje sekcije in kot gost g. Žic, pozdravljen od predsednika.

1. Slavič prečita skrčen elaborat o Prekmurju. Dva dostavka sta napraviti še zraven.

2. Razgovor o koridorju.

Ker je g. Žolger odpoklical g. Mačkovška in Kovačiča k sebi, se seja zaključuje.

IV. seja 3. III. 1919.

Navzoči: Zupanič, Kovačič, Mačkovšek, Slavič.

Začetek ob 9¹/₂ uri zj.

1. Zapisnik se odobri.
2. Kovačič čita svoj za sekcijo prirokrojen elaborat s statističnimi podatki.

3. Slavičev in Kovačičev elaborat se sprejme za nadaljno uporabo etnografske sekcije.

Konec seje 11¹/₂ uri.

V. seja 4. III. 1919.

Navzoči: Zupanič, Kovačič, Lakatoš, Mačkovšek, Slavič.

Začetek 3. uri pop.

1. Zapisnik se odobri.
2. Razgovor o koridorju.
3. Lakatoš naj izdela elaborat o koridorju.

4. Zupanič izdela zgodovinski uvod za elaborat o Koroški.

5. Kovačič in Slavič dasta svoje elaborate pretipkat, izročita g. Cvijiću elaborata, ki ju dasta potem tiskati.

Konec seje ob 4. uri.

VI. seja 11. III. 1919.

Navzoči: Zupanič, Kovačič, Slavič.

Začetek ob 3. uri pop.

1. Zapisnik se odobri.
2. Kovačič čita elaborat o Dravi, ki ne more tvoriti meje.

Konec ob 4. uri pop.

VII. seja 11. VII. 1919.

Navzoči: Zupanič, Kovačič, Mačkovšek, Slavič.

Začetek ob 10. uri prp.

Tajnik Slavič poroča, da so se po zadnji redni seji elaborati za Prekmurje in štajersko čitali in predelavali glede štajerske s sodelovanjem g. prof. Beliča pri sejah glavne etnografske sekcije pod predsedništvom g. prof. Cvijića. Referent za Koroško, g. prof. dr. Lambert Erlih, ki je prišel pozneje

v Pariz, je čital svoj elaborat za Koroško le pri sejah glavne etnografske sekcije. Po odhodu g. Lakatoša v domovino je prevzel referat o koridorju prof. Slavič, ki je izdelal tak elaborat za slučaj, da bi prišlo vprašanje o koridorju na dnevni red, kar se žal ni zgodilo, ker se je 9. VII. 1919 sprejela meja taka, da se Avstrija dotika neposredno Ogrske.

O severni meji so izšle tiskane štiri knjižice z glavnim nadp'som: *La Question du Prekmurje, de la Styrie et de la Carinthie* ter podpisi:

1. *Le Prekmurje* par M. Slavič.

2. *De la Statistique du Prekmurje* par M. Slavič.

3. *La Styrie* par F. Kovačič.

4. *La Carinthie* par M. Brezigar, L. Erlih, I. Žolger, N. Zupanič.

Inž. Mačkovšek je bil kartograf za vse meje naše države, njegovi študiji so prišli v poštev zlasti pri severni meji, pri kateri je odločilno sodeloval, ko se je prvikrat že 6. januarja 1919 oficijelno predlagala severna meja. Nekaterе karte, zlasti za knjižico o štajerski in o Prekmurju, je pod njegovim navodilom izdeloval g. inž. kandidat Gabriel Majcen. Posebno so bile važne karte g. Mačkovškega, ki jih je izdelal v raznih oblikah za Koroško.

Mej nismo dobili takih, kakor smo si želeli, in za katere se je delalo vsestransko in z vsem naporom. Zlasti nepovoljna je meja na Koroškem. Na štajerskem in v Prekmurju, katero

nam je mislila konferenca sploh odreči, tudi nismo dobili vsega, kar smo želeli. Na Koroškem se je dobila kompromisna (zelena) meja. Na štajerskem je zaokrožena etnografska meja. V Prekmurju se nam je odrekla slovenska okolica sv. Gottharda, za katero se še delajo te dni zadnji poizkusi.

Predsednik Zupanič je omenjal v svojih sklepnih besedah razne faze vprašanja o severni meji. Izreka toplo zahvalo vsem udom podsekcije, ki so se trudili za ugodno rešitev severne meje. Zahvaljuje tudi g. Pupina, prof. na ameriški univerzi »Columbia« v New Yorku, ki je prišel v Pariz, ko je bila severna meja v najkritičnejem štadiju, ter je delal za njeno ugodno rešitev pri Amerikancih. Posebno za hvalo pa izraža g. predsedniku glavne etnografske sekcije, prof. Jovanu Cvičju, ki je s svojim vplivom in s svojim trudom dokaj storil tudi za našo severno mejo.

Prof. Kovačič se zahvali v imenu podsekcije iskreno predsedniku Zupaniču, ki je delal za slovenske meje že med vojno ter mu želi srečo v jugoslaviji.

Ker se odpravljajo nekateri člani že na odhod v domovino, si želijo člani prisrčen »zbogom« in na »svetdenje« v novi jugoslovanski domovini.

Konec seje ob 11. uri.

Z.

† Dr. Dane Gruber. Upravni odbor društva »Hrvatski Zmaj« nam je poslalo mrtvaški list, iz katerega posnemamo, da je njegov član, g. dr. Dane Gruber, gimnazijski ravnatelj v p., dne 21. marca 1927 mirno v Gospodu zaspal. Pokojnik je bil vesten in agilen raziskovalec starejše zgodovine

Hrvatov in je bil za priznanje na tem polju izbran za pravega člana Jugoslovanske Akademije Znanosti in Umetnosti v Zagrebu. Narodil se je v Senju 17. junija 1856 in je po rojstnem kraju dobil v gori omenjenem društvu priimek »Zmaj Senjski«. Brači »Hrvatskog Zmaja« naše sožalje! Z.

† **Marija Matieškova.** Dne 14. marca 1928 je umrla nagle smrti v Melniku na Češkem Marija Matieškova, soproga slavnega češkega antropologa Jur. Matieške, profesorja na Karlovi univerzi v Pragi. Pokojnica se ni toliko udeleževala znanstveno, kolikor je z razumevanjem in ljubeznijo spremljala naporno delo svojega soproga v antropološkem laboratoriju in si je tako indirektno pridobila zasluge za češko znanstvo. Na vseh kongresih v inostranstvu je spremljala svojega moža in si je znala s svojim skromnim in ljubeznivim nastopom pridobiti simpatije ne samo doma, ampak tudi v tujini. Bodi ji ohranjen blag spomin!

Z.

Kaarlo Hildén, Marken = Saaren Aasukkaat. (Les habitants de l'île de Marken, pas rapport surtout à la forme du crâne. Extrait du Bulletin de la Société Géographique de Finlande, Helsinki 1928.)

Po svojem načinu občevarja simpatični finlandski antropolog nam je poznan po svojem predavanju »O vzhodno baltijski rasi« na kongresu antropologov v Amsterdamu 1927.

Udeleženci mednarodnega antropološkega kongresa meseca septembra 1927 so napravili skupen izlet na otok Marken v Zuiderzeeu, ki ga zelo pogosto obiskujejo turisti. Avtor se je tega izleta udeležil in opisuje ta čudni otok. Glavni del njegove razprave pa obravnava izredno obliko lobanje prebivalstva tega otoka, ki je že dolgo vzbujala pozornost antropologov. Lobanje so namreč nenavadno nizke in ploske, zadnji del pa je močno razvit. Ti znaki, ki so jih večkrat smatrali za »neandertaloidske«, se dajo razlagati iz prastare navade, da se glave otrok deformirajo z zelo tesnimi in močno zavezanimi čepicami. Takoj po rojstvu

dobi otrok čepico in jo nosi noč in dan, deček do 6. ali 7. leta, deklica pa celo do 16. ali 17. leta. Tako se more glava otroka vsled trdnega prevezanih trakov razvijati samo v gotovi smeri. Naravno, da so ženske glave bolj deformirane kot moške.

Zanimivo je, da je kraljica Helvig, soproga švedsko-finskega kralja Mag-nusa Ladulasa (1240—90), imela na čisto isti način deformirano glavo, kot je to dognal prof. C. M. Fürst, ko je pregledal kraljevsko grobnico v cerkvi Riddarholm v Stockholmu. Kraljica je bila rojena na Holsteinskem in je torej takrat tam še bila navada tesnega zavezovanja glav, toda Švedi je niso sprejeli.

Nam se pa zdi, da ta problem deformacije človeške lobanje ni tako enostaven in da bi bilo treba dolihokefalijo prebivalcev otoka Marken in Frizov še bolj natančno proučiti, preden se jo donese v zvezo z nošenjem tesnih in močno zvezanih čepic. Po tretjem letu je pri otrokih celo težko verjeti na deformiranje lobanje s pomočjo platnene čepice. Ni treba pustiti iz vida oblikujoče moči rasne hereditarnosti, ki deluje nevzdržno po zakonu narode.

N. Župančič.

Slovenske narodne pripovedke med Nemci. Od nekdanj že posvečajo nabiralci narodnih tradicij med alpskimi Nemci svojo pozornost tudi našemu narodnemu blagu. Število nemških preiskovalcev, ki so bivali trajno ali začasno v naših krajih, ni majhno; tudi so se posluževali zlasti naši prvi zapi-sovalci nemškega jezika — in tako moremo reči, da je skoro toliko naših narodnih pripovedk sporočenih v nemškem jeziku kakor v slovenskem. Vse to bogastvo, ki je raztepeno v težko dosegljivih publikacijah, bo treba poplagoma spraviti v domače shrambe.

Znani pesnik Joh. Gab. Seidl, je kot gimnazijski profesor v Celju z zanimanjem poslušnil, kaj si pripoveduje »der wendische Bauer«. Kot rojen poet je odel svoje zapiske v vrlo lepo obliko. Nekatere njegovih zapiskov je zbral dr. Anton Schlossar (J. G. Seidl, Sagen und Geschichten aus Steiermark, Graz 1881). Na slovenske tradicije se ozira zbirka štajerskih narodnih povesti Steir. Volkssagen (1—12 Floss: Grätz 1837—1841), ki jo je priredil R. G. Puff. Marljiv zbiralec štajerskih tradicij je bil Hans v. der Sann (J. Krainz), spodnještajerski rojak. Izbor iz njegovih zapiskov, prirejen za širšo publiko — Sagen aus der grünen Mark — je izšel v 3. izdaji 1922; žal, da podrobni viri niso navedeni. Zbirka se ozira na celotno ozemlje nekdanje štajerske vojvodine. Lepa zbirka Vernalikena Alpensagen (1858), ki nam je ohranila tudi marsikateri biser slovenske narodne tradicije, je bila v rokah naših starejših preiskovalcev, a je sedaj popolnoma izgubljena s pozornice. Tako Gebhart, Österr. Sagenbuch, Budapest 1862. Klasično delo v tej stroki je G. Graberja, Sagen aus Kärnten; sedaj v 4. izdaji (Leipzig 1927). Po obsegu je to resničen repertorij vseh važnejših prič, ki se pripovedujejo po starodavnem Korotanu med obema narodoma; editorska tehnika more služiti za zgled. Samo uvod, ki prinaša Graberjeva izvajanja o literarno-zgodovinski strani zbranega gradiva, ne zadovoljuje, ker ponavlja od izdaje do izdaje neke netočnosti. G. Graberju so tradicije ostalih slovanskih narodov pač nepoznane. Radi tega vidi v koroskih slovenskih povedkah več ali manj od Nemcev izposojeno blago. In cela zbirka služi med drugim tudi namenu, da dokaže globoko kulturno

odvisnost slovenskega življa tudi na tem področju. Tako trdi G. Graber, da so slovenske *mave* (*move*, *movje*) nemškega izvora. V nekem članku (Carinthia 103 [1913], 108 ss) je dokazoval, da je slov. beseda *movje* izposojena iz nemškega »muowe« »sova«, »vešča«; prezre pa docela, da poznajo *mave* v pomenu otroških dušic tudi Malorusi: *mavki*, duši nekreščených mladencev, Mikl. Et. Wb. 211. V dolini Krčice si pripovedujejo ljudje o ženskih bitjih *Bille-weiß* slične stvari kakor drugod o belih ženah ali žalik-ženah. Slovenski zapisovalci trdijo — po pravici — da so te *Bille-weiß* slovenske *bele vile*, dočim pravi G. Graber, da je stvar iz nemškega. Toda nemški *Billwizs* ali *Getreideschneider*, o katerem si pripovedujejo iztočni Nemci, vrši docela druge naloge kakor ta ženska bitja; on spominja na slov. *védomce* in sh. *vjedogonje*; njegovo ime je mogoče slovanskega izvora (Feifalik, Zeitschrift f. öst. Gymn. 1858, 408). Ime »žalik-žene« je seveda nemško, stvar sama pa najbrž romanska. Bosa je nadalje trditev, da izvira povest o kralju, spečem v gori, iz nemške tradicije; ali da je nastala vera v Psoglavce pod vplivom znane anekdote o longobardski vojni zvijači. Tradicija o Psoglavcih je doma v Orientu in Slovenci ter Longobardi so si jo prilastili neodvisno drug od drugega. Da pridemo Slovenci pri tujih preiskovalcih nekoliko na kratko, kar se tiče narodnega blaga, se ni čuditi. Saj so skušali tudi naši domači preiskovalci odriniti eno naših najboljših narodnih povesti (o *Zlatorogu*!) tujcem! Kakor da bi bila nar. poezija nekaj privilegij samo Nemcev in Romanov.

Tudi zbirka Sagen aus Friaul und den julischen Alpen (zbral Anton von Mailly, Leipzig 1922) je

važna za domačo folkloristiko. Poleg romanskega vpošteva pisatelj tudi slovensko in hrvaško blago. Novih važnih tipov povesti knjiga sicer ne prinaša, dasi zajema deloma iz žive tradicije, a izkazi o geografski razširjenosti teh in onih motivov bodo prav dobro služili podrobnejšemu študiju. Nepoznan je bil, mislim, doslej demon *Blagodej* (str. 33.); *Čatež* je razširjen tudi po Istri (str. 23.). Furlani poznajo Orku odgovarjajoče žensko bitje, ki se zove Orkule, Storcule. Iz tega slovenska *Torklja*, *Torka*, za katero razbijo Slovenci na Krasu tudi besedo *štorklja* (Letopis Mat. Slov. 1894, 56)? Gosp. pisatelj ni večš slovenskemu jeziku, kakor vidimo na str. 25., kjer skoči neki povodni mož v vodo z besedami »Hohoi, proscacata« in to naj pomeni: auf, springe! — V uvodu (str. XII.) imenuje g. Mailly neko svoje nadaljno delo v tej stroki: Mythen, Sagen und Märchen vom alten Grenzland am Isonzo (Hugo Schmidt, München 1916). — M. Pirkerjeve *Alpensagen* (Österr. Bibl. 24, Inselverlag) se odigravajo deloma tudi po slovenskih tleh.

Proti temu bogastvu zapiskov med Nemci imamo Slovenci pokazati le malo! Časi, ko so se n. pr. kosali Novičarji, kateri bo donesel več zapiskov, so minili. Edina zbirka, ki ustreza strogo znanstvenim zahtevam, so izvrstne Fr. Kotnikove *Storije I. Koroske narodne pripovedke in pravljice* (Mohorjeva družba 1924). Da se knjiga ni razširila bolj med narod, je krivo to, ker prinaša bolj pokrajinsko gradivo, ki ne more zanimati širše publike. Toda materijal je obdelan znanstveno, kakor to zahtevamo od takšnih zbirk. Od zbirke, ki podajajo samo suho gradivo, naj omenim le V. Moederndorferjeve *Narodne pripovedke iz Meži-*

ške doline (Ljubljana 1924), ker so dober dokaz, kakšne zaklade je mogoče dvigniti še dandanes na razmerno ozkem ozemlju. J. Kelemina.

Niko Županić: K vprašanju izvora Kostobokov in Sabokov. (Sur l'origine des COSTOBOCI.) (Niederlův Sbornik, p. 236—242. Prague 1925.)

Dans cet article, M. Niko Županić, paléoehtnologiste yougoslave, étudie l'origine des COSTOBOCI et des SABOCI, essayant d'expliquer étymologiquement ces deux noms ethniques:

D'après Ptolémée, on devrait chercher les COSTOBOCI dans le secteur septentrional de la province romaine de Dacie, dans le bassin de la rivière Tisa (Theiss), où ils s'étendaient probablement jusque dans les Carpathes boisés. Du côté intérieur de l'arc de cercle coudé, formé par ces Carpathes, est située la Hongrie, du côté extérieur (sarmatique) la Galicie et la Bukovine. Les COSTOBOCI avaient peut-être leurs domiciles entre les rivières Stryj et Pripet. Dès l'époque des guerres germano-sarmates (de 168 à 175), sous l'empereur Marc Aurel, les COSTOBOCI poussèrent vers le sud, car l'histoire (Hist. Aug. Marc. 22, 1) les mentionne dans le voisinage des ROXOLANI, BASTARNI, HALANI et PEUCINI, à la frontière de la Dacie et de la Mésie inférieure. A ce temps-là, en 170 après J.-C., une partie des COSTOBOCI — comme le suppose Premerstein — fit une incursion dans l'Hellade centrale pour incendier le temple d'Éleusis. Comme représailles les ASDINGI, d'accord avec les Romains, attaquèrent les COSTOBOCI (de 171 à 172) dans leur patrie et les dispersèrent. Depuis, l'histoire n'en fait plus mention. Puisque Šafařík et Niederle considèrent les COSTOBOCI comme Slaves, l'histoire de leurs combats avec les Romains et de leurs migrations entreraient dans l'ancienne histoire slave, et leur invasion dans l'Hellade, au IIe

siècle, marquerait le premier exploit historique des Yougoslaves.

Les SABOCI (Σαβῶκοι) ne sont connus que de Ptolémée. On devrait, selon lui, fixer leurs habitations au sud-ouest de la Sarmatie européenne, aux environs de la Germanie actuelle. C. Zeuss est d'avis qu'ils habitaient aux abords des sources de la Vistule, au sud des AVARINI et qu'ils étaient une peuplade dace. Le cartographe historique russe, V. Borisov, met les SABOCI dans les Beskides, de telle sorte qu'ils auraient demeuré vers le nord jusqu'au confluent du San et de la Vistule.

En ce qui concerne la graphie de COSTOBOCI, la plupart des codes de Ptolémée présentent CISTOBOCI (Κιστοβῶκοι). C. Zeuss considère les SABOCI et leurs voisins de Dacie pour des tribus thraces, pendant que Šafařík les compte parmi les Slaves, traduisant le composé -βῶκοι comme mot slave *bokъ* „ripa“, et la première partie comme dérivée du nom du fleuve San, explication admise aussi par Cuno. Les SABOCI seraient alors, les riverains du San (riparii hod. San fluvii).

Avec raison C. Müller contestait cette opinion, renvoyant aux Τριβόκοι sur le Rhin et à Μελιβόκον ὄρος en Germanie. L. Niederle voit dans les SABOCI le nom „Zaboki“, c'est-à-dire la transcription grecque d'un nom slave signifiant „les habitants de derrière les montagnes“, donc synonymes des Transmontani qui peuplaient les rives du San. Dans la première partie du mot COSTOBOCI, il voit une connexion avec les noms de fleuves carpathiques (Kosta, dans le bassin du Dniepr; Kostovka, l'affluent gauche du Niemen; Kostěrevka, l'affluent de la Lebeda; Kosztowa, l'affluent gauche du San, etc.), alors qu'il explique la seconde partie -BOCI par le slave *bokъ*. En s'appuyant sur les noms propres des COSTOBOCI, Premerstein accepte

l'avis de l'historien C. Zeuss qui les considère comme un peuple thrace.

Županić n'admet ni l'un ni l'autre, parce qu'il ne prend les COSTOBOCI primitifs ni pour Thraces, ni pour Slaves. En interprétant étymologiquement les noms propres de COSTOBOCI, l'auteur dit que le nom de la princesse dace ZIAI, femme du roi des CISTOBOCI, PIEPORUS, pourrait être identique avec le radical alarode (préthrace) δ'λ > Ζια „nom de fille“: σαο|λος, -σιρα, -σα|λος (? > σαδης), -σαο-νη „nom d'une fille“, etc. Dans le nom DRILGISA on pourrait mettre la deuxième partie -GISA, d'après changement des sons en pélasgien (préthrace) a ∞ i, en connexion avec l'alarode k|ga^{ss} „jeune“, tandis que la première partie DRIL- est peut-être parente du nom préthrace Droles, Drules. Le nom du roi des COSTOBOCI, NATOPORUS, qui vivait exilé à Rome, se compose de -PORUS, de l'alarode *pa^r „fis, fille“ (Νιβλόβωρος): pélasgien (préalbanais) *būr > bir „fils“ (r < s > l): bil^l cf. sumérien bur: ibila „fils“; πό ∞ po|q illyr.-vénet. πο|aris élamitique pa-k „fille“.

Le nom ethnique de COSTOBOCI ou CISTOBOCI est probablement composé de deux mots COSTO et BOCO.¹

Ou peut bien l'expliquer de l'alarode: κο(ι)στο ∞ casto, la forêt, cf. Hesychios κάστον · ξύλον Αθαμᾶνες + boco „le hêtre“: Κοιστοβῶκοι = les habitants des hêtraies (cf. Bukovinci, Šumadinci).

Le nom des SABOCI se compose du préfixe SA- et de BOK, signifiant „le hêtre“, comme dans le cas précédent: Σαβῶκοι = les habitants des hêtraies. L'étymologique de ces noms montre que les COSTOBOCI et les SABOCI

¹ BACO, en parenté avec le prégermain *Bacensis silva* > *bok, „le hêtre“. De ce radical dérivent les formes suivantes: pélasg. βανκαλις „le bocal“, préslave buky, ce qui est, d'après la phonétique alarode, apparenté à φηγός et fagus. Ces mots proviennent sûrement de la même origine, et ne peuvent pas être indoeuropéens. (Cf. K. Oštir, Illyro-Thrakisches, 118, 119).

primitifs n'étaient pas d'origine slave ou arien, en tant qu'on peut le conjecturer à la base du sens de leurs appellations.

On ferait peut-être mieux de rechercher l'origine des porteurs primitifs de ce nom quelque part à l'est, et de demander à l'histoire, si elle pouvait dire quelque chose.

En feuilletant les pages de l'histoire nous trouvons que Pline mentionne les COSTOBOCI dans la Sarmatie Asiatique, de l'autre côté du Don, comme voisins des Tcherkesses (ZECETAE), ZIGI, NEVAZI et AMAZONES, ce qui signifie que les COSTOBOCI demeuraient auparavant (le plus tard au temps de Pline) dans la patrie transméotide, entre le Don, la mer d'Asov et les montagnes du Caucase, non loin de Tcherkesses et de ZIGI (ZINCHI).

L'auteur a constaté que dans la même époque les Serbes vivaient au voisinage des ZIGI et des Tcherkesses;² par là il a voulu démontrer que tous ces peuples étaient de la même origine caucaso-alarodienne. Les Croates n'habitaient pas non plus bien loin des Serbes, ZIGI et CISTOBOCI, quoiqu'on ne puisse définir précisément leur habitat. Leur mémoire est restée à Tanaïs, dans les inscriptions des IIe et IIIe siècles de notre ère: *Xογοάδοις* et *Χογοβάδοις*.

On pourrait trouver l'origine alarode des COSTOBOCI même sans recourir à l'étymologie, car leur appellation est manifestement composée de deux noms ethniques COSTI (CISTI) + BOCI, un cas, qui se répète dans l'ethnologie antique, par ex. CISSANTI = CISSI + ANTI, NACHAR(NA)VALI = NACHAR-(NI) + VALI. Il est vrai que la première partie du nom CISTOBOCI ne se retrouve point dans l'antiquité, mais il y a aujourd'hui les Kisti dans le nord-est de la Caucase. Les Kisti représentent

une tribu tchetchène et, pour parler plus net, ils appartiennent, avec les montagnards Tchetchènes, au groupe d'Ingouches. Il y a cent ans, l'ethnologue allemand C. Rommel appelait *Kisti* tout le peuple tchetchène qui compte à présent 224.000 têtes et se compose de cinq groupes, pendant qu'il considérait les Ingouches comme leur tribu principale. Les Kisti s'appellent eux-mêmes *Lamur*, c'est-à-dire les montagnards, alors que les Gruzins les nomment *Kisti* et les Tatares *Mizšegi*.

Comme partie finale du composé CISTOBOCI on pourrait supposer le peuple BOCHI ou BOKHI, mentionné par Ptolémée: *Βόχας* (*Báxas*, *Bóxvas*) sur le territoire montagneux de la tribu Moshi, en Transcaucasie.

L'explication étymologique du nom CISTOBOCI milite pour leur extraction alarode. L'histoire nous conduit sur les vestiges de l'origine caucasienne de ces Alarodes, car on rencontre les CISTI et BOCI sur le territoire de la Caucase et les CISTOBOCI sont mentionnés au Ier siècle après J.-C., d'abord derrière le Don, dans la Sarmatie asiatique et, seulement plus tard, dans les Carpathes. Les CISTOBOCI de Ptolémée parlaient-ils encore la langue alarode, ou bien étaient-ils déjà Slaves? En tout cas en ce qui concerne cela, l'auteur serait d'accord avec L. Niederle qui prend les CISTOBOCI pour un mélange ethnique; seulement, il pense que la couche dominatrice du peuple ne parlait pas la langue thrace, mais plutôt l'alarode, et probablement tcherkesse, à moins d'avoir sombré déjà au temps de Ptolémée, dans la masse du peuple subjugué qui était peut-être slave.

Dr. Pavel V. Brežnik.

Kazimierz MoszŹynski. *Badania nad pochodzeniem i pierwotna kultura Słowian. I. del.* (Polska Akademia, *Rozprawy filologiczne*, LXII, t. 2. Krasów, 1925. — 140 strani.)

² Niko Županić: *Srbi Plinija i Ptolomeja.* (Les Serbes de Pline et de Ptolémée). Beograd 1924.

Knjiga je prvi del večje razprave. Arheologi napačno sklepajo po M. o »trajnem slovanskem razvoju« v Evropi — samo ex silentio. Maloštevilnost ali odsotnost neslovanskih starin kaže samo, da je igrala pri nomadih do zdaj ohranjena kovina (okraski, orožje) neznatno vlogo v primeru s strohnelim lesom, usnjem, kostjo, oz. da se niso zakopali mrličji v zemljo. Jezik, edino zanesljivo sredstvo, pa je bolj minljiv kakor rasa, oz. kultura, zato naj vodi jezikoslovce primerjalna etnografija. Niederle je n. pr. premalo kritičen pri ugotovitvi slovenskih krajev nih, oz. rečnih imen. Nedvomno so izpodrinili Slovani po prihodu v Evropo prvotno prebivalstvo. Odkod so prišli? Antropologi branijo avtohtonstvo, primerjalni jezikoslovci so za vzhodni, stepni izvor. Tu in tam odloča gradivo, s katerim razpolagajo raziskovalci (pogrebi, oz. tujke). Etnolog pa more ubrati srednjo pot. Jezik je gibčen, se lahko razširja ali zatira ter nastanejo mešani narodi (Celtiberi, Gallogrki in sl.). Praslovanski jezik odseva praslov. kulturo, toda praslovenščina je vsesala v evropskih gozdovih dosti tujih snovi. Praslov. kultura je nedvomno pretežno evropskega izvora. V soglasju z Niederlejem hoče govoriti M. o enotnem slovanstvu. Slovanstvo 500 po Kr. je bilo po kulturi in rasi drugačno, kakor 500 pred Kr. M. uvršča praslovansko vprašanje med etnične valove velike Evrazijske stepe, ki sega od Karpatov do Altaja. Slovani so lahko prišli samo od vzhoda. Nasprotna gibanja od zapada proti vzhodu so bila izjemna in ponesrečena (Goti). V naslednjem obljubuje M. polnejšo in prepričevalnejšo sliko praslov. kulture. V sedanji obliki govorijo njegova izvajanja manj zgodovinarju kakor jezikoslovcu. Podajam glavne točke njegovih dokazov.

Zgodovina beleži postopno keltski, germanski in slovanski naval, a najbrž je doživela Evropa kaj sličnega tudi pred Kelti. Iste pojave kaže azijska zgodovina. Oddaljena zapadno sibirski močvirja in pragozdovi sicer niso bili pristopni opazovanju klasičnih pisateljev. Vendar so zabeležili poleg Kelto še Skite, poleg Germanov — Sarmate, Alane in Hune, poleg Slovanov — Bolgare, Avare, Ogre, Osmane. Evropskemu, proti jugu usmerjenemu valovanju odgovarja stalno gibanje iz globine Azije od vzhoda proti zapadu. E. Huntingtonova opazovanja stepne klime dovolijo sklepati o gotovi zvezi med sušo in selitvami gospodarsko šibkih pastirskih narodov. Tudi v najstarejši dobi, za katero nimamo točnih podatkov, so se morale vršiti selitve v letih z minimalno padavino: 2100 — 1400 — 800 — 200 pred Kr. itd. Velika Evrazijska ravnina je vedno bila srce Starega sveta. Utrpi tega srca so periodično poplavlili vse dežele od Kitaja do Asirije in Egipta s tolpmi osvojevalcev. Premagali so tudi kulturno višje domačine s svojo vojno tehniko: z dvokolesnim voznim vozom in poprej nepoznano konjsko vprego — v starejši dobi (ok. 2000 pred Kr.) ter z lahko konjenico, lokom in zanjko — v novejši dobi (ogrski razkopavanja ok. 500 pred Kr.). Posledica navalov so številne vrzeli v evropskem kulturnem razvoju. Tako je n. pr. izginila ok. 2000 pred Kr. bogata poljedelska Tripoljska kultura v sedanji Južni Rusiji, ne da bi zapustila sledove v poznejši bronasti dobi. V soglasju z E. Meyerjem, Evansom in Ungnadom treba je smatrati nomadske napadalce ok. l. 1000 pred Kr. za Indo-Evropejce, ker ne pridejo v poštev Ogrofinci in Turkotatari. Vzhodne stepe, domovina našega konja, so imele azijsko, oz. iransko prebivalstvo, in turškotatarski je-

ziki kažejo prastare indoevropske vplive. Za Vzh. Evrazijo ok. 1000 pred Kr. so najbrž imeli indokitajski pastirji (Tibet-Altaj) isti pomen kakor indoevropski pastirji za Zapadno Evrazijo, oz. semitski pastirji za Afriko. Vsi fleksijski jeziki (med katere je prištevati tudi prakitajščino, po A. Courady in Karlgrunu) so nastali v področju pastirske kulture. Etnolog si šteje v dolžnost opozoriti jezikoslovce na ta nova pota. Vsekakor ni v zgodovini zemeljske krogle pomembnejšega činitelja, kakor pastirska kultura velike indokitajske-indoevropske-semitske jezikovne trojice. (I. pogl. Ekspanzija stepnih narodov.) Vsa Srednja Azija — z izjemo vzh. puščave — kaže raztresene sledove plavolase rase oz. rdečelascev. Slično bradato ljudstvo z ravnimi nosovi in sinjimi (zelenkastimi) očmi omenjajo kitajski letopisi in freske (700 po Kr.) ter arabski potopisi (900 po Kr.). Žalibog so starejši podatki o zunanosti Alanov, Sarmatov in Skitov prepričljivi (pr. Herodotove Budine ok. 450 pred Kr.). Vsekako so bili plavolasci dokaj številni v Srednji Aziji ok. 500 po Kr. Njih ostanki pasejo do sedaj po planinah ob robu stepe od Kavkaza (Osetinci) do Pamira, Tibeta, Koreje. Tvorijo iranske in druge otoke v morju črnolasi mongolovidnih narodov. Okoli Krist. rojstva se je vsula iz stepne Srednje Azije indoevropska povodenj, ki je poplavela Iran, Pamir, Indijo. Ne vemo ali so bili ti pastirji plavolasi, oz. črnolasi in ali so imeli dolge lobanje. Ne vemo tudi ali so prišli v najstarejših časih v Azijo iz obmejne evropske stepe (ker niso izključene po E. Meyerju postranske nasprotne migracije) ali pa iz sev.-zap. gozdov med Alpami, oz. Karpati in Uralom. Zato je izven dvoma, da so igrali plavolasi narodi veliko vlogo pri širjenju indoevropskih narečij po Altaju in Kitaju.

(II. pogl. Sledovi plavolasih ras v Aziji.)

Malo III. poglavje (6 str.) se tiče altajske prazgodovine, ker samo palae-etnografija utegne nadomestiti odsotne kronološke podatke. Minusinska bronaista kultura (ok. 500 pred Kr.) kaže kitajske vplive v okraskih (magično dvojno zrno), na drugi strani pa je v zvezi z železno La Tenesko kulturo (Tovostineova zbirka). Pred turško poplavo so bili altajski prebivalci premožno miroljubno ljudstvo z razvito obrtjo in celo demokratičnega značaja (v kolikor dovolijo sklepati pogrebi). (III. pogl. Altajska prazgodovina.)

V IV. poglavju so zbrani najstarejši podatki o trgovskih in poljedelskih indoevropskih narodih: Jue-Či (300 pred Kr.), Toharcih (500 po Kr.) in Skitom sorodnih Sogdijcih (orhonski napisi v Mongoliji, 900 po Kr.). Njih na kitajsko zunanjo trgovino (Kašgar) vezana kultura je vplivala na turške došlece do leta 1200 po Kr., ko je postala žrtev mongolskih navalov. Turškotatarski in mongolski lovci, oz. poznejši pastirji so lahko bivali pred Kr. r. samo ob Altaju, oz. Bajkalski severni meji med gozdom in stepo ter so bili ločeni po arijskih narodih: Mongoli na severu, Turki pa bolj proti jugu. Šele v zgodovinski dobi so se zmešali Mongoli s Turki vsled kitajske ekspanzije, ki je potisnila Turke proti zapadu. Dokaz tega je pomanjkanje starih turških izposojenk v ugrofinskih jezikih. Obenem kažejo ostanki indokitajskih imen (Ding) med poturčenimi ostjaki na davne altajsko-tibetske vezi. Pičli jezikoslovni, zgodovinski, antropološki in fiziografski podatki se v toliko izpopolnujejo, da lahko določimo vse zapadne stepe vštevši vzh. Turkestan kot področje indoevropskih jezikov začetkom kristj. dobe. V letih 1500—1000 pred Kr. pa so bili Arijci

razširjeni od Turkeстана najbrž do Kitaja. Turškotatarski navali se pričnejo šele ok. 700—400 pred Kr. in sežejo ok. 200 pred Kr. do Urala. (IV. pogl. Starejše narodne razmere v srednji Aziji.)

V. pogl. Prvotna slovanska bivališča. Rezbarije na polabskih malikih so slične onim na kamenitih »babah« pri turških narodih Srednje Azije. Ugotovljeni so tudi iranski verski vplivi (bog »baga«), ki so mogli nastati le 500 pred Kr. vzhodno od Dnjepra (Rozwadowski). Tedaj niso bili Karpati prvotno slov. bivališče. Številne slov. izposojenke v turških jezikih (Moszyński je pomnožil dosedanje število za kakih 20 s pomočjo Radlovovih slovarjev) govorijo samo o dolgem sedstvu, ne pa o turškem robstvu, katero je izmislil Peisker. Zdi se, da so bivali Praslovani ok. 700 pred Kr. v Aziji, kjer so mejili na zapadu oz. severu na Ogre (prednike sed. Madžarov vzh. od Urala in ob srednji Volgi), na jugu pa na skitske narode (ki so se zopet stikali z Ugrofinci ob severni gozdno-stepni meji. Tudi Herodotovo povest o Neurih, ki so zapustili prvotna bivališča vsled kačje nadloge, tolmači Moszyński vsled pomanjkanja pripravnih grških oz. iranskih označb s praslov. ogъrъ — ugor — jegulja — kača belouška. To pa je znano ime Ogr, oz. Unguri. Sicer pa ni znano, ali so bili Nevri Slovani. Morebiti so le bivali med njimi kakor pozneje Avari.) Slovanska selitev v Evropo, eden izmed stepnih valov, je slična potovanju Madžarov, ki so zamenjali zap. sibirске gozdove za južno stepo ter pozneje odšli proti zapadu. Tudi Traki in Albanci so azijskega, oz. stepnega izvora. Preostaja še ugotoviti podrobnosti prihoda baltičkih narodov (katerih avtohtonstvo več ne prihaja v poštev) in določiti obdobje baltoslovan-

skega prajezika, potem bo krog sklenjen. Baltičski, slovanski, iranski, indijski, armenski, trakijski in albanski jeziki tvorijo eno vzhodno skupino, ki se v marsičem razlikuje od ostalih indoevropskih jezikov. Moszyński priznava sicer, da pomeni za sedaj vzhodna slovanska pradomovina samo domnevo, misli pa, da je vsekakor bolj utemeljena kakor takozvani avtohtonizem.

Dr. Nikolaj F. Preobraženski.

Живко Д. Петковић, Прве појаве српског имена. Штампa „Туцовић“. Цена 10 динара. Београд 1928.

Професор Ж. Петковић мисли, да сам српски народ чува у својој традицији успомену на своју прадомовину и на своја прахисторијска пресељивања. За пример наводи неколико места из песме „Сан Царице Милице“, коју је публиковао М. Ц. Милојевић (Путопис дела праве — Старе Србије, књ. I, 47, 1871. год.):

„Мало пођо', до два краја нађо'
Сибир воду мутну и крваву,
Где но тече од југа северу.“

— — — — —
„Као што су и ти наши стари
Наши стари и прастари предци
Борили се на Сибиру клетом,
За Сибира и за српску песму,
Борили се па и пропанули,
Те га туђи освојише људи,
Туђи људи и туђи народи.
Освојише, Србе протераше
Да с' скитају по беломе свету
Као пчела по шареном цвету.“

Писац примећује, да је овде тешко мислити на данашњи руски Сибир или на Сибиру, острво код Суматре, већ пре на Мисир и Нил, „који су у недовољном памћењу народном замењени другим називима земље и реке“. Даље пише аутор да је овде треба узети име Срба у ширем смислу свог етничког значења, наиме као преставника свију Словена. На крају ипак додаје писац, да „нема ничега одређенога одакле би се могло поћи, а да се не лута

у истраживању наше прве домовине и наших најранијих дана“.

По нашем мишљењу аутор је већ тиме учинио грешку што је наведену песму узео као исходиште своје студије, јер та песма на први поглед изгледа као песма полуобразованог човека, који је читао разне хисторије и начинио песму те ју пустио у народ. Због тога било би сувишно говорити о палеоетнолошким моментима у тој песми, јер цела ствар пружа научно непоуздану базу.

Даље тврди писац, да је име Срб први употребио Херодот 250 г. пред Хр. (sic!) иако не за народ; за њим такође (50 г. пре Хр.) Страбон, Плиније и Птолемеј. Тако су наведени још многи извори средњег века, у којима се налази српско име у разним варијантама тамо до Зонаре и Ане Комнене. То је све учињено на начин, као што су писали наши хисторичари пре стотину година. Па кад се већ доводи Херодот и Страбон у везу са српским именом, зашто онда писац не наводи дотичног места и зашто га не појасни?!

Даље говори писац о Будинима, Словенима, Антима, Спорима, Венедима, Скитима и Сауроматима, Трачанима, Илирима, али све то на један конфузан и некритичан начин, да се мора читаоц питати, шта је аутор уопште хтео да постигне? Данас кад имамо К. Јиречка, Ст. Станојевића и Јована Радонића, који су критичким духом и пажљивим оком проучили српску давнину, писати овакво дело и на овакав начин, значи изазивати отпор и нерасположење код и мало хисторијски верзираног читаоца.

Књига Ж. Петковића написана је без научне методе и без праве критике извора. Н. Н.

Madame de Vaux-Phalipau, Une Venise verdoyante. La Blota lusacienne. (Éditions des «Amis de la Pologne»; Paris 1927.)

Za Benjaminа med slovanskimi brati, za Lužiškoga Srba, je nastalo po vojni veće zanimanje tudi v Zapadni Evropi. Kljub naporom raznih politikov se na žalost ni posrečilo, da bi se vprašanje Lužice spravilo pred mirovno konferenco in tako Lužičani danes ne samo, da niso svobodni, temveč še vedno nimajo avtonomije. Širšo francosko in mednarodno publiko je zanje zainteresiral Belgijec Auguste Vierset, ki je l. 1923. izdal v Bruxellesu knjigo: Un peuple martyr. La question des Wendes (Serbes de Lusace) devant l'opinion publique. Knjigo, ki obravnava izčrpno politični in kulturni položaj Lužičkih Srbov, zelo priporočam vsakemu, ki se zanima zanje. Krasi jo več barvanih slik narodnih noš. (J. Lebègue & Cie, Éditeurs, 36, rue Neuve, Bruxelles.) V »Revue Anthropologique«, glasilu Mednarodnega antropološkega instituta, sta izšla v zadnjih letih dva zanimiva članka o Lužici. Prvega je napisal g. Jean Bourgoin, ki je obenem tudi velik prijatelj Jugoslovenov ter se je že ponovno mudil v Sloveniji. Naslov mu je »La Lusace devant l'histoire« (št. 7., 8., 9. iz 1925), drugega pa Madame de Vaux-Phalipau »La situation scolaire en Lusace« (št. 1.—3. iz 1926). Nedavno pa je izšla od iste pisateljice, ki je članica odbora pariškega društva »Prijateljev Lužice« (Les Amis de la Lusace) zgoraj omenjena brošura o Lužiški Bloti, ki jo bolje poznamo pod nemškim imenom Spreewald. V tej brošuri ne opisuje pisateljica samo splošnih vtisov iz tega napol pozabljenega slovanskega kota Srednje Evrope, temveč nas tudi seznani z lužičkimi narodnimi pripovedkami, z življenjem doma in na prostem, kakor tudi z zanimivimi, prastarimi ženitovanjskimi običaji. Dr. Pavel V. Brežnik.

Madame de Vaux-Phalipau, *Budyšin. Capitale intellectuelle de la Lusace. Le Miracle de la Langue.* (Éditions des «Amis de la Pologne», 16, rue de l'Abbé de l'Épée, Paris, V) 1928.

V ravno kar izdani brošuri, ki jo krasi več zanimivih slik iz Budyšina, glavnega mesta Lužiških Srbov, opisuje neumorna pisateljica mesto samo, njega zgodovino, gospodarski razvoj, umstveno aktivnost in zgodovino ter razvoj lužiško-srbskega jezika.

Dr. Pavel V. Brežnik.

Mouseion. Bulletin de l' Office international des musées. Med publikacijami pariškega Mednarodnega instituta za umstveno sodelovanje, ki ga vodi z vprav občudovanja vredno energijo in spretnostjo direktor Julien Luchaire, zavzema odlično mesto Mouseion, glasnik Mednarodnega muzejskega urada. V zadnji številki (št. 3, dec. 1927) se nahajajo članki o španskih in belgijskih gravurah, kakor tudi poročilo o reorganizaciji narodnih galerij in muzejev v Italiji. Nadaljuje se anketa o načrtu unifikacije muzejskih katalogov. Zelo zanimiva so tudi poročila o vzgojni in socialni vlogi muzejev. V Mouseion ne piše samo osebje Mednarodnega muzejskega urada, temveč je odprt vsem strokovnjakom sveta. Mnogo člankov izhaja v njem v angleškem jeziku in za angleško občinstvo je na koncu dodan v angleškem jeziku kratek vsebinski pregled francoskih člankov. Letno izidejo tri številke. Naročnina 1.75 dolarja.

Dr. Pavel Brežnik.

Jasna Belović, *Die Sitten der Südslawen.* Paul Aretz Verlag, Dresden 1927.

Izšla je luksuzno opremljena knjiga v veliki osmerki, na razkošnem papirju, ki vsebuje v tekstu nad sto reprodukcij v dragem svetlotisku ter fotografij na papirju za umetni tisk.

Naslov je mnogoobetajoč, ne izpolni pa niti približno nad človeka, ki misli, da bo v knjigi našel kaj o Slovencih ali Bolgarih. Glavno so Srbi, postrani so omenjeni Hrvati, za Slovence se pisateljica očitno ni zanimala, bodisi, da jih ne smatra za »Südslawen«, bodisi, da naših ljudskih običajev ne smatra za »Sitten«; povedala je o Slovenkah, da so radozdarne z ljubeznijo, na tabli 84/85 pa je objavila neko hrvatsko pevko »im slowenischen Kostüm«, to je vse. Povedati moram avtorici, da niti tisti kostum ni slovenski, nego bogme, je to švicarska »Älplerin« v svojem kičastem »dirndlu«! Človek, ki Slovenec ne pozna prav nič, naj ne piše o južnih Slovanih sploh, sicer smatramo mi Slovenci takšno ignoriranje za žaljenje našega naroda, takšno pačenje za greh, prav posebno še, če izhaja od »brata«...

Od tistih dragocenih nad sto svetlotiskov je majhen del odločen našam, še manjši običajem, velik del — krasjinam (Sitten!) in največji slikarskim kičem gospe Bete Vukanović in šolskim poskusom v kiparstvu neke srčkanke Ive Despić. Filmska diva Štefica Vidačić (Sitten der Südslawen!) pa je dobila velik del: enkrat lase, potem roke, dalje kolena njena reprezentirajo Nemcem naše narodne običaje! Lahko mogoče, da so te tri dame res velike prijateljice avtorice, toda Nemci še daleč niso tako vneti za te krasote kakor bi bili za pošteno knjigo o naših običajih in založniku te knjige nikakor ne morem čestitati radi presvelike resnosti.

Avtorica hoče pisati o tem, kar še noben ni omenil pri Jugoslovanih, o njih »notranjosti« in erotiki, pravi, da je četrto stoletje stremela spoznati »jeden Zug seines (Volk) Herzens« in s svojim »farbensattes Gemälde« iz-

polnjuje luknje v dosedanji znanosti o nas, ki so se izčrpavale le v opisu našega slikarstva, kiparstva, lončarstva, vezenin in stavbarstva.

No, ne bom ji odrekel zaslug za to, da je Nemcem marsikaj povedala o ženitvi Srbov, samo reči moram, da je to povedala tako, da bodo kleli pri branju, ker bodo morali vsa fakta precejati skozi sito in venomer iskati v avtoričini lirično-sentimentalno spleteni pesnitvi porabnih zrn, natrošenih med plevel onega osladnega »farbensattes Gemälde«. Prosim: Erstes Kapitel — Frühling und Liebe, Zweites — das Schönheitsideal, dalje Aschik und Liebespoesie, Hochzeitstag und Brautnacht z genljivim, zelo intimnim kapljem o »endlich allein« ..., dalje Die großen Feste der Fruchtbarkeit und Liebe, Die Ehe, Totenfest und Weihnachtsabend, Pflicht und Liebe, Tanz und Spiel, Tierfesttage — ranče, Die Wahrsagekunst.

To so luknje, ki jih je avtorica zamajšala v znanosti o Južnih Slovanih — da bi jih, kakor jih je, ne bila pred resnimi Nemci nego vsaj kje doma, da ne bi svet mislil, da...

Škoda za denar, papir, svetlotiske in vezavo tega solzavo romantičnega »farbensattes Gemälde«, ki mu niti v dejstvih ne verjamem vsega, ker ne vem, v koliko to ni le razgreta fantazija avtorice...

Za kogar je, je ta knjiga, recimo, zabavno branje, toda biti mora izredno osladnega okusa in star sto let, da še kaj čuti ob tej romantiki. Za resno znanstveno porabo je knjiga malo užitna, vsak znanstvenik bo rajši segel po manj poetičnih virih ali pa šel sam študirat. I. M.

A. Sič, Slovenske narodne noše. (Zal. Učit. tiskarna, Ljubljana 1927.)

V veliki osmerki je izšla lani koncem leta 57 strani in 8 barvanih in 13 monohromnih reprodukcij noš vsebujoča nova Sičeva publikacija, ki jo je okusno opremil slikar M. Gaspari.

Knjiga je znatno izpopolnjen ponatisk Sičeve brošure »O slovenskih narodnih nošah«, ki je izšla l. 1919. najprej kot podlistek v Slov. Narodu v Ljubljani. Ta brošura je bila doslej edina knjižica, ki je obravnavala vse slovenske ljudske noše, čeprav z ne čisto etnografskega vidika. Avtorju gre za ohranitev starih ljudskih tipov noš, pa hoče dati s svojimi publikacijami navodila za »prave« noše, veze, nine, hiše itd. onim, ki bi se radi za narodni praznik itd. oblekli, ali si zgradili vilo v »slovenskem stilu«. V bistvu je ponatisk zelo veliko pridobil s slikami in še posebej z dodatki, tako da bolje ustreza svojemu namenu kakor je ustrezala brošura in v ostalem je brošura tudi že bila pošla.

Avtor je snov razdelil takole: Najprej opisuje noše Ljubljane z okolico, Škofjo Loko in Dolenjke, potem Belo Krajino, Štajersko, Prekmurje, Korosko, Trst, Istro in Benečijo, tem popisom, nabranim iz bolj znane topografske, geografske in narodopisne literature pa dodaja še starejše opise (Ulrich, Toppo, Valvasor, Pohlin, Vodnik, Linhart, Hacquet, Hoff, Lipich, Csaplovics, Ostrowski, Vraz, Langus, Korytko, Eilec, Konšek) ter fragmente o nošah iz nekih narodnih pesmi.

Nalogo, ki si jo je Sič pri tej publikaciji zastavil, je izpolnil. Seve, etnograf bi si želel drugačne zastave problema in bi delil snov po etnografskih skupinah ter raziskoval zgodovinski razvoj teh noš in njih variante in stil ter njih teritorialno razširjenost, njih podobnosti in razlike z nošami sosednih narodov in bi stremel k re-

$\frac{5}{8}$ — $\frac{7}{8}$, $\frac{9}{8}$ — $\frac{6}{8}$ itd. Postopanje melodi je vezano najčeste na sekundno rahlo gibanje, kompozicija čisto po navlja kratek kos melodije, Germanški element tem pesmim čisto manjka. »Slovanska preprostost in melanholija v družbi z orientalskimi elementi: fantastični ritmi in metrum, bogastvo melizmatike,« zaključuje Closson.

Kos dela je s knjigo storjenega. Nekaj je tu, baza vsaj.

Tudi Slovenci moramo kmalu dobiti izdane svoje narodne pesmi!

S. V.

NOVE KNJIGE:

Glasnik muzejskega društva za Slovenijo VII in VIII, (Bulletin de l'association du Musée de Slovénie). A. Zgodovinski del uredil dr. Josip Mal; B. Prirodoslovni del uredil dr. Fran Kos. Izdaja in zalaga Muzejsko društvo za Slovenijo. Tisk J. Blaznika nasled. v Ljubljani. Odgovoren M. Rožanec. Ljubljana 1926—1927.

Vsebina: M. Kos, »Télégraphie Officielle« in njegove izdaje (str. 5 do 12); I. Vrhovnik, Bitka pri Hrušici blizu Ljubljane leta 1419. in priče o njej (12—17); A. Lavrič, Čevljarška bratovščina Sv. Ane v Cerknici (17—20); Jos. Mal, Muzejska kronika (20—30); Fr. Kos, K zgodovini Gorice v srednjem veku (30—34); I. Vrhovnik, Iz dnevnika Blaža Blaznika (34—49); Miroslav Premrou, Drobiž iz vatikanskih arhivov (49—51); referati in kritike (51 do 72). Prirodoslovni del: Jovan Hadži, Opilioni. Schmidtove zbirke (3—43); A. Košir, Caries in naše muzejske lobanje; L. Kuščer, Drei neue Höhlenschnecken (50—51); L. Kuščer, Einige Fälle abnormaler Gastropodenschalen (52—54); Mile na Perušek, Dodatki k Vossovi

»Mycologia Carniolica« (54—56); Zapiski: Sedemdesetletnica prof. Ferdo Seidla; Radi Megušarja; Blagay in Freyer; I. Hafner, Antherea pernyi var. yamamai Guér; Fr. Dolšak, Za varstvo prirode na Pohorju; Slovestvo (69—78). Fr. Kos, Poročilo o prirodopisnem oddelku Narodnega muzeja v Ljubljani.

Revue anthropologique. Trentehuitième année, Nro. 1—3 Janvier-Mars 1928. Librairie Émile Nourry. Paris 1928.

Vsebina: Dr. Papillault, Les ossements du poète J. Slovacki (avec 1 fig.); J. Hamal-Nandrin et J. Servais, Similitude existant entre l'industrie de stations néolithiques à silex de Fouron-Saint Pierre, Fouron-Saint Martin et Remersdael (Liège) et celle à grès des forêts de Fontainebleau et de Montmorency (avec 3 fig.); M. Champion, Observations techniques sur les trouvailles de glazel (avec 18 fig.); A. Niceforo, La prophylaxie des maladies mentales en Italie; E. B. Renaud, Les plus anciens crânes indiens du sud-ouest américain; Dr. Viuchon et Dr. Vergnes et P. Saintyves et M. Garçon, Les guérisseurs; Dr. Briand et Dr. Paul Manceau et M. Pernot et Dr. Trenel, Le divorce pour cause de maladies, Livres et Revues.

Caucasica. Zeitschrift für die Erforschung der Sprachen und Kulturen des Kaukasus. Fasc. 4. Verlag der Asia Major. Leipzig 1927.

Vsebina: Gerhard Deeters, Armenisch und Südkaukasisch. (Ein Beitrag zur Frage der Sprachmischung, Schluss); Adolf Dirr, Die Sprache der Ubychen (Grammatische Skizze).

N. Jorga, L'art populaire en Roumanie. Gamber, éditeur (Rue Danton). Paris 1923.

Pravěk. List pro prae-historickou archaeologii i anthropologii. Organ »Moravského arhaeologického klubu«. Redaktor a vydavatel: Dr. I. L. Červinka. Tiskem knihtiskárny Jindřicha Slováka v Kroměříži. Brno 1927.

Vsebina: Alois Procházka, Předvěká pohřebiště v šardičkách u Bučovic; Al. Procházka et M. Chleborád et F. Kalousek, I. Pohřebiště se skrčenými kostrami rázu únětického; Isti, Hroby s kostrami slovanskými na znaku; A. Procházka, Celkový přehled a poznatky.

Priroda. Popularni ilustrovani časopis Hrv. Prirodoslovnog Društva u Zagrebu. Urednik dr. Miroslav Hirtz. Godište XVIII., broj 1—2. Vlasnik i izdavač HRVATSKO PRIRODOSLOVNO DRUŠTVO U ZAGREBU. Zagreb 1928.

Vsebina: Boris Zarnik, O svijetlećim životinjama; Stanko Hondl, Dobro i loše nebeske ure; Josip Štajduhar, Čovječje oko; Stanko S. Miholić, Vitamini; Lucijan Marčić, O postanku Pagurida, Pabirci, vijesti, razgovori.

Mitteilungen der Anthropologischen Gesellschaft in Wien, Band LVIII, 1—2 Heft, Wien 1928.

Vsebina: V. Christian, W. Schmidts Sprachfamilien und Sprachkreise der Erde (1—16); E. Geyer, Vererbung der bandförmigen Helix (17—20); W. A. Jenny, Zur Gefäßdekoration des donauländischen Kulturkreises (21—103); L. Franz, Die kulturgeschichtliche Bedeutung der oberösterreichischen Pfahlbauten (104 do 112); K. Kriegler, Über photographische Aufnahmen prähistorischen Gräber (113—116); Literaturberichte.

Niederlův Sbornik. Usporádal J. Schráníl. (Obzor Prae-historický, ročník IV.) Praga 1925.

Vsebina: Vojtěch Birnbaum, Nový názor na počátky české křesťanské architektury (1—10); Jaroslav Böhm, Bylanský hrob ve Střešovicích; Jos. Dobiáš, Nález římských cihel u Mušova; L. Domečka, Zárové hroby hradištní u Stěblove, Lhoty, Stračovské, Sadové a Lodna. Hradištní hroby v Hradci Král. a okolí; M. Grbić, Starolatěvská mohyla u Mirkovic nedaleko Hostouně na Domažlicku; V. Groh, Spony v římských hrobech na Foru; B. Horák, Historicko-geografická miscellanea; Jan Knies, Přehled, moravského palaeolithu; J. Kostrzewski, Znaki na dnach naczyń wczesno-historycznych z Wielkopolski; J. Květ, Enkolpion městského musea v Lounech; A. Matějček, Josef Manes a česke starožitnosti; J. Pasternak, Podkarpatská Rus v mladší době kamenné; A. Salač, Z Malé Asie, Samothraky a Thrakie; J. Schráníl, Několik příspěvků k poznání kulturních proudů v zemích českých v X a XI věku; J. Skutil, Palaeolithická stanice na Golštyne u Určie (Prostějovsko); A. Stocký, Skupina kolovitých amfor a t. zv. bernburské bubny v Čechách; E. Šimek, Hradištní soustava nad Závisti (proti Zbraslavi); N. Županić, K vprašanju izvora Kostobokov in Sabokov; Wl. Antoniewicz, Eneolityczne grobi szkieletowe i ziemianki mieszkalne w Nowym Darominie (pow. sandomierski, Małopolska); J. Е. дельановић, Трагови најстаријег словенског слоја у Банату; Е. Клетнова, Великий гнездовский могильник; М. Макаренко, Орнаментация керамичних виробів в культурі городів роменського типу; В. Щербаківський, Липлявський могильник.

Просветни Гласник. Organ Министарства Просвете. Год. XLIII, broj 12. Београд 1927.

Vsebina: Службени део: Овлашћења; одлуке; расписи; личне вести; огласи. Не-

службени део: Школе у Америци; статистика школа под Министарством Просвете у школској години 1925./26.; постава хигијене у средњим школама.

Гласник етнографског музеја у Београду. Bulletin du Musée Ethnographique de Beograd). Књига II. Уредник Др. Боривоје М. Дробњаковић. Београд 1927.

Vsebina: Чајкановић, Преспање дукатима (1—4); П. Ж. Петровић, Лила, олалија и сродни обичаји (4—18); Н. Зега, Воловска богомоља; Е. Шневајс, Апотропејски елементи у свадбеним обичајима код Срба и Хрвата (18—21); М. С. Филиповић, Породична, лична и еснафска слова у Велесу (21—28); И. Холуб, Нешто о селима, прелима и народним играма у Попову Пољу — Херцеговина (21—35); С. Тројановић, Неки проблеми о српском народу (35—43); В. М. Николић, Ђилимарство у Књажевцу (43—55); Р. Н. Казимировић, О старом народном бојењу (55—63); М. Ж. Павловић, Наша народна обућа; И. М. Јелић, Крвна света и умир код старих културних народа (63—72); Ш. Р. Ђорђевић, Етнографски музеј у Гетингену 1819 г. (72—81); I. Glaser, Pregled etnografskih članaka u Glasilu Zgodovinskega društva v Mariboru. (81—83); Б. Дробњаковић, Етнографски Музеј у Београду у 1927. години (83—86); С. Рајчевић, Студентско етнолошко друштво у школској 1926./27. години (86—91).

Претеча. Часопис за националну и хришћанску културу. Уредници: Синиша Кордић и Др. Душан Стојановић. Светосавски број 1928. Београд 1928.

Vsebina: Никола Крстић, Свети Сава; Синиша Кордић, Прави значај Албаније; Др. Душан Стојановић, Ка словенској оријентацији; Милета Јакшић, Халуцинације; Др. Станислав Жупић, Тајне Стварања; Ратко Парезанин, Мажуранић као интерпретатор нашег народног хришћанства; Десанка Максимовић, Јованка од Арка; Милош Ђурић, Свечовек;

Др. Душан Недељковић, Наше народно реално држање према смрти; Др. Павле Јевтић, Бхагавод Гита; Синиша Кордић, Уметничка вредност Горског Вијенца; Ратко Парезанин, Балканске глосе, Коментари.

Русский Антропологический Журнал (Journal Russe d'Anthropologie), Том XV, выпуск 3—4. Ответственный редактор В. В. Бунак, завед. Антропологическим институтом I Московского Университета. Государственное издательство. Moskva — Leningrad 1927.

Vsebina: А. Ф. Брандт, Десноручие, шуеручие и перекрестная асимметрия конечностей; С. С. Рогозин, Об изменении органов речи и зависимость от их работы при произношении звуков; С. Е. Циммерман, К антропологии Таджики; Е. Семеновская, Распределение изоагглютинационных групп крови среди народностей Тифлиса; В. В. Бунак, Несколько замечаний о методах выделения в смешанной группе составляющих ее элементов; М. В. Серебровская и Я. В. Зенин, Физические признаки детей школьного возраста трех типов пропорций; М. Ю. Лорин-Эпштейн, О значении сравнительно-антропологических исследований для хирургии и для патологий вообще. — II отдел.: Рефераты, мелкие заметки и пр., — III отдел.: Хроника; IV — отд.: Библиография.

М. Θ. Λάσκαρι, Λόγος ἐναρκτήριος εἰς τὸ μύθημα τῆς ἱστορίας τῶν λαῶν τῆς χερσονήσου τοῦ Αἰμοῦ. Solun 1927.

Michel Lascaris, Joachim, métropolitaine de Moldavie et les relations de l'église, moldave, avec le patriarcat de Peć. (Academie Roumaine. Bulletin de la section historique sous la direction de N. Jorga, tome XIII. Cultura Nationala. Bucuresti 1927.

M. Lascaris, Deux publications serbes concernant l'histoire roumaine. (Extrait de la Revue historique du sud-est europeen, juillet-septembre

1927. *Datina Romanesca*. Valenii-de-Monte (Roumanie) 1927.

Comte Bégouen, *Observations nouvelles dans les grottes des Pyrénées*. (Separatni otisak iz spomenice u počast prof. dr. Gorjanović-Krambergera.) Zagreb 1925/26.

Paul R. Radosavljević, *Eugenic problems of the slavic race*. (Reprinted from *Eugenics in Race and State* vol. II.) New York 1923.

Душан Јелкић, Четрдесет година књижевног рада Јелице Беловић-Бернациковске. Сарајево 1925.

Drahuše Stránská, *Jihoslovanská národopisná musea*. («Slavia», V.) Praga 1927.

Stefan Przeworski, *Les problèmes mycéniens et les textes hittites III*. (Scorsum impressum ex comment. philolog. Eos XXVIII.) Lvov 1925.

D. Stránská, *Poslední práce o jihoslovanských krocích*. (Zvláštní otisk z *Národopisného Věstníku Československého*, ročník XIX, číslo 4.)

Otto Schlaginhaufen, *Leitfaden für die anthropologischen Untersuchungen an den schweizerischen Stellungen pflichtigen*. Zürich 1927.

Kazimierz Moszyński, *Polesie wschodnie. Materiały etnograficzne z wschodniej części b. powiatu mozyrskiego oraz z powiatu rzeczyckiego*. Wydawnictwo Kasy im. Mianowskiego. Varšava 1928.

Vjesnik Kr. Državnog Arkiva u Zagrebu, prije Vjesnik Kr. Hrvat. Slavon.-Dalm. Zem. Arkiva. Godina II. Uredio E. Laszowski, Zagreb 1926.

Vsebina: † Ivan pl. Bojničić Kninski (1—13); E. Laszowski, *Hrvatska plemenska općina Cvetkovići* (13—82); J. Nagy, *Arhivski ugovori IV—VIII* (82—114); V. Klaić, *Borba za hrvatske prekosavske krajeve i njihova reinkorporacija 1814—1822* (115—137); V. Klaić, *Hrvatska pjesma pri-*

godom reinkorporacije prekosavskih krajeva god. 1822. (137—145); J. Nagy, *Diplomatičko-paleografske studije II*. (145—157); E. Laszowski, *Iz arhiva trgovišta Jastrebarskoga* (157—171); M. Pivec, *Spomenica o gospodarskom položaju Dalmacije* (171—178); R. Strohal, *Još nekoliko hrvatskih glagolskih isprava* (178—208); svaštice (208—216); književne vijesti (216—220).

Časopis za zgodovino in narodopisje, izdaja Zgodovinsko društvo v Mariboru, letnik XXIII., snopič 1—2. Maribor 1928. — Vsebina: P. Strmšek, *Dramatično društvo v Mariboru* (1—17); F. Baš, *Kóbanksi hram*; J. Mravljak, *Muta*; J. Glaser, *Anton Lah in njegova »Družba slovenskega branja v Lembahu«*. Izvestja (64—82); slovstvo (83—95). Društveni glasnik (95—100).

II. zjazd słowiańskich geografów i etnografów w Polsce 2—12 czerwca 1927: program.

Adolf Dirr, *Einführung in das Studium der kaukasischen Sprachen*. Mit einer Sprachenkarte. Verlag der Asia Major. Leipzig 1928.

Фран Илешин, „Безјак“ и „Безјаци“. (Из III. књиге диалектолошког Зборника Српске Краљевске Академије. Графички завод „Макарије“. Beograd-Zemun 1927.

Станоје Станојевић, *Наши владари („Народно Дело“, уређује П. М. Петровић.)* Beograd 1927.

Чед. Митриновић, *Антропологија о Николи Пашићу*. (Podlistek v „Речи“, год. V, број 1195). Beograd 23./III. 1928.

G. Č. Mitrinović je napisal cel podlistek v beogradskem dnevniku »Reč« o studiji N. Županića, ki se bavi z antropologijo pokojnega državnika in politika Nikole Pašića. Po prikazu vsebine studije, g. Mitrinović pristavlja na kraju sledeče:

Независно од закључака антрополо-
гије, намеће се питање како би изгледалa
једна стручна психоаналитичка студија о
пок. Пашићу. У целој литератури о њему,
а она је, како смо рекли, огромна, нема
ни помена о томе. Без тога, међутим,
неће се моћи да добије његова прецизна
слика, иако је успомена на њега још увек
посве свежа. А значај једне такве сту-
дије не би био велики само ради лич-
ности Пашићеве, него и за студију расног
типа коме је припадао Н. Пашић, чијих
представника има све мање и мање или
готово никако услед снажног надирања
Јадранског (динарског) типа који у нашој
новој културној и политичкој историји
осваја прво место.

Овом приликом требало би забележити
и то, да је пок. Пашић са много инте-
реса пратио напоре покрета за обнову
аријске културе. С времена на време, он
је та питања и лично дискутовао, кад
му се дала прилика да о њима говори
са људима који су томе покрету дали
конкретне форме и много елана.

V. Hoffiller, *Idol od ilovače iz Dalja*. (Posebno otisnuto iz Vjesnika Hrv. Arheol. Društva u Zagrebu. N. S. XV.) Zagreb 1928.

Idol, o katerem piše poznani hrvat-
ski arheolog, V. Hoffiller, je najden
v Dalju, v oseški oblasti, kjer je dosti
sledov prazgodovinskih selišč od neo-
litske pa do rimske dobe. Ne daleč od

tam je stala rimska vojna stanica
Teutoburgium. Idol spada v dobo bro-
na in avtor ga primerja z onimi iz
Kličevca v Srbiji, iz Bapske in iz Vršca.
V. Hoffiller misli, da izvirajo vsi štirje
kipci iz iste civilizacije, vendar zapaža
bližje sorodstvo med idolom iz Klič-
čevca in Vršca na eni strani ter izmed
Bapske in Dalja na drugi strani. Z.

V. Škarić, *Mula-Mustafa Bašeskija*,
Sarajevski hroničar 18. vijeka. Sarajevo
1927.

Dr. Radivoj Simonović, *Čvrstica-
planina u Hercegovini*. (Zasebni otisak
iz „Prirode“, XVI, br. 10.) Zagreb 1926.

Fiume. Rivista semestrale della so-
cietà di studi fiumani in Fiume, anno V,
1. e 2. semestre 1927.

Vsebina: Guido Depoli, *La pro-
vincia del Carnaro*. (Saggio geografico);
Atti della società di studi Fiumani.

Trabalhos sociedade portuguesa de
antropologia e etnologia vol. III. fasc.
3. Imprensa portuguesa. Porto 1927.

Vsebina: A. Castellanos, *Contri-
bucion al estudio de la paleoantropologia
argentina*; J. Texeira Rego, *Os alfa-
bedos de Alvão e Glozel*; Varia; Rivista
bibliografica.

Ан. Носов, *Материяли до антропологи
України*. (України Подиля.) Кієв 1927.

Р. Симоновић, *Етнографски преглед
Војводине*. Штампa учитељског деоничког
друштва „Натошевић“ Нови Сад 1928.

